

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Gabrielis Navdæi Parisini Pentas Quæstionum
latro-philologicarum**

Naudé, Gabriel

Genevæ, M. DC. XLVII.

Qvæst. Qvinta latropilo-Logica. De fato, & fatali vitæ termino.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70696](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70696)

QVÆST. QVINTA

IATROPHI-
LOGICA.

De fato, & fatali vitæ termino.

FA T Ó N E meo, an potius
tuo, *Benerouici Doctissime,*
factum dixerim, ut æstuo-
so hoc, & inclemēti cælo,
quo, velut Martialis inquit ad quem-
dam ludimagistrum,

Alba leone flammeo calent luces,

Tostamq̄, feruens Iulius coquit messem;

in his occupationibus aulicis, quæ fo-
rensiū adeò similes sunt, ut, auctore
Zenobio, veteres non malè Aulam ap-
pellasse videri possint, quam nunc non
αὐλῶν, sed *ἀρχεῖον*, hoc est, *Prætorium*, &
forum iudiciale dicimus, in his denique
solemnibus feriis, quibus non magis

Lib. 10. e.
pigr. 62.

Iustitium quàm *Musistinium* tota Vrbe celebratur, mihi de fato scribendum sit? Equidem, cùm animum aduerto ad dignitates, & lucubrationes tuas, quæ totæ in fato, aut de fato sunt, & meam ex aduerso naturam intueor, cane pejus & angue non modo fatum ipsum odisse, sed Vates, & Ariolos, qui ab eius decretis pendent, hominum omnium vanissimos semper existimasse; fateri sanè cogor, non me fato meo duci, ut de fato scribam, sed tuum verius in causa esse, ut in ea celebri *Questione de fatali vitæ termino*, quam tu *μεγιστος επανορθωτης* amicis tuis librandam rationum ponderibus, excutiendamque proponis, hanc nullus, pro ea, qua tecum omnes conjuncti sunt necessitudine, indictam sibi, intentatamque relinquat. unde cùm ego majorem etiam in modum te obseruem, atque ita præ oculis feram, ut illud Satyrici non immeritò possim usurpare,

Perf. Sa-
tyr. 5.

*Nescio quod certè est, quod me tibi
temperat astrum:*

nulla idcirco ratione mihi committendum

dum putavi, ut in ea re officium meum desiderares, in qua tam obsequentes habuisti viros omnes, quicumque sunt in literatorum comitijs nõ capite censi, quòd summo sibi honori duxerint percunctari à te de hac difficillima Quæstione, & Epistolis, quas ad ipsos transmittis, pari cum humanitate & doctrina respondere.

I. Has verò si maxima non modò varietatis, sed nouitatis etiam laude exaratas dixerim, non erit profectò, cur quisquam mihi jure succenseat; Quandoquidem, cum in Auctores illos respicio, quos tam antiquorum in excolenda philosophia contentio, quàm nostrorum in ejusdem finibus proferendis æmulatio, ad illud impulerunt, ut cogitationes suas de fato scriptis committerent, siue me conuertam ad *Xenocratem*, *Chrysippum*, *Zenonem*, *Boëthum*, *Possidonium*, & *Epicurum*, quorum libri *Ἐπιεικῶς* laudatur à *Diogene Laërtio*: siue ad *Philoparrum*, cujus nomen debemus *Nemesio*: siue ad *Polyzelum*, quem Ale-

In vit. Philof.

Cap. 6 lib. de anim. & alibi.

Lib. 2. de
anima
cap. ult.

Numero
214. & 21

Ed. 1. v. 11
201

Ed. 2. v. 11
201

xander Aphrodisiensis librum de fato
composuisse asserit : siue ad *Bardesa-*
nem Chaldaum, quem unà secum Eu-
sebius ad nostram memoriam perue-
nire voluit : siue ad *Hieroclem*, & *Dio-*
dorum Tarsi Episcopum, quorum, &
hujus præsertim, luculentæ synopses,
ut Photij Bibliotheca continentur : si-
ue ad *Georgium Gemistium Plethona*, qui
tractatum mira breuitate circumscri-
ptum, & proditurum aliquando in lu-
cem Allatij mei beneficio, edidit : siue
etiam *Alexandri Aphrodisei*, *Plotini*,
Plutarchi, *Gregorij Nysseni*, græcas de
hac re commentationes euolvam, aut
latinas *Ciceronis*, *Tertulliani*, *D. Thomæ*,
Brauardini, *Colutij Pierij Salutati*, *Petri*
Pomponatij, *Iulij Syrenij*, *Sepuluedæ*, *La-*
etantij Domanini, *Baldini*, *Vlpiani Veru-*
nensis, *Iacobi Carpentarij*, *Omphalij*, *Ric-*
lani, nec non latentes adhuc in quo-
rundam priuatorum Bibliothecis, *Hie-*
ronymi Cardani, & *Simonis Portij* : non
minimi quidem faciendas tractationes
quarum omnium magnam partem e-
uolui : nunquam tamen lectione ipsa
aut

aut auditione deprehendi, quemquam
 ex illis fuisse, qui præclaras illas men-
 tis agitationes ad Quæstionem de Vi-
 tæ termino, quemadmodum fecisti tu
 Beuerouici, enucleandam deriuaret.
 Et verò, cum istud jam inde à principio
 hujus Disputationis innuere vellem,
 propterea dixi, lucubrationes tuas de
 fato esse. *non enim opinor*, ut te verbis
 iisdem, quibus Iouium suū Diuus Pau-
 linus, compellam; *dormiens, aut aliud* Epist. 38.
agens, tantas oris, aut pectoris diuitias co-
egisti, quantæ scilicet in epistolicis tuis
 Quæstionibus apparent, in quibus om-
 nium Poëtarum floribus spiras, omnium O-
 ratorum fluminibus, Philosophiæ quoque
 fontibus irrigaris, peregrinis etiam diues
 literis Romanum os Atticis fauis implet.
 Atque in tam varia eruditione, toties-
 que ab iisdem carceribus ad easdem
 semper metas recurrente, nihil pror-
 sus admisces

Quod non proposito conducat, & hæreat Horat. ad
 aptè. Pison.

2. Sed dicebam propterea, dignita-
 tes tuas in fato esse; quoniam aliter

L

loqui non possum, nec debui, de amplissimo munere, quod non ita pridem in urbe tua sustinuiſti : maximè cum bonis auctoribus in more positum ſit, magnas, & præcellentes dignitates, cùm hominibus eueniunt, noua fata vocare : ſic enim Iuuenalis dixit,

exempla nouorum

Fatorum tranſi.

& hoc modo Iuuenalem explicandum eſſe, tam liquidò declarat Depranus Pacatus in Panegyrico Theodoſij, ut perperã omnino faciat, qui hæc ipſius verba, non eodem mecum ſenſu intelligenda exiſtimat : *Nullam majorem Principum felicitatẽ eſſe crediderim, quàm feciſſe felicem, & interceſſiſſe inopia, & fortunam viciffe, & dediſſe homini nouum fatum* : quod tu, Beuerouici, cum nuper acceperis, non minùs tuo merito, quàm ſapiētiffimorum hominum conſilio, ſimùlque de fatali vitæ termino, ſupra quàm dici poſſit doctè, elegantèrque ſcripſeris, feciſti certè in eo tantùm, ut magis tibi cum fato, quàm mihi conueniat. nam quod ad exitum, &

deter-

determinationem hujus quæstionis at-
tinet, sic acriter pugnas in fatū ipsum,
ut expugnes facili negotio quæcum-
que in ejus subsidium aduersæ partis
fautores afferunt; nec ædepol minùs
quàm ego pro certo habeas, anile esse,
& plenum superstitionis, quicquid de
fatali vitæ termino à morosis quibus-
dam, & vilissimæ opinioni mancipatis
hominibus comminiscitur.

3. Verùm priusquam aggrediar ma-
nipulos meos instructissimis tuis copijs
adjungere, peto à te, Beuerouici, ne
me, quo plerosque illorum, qui tecum
de hac re disputant, video deflexisse,
in Theologorum penetralia seducas,
sed differere me meo more atque in-
stituto permittas, hoc est, libero, &
quali præsertim uti decet hominem,
magis ex officio rebus infimis, & natu-
ralibus, contemplandis, quàm subli-
mibus, & diuinis addictum. Nam præ-
ter quàm D. Augustinus in libris supra Lib. 2.
cap. 25.
Genesim ad literam, multis contem-
dit, fatum à sanitate fidei reiiciendum
esse; & in opere de Ciuitate Dei, præ- Lib. 9.

clara distinctione ostendit quomodo
nomen ejusmodi usurpari absque ulla
diuinæ majestatis injuria ab homine
Christiano possit. *Omnia, inquit, fato
fieri non dicimus, imò nulla fieri fato di-
cimus, quoniam fati nomen, ubi solet à lo-
quentibus poni, id est in constitutione
syderum, qua quisque conceptus, aut natus
est, quoniam res ipsa inaniter asseritur, ni-
hil valere monstramus; Ordinem autem
causarum, ubi voluntas Dei plurimum po-
test, neque negamus, neque fati vocabulo
nuncupamus, nisi fortè, ut fatum à fando
dictum intelligamus, id est, à loquendo.*
Ex quibus aperte patet, eos rectius fa-
cere, & ad Theologorum mentem con-
venientius, qui voluntatis, ac provi-
dentia diuinæ nomina in piorum Scho-
lis usurpant, quàm, qui fati momenta
in iisdem librant, quasi disputarent in
porticu, aut in Academia; quod face-
re, quàm diuinis legibus aduersum sit
ecce quomodo iterum suadet, atque
inculcat idem Augustinus in primo e-
jusdem operis; *prorsus diuina providen-
tia regna cōstituuntur humana, quæ si pro-
pterea*

pterea quisquam fato tribuat, quia ipsam
 Dei voluntatem, vel potestatem fati nomi-
 ne appellat, sententiam teneat, linguā cor-
 rigit. Præter hæc, inquam, quibus pro-
 uidentia sua penes Theologos aucto-
 ritas asseritur, ita ut fati nomen, tan-
 quam piaculi cuiusdam, penitus ab il-
 lis exulet, videntur mihi insuper tot
 difficultatum mæandris, & subtilita-
 tum inuolucris implicitæ, quæ de pro-
 uidentia feruntur ab ipsismet Theolo-
 gis sententiæ, ut qui totam suam æta-
 tem rerum diuinarum studijs non im-
 penderit, tutius meo iudicio faciat, si
 abditis illis, & latentibus Diuinæ Na-
 turæ Secretis, non sese ulterius, quàm
 par est, immisceat, sed aures potius, &
 mores accommodet huic, edecumata
 sagacitatis, & mira semper ingenij ju-
 diciique præstantia, quæ recta sunt &
 utilia præcipientis, Cornelij Taciti
 consilio, *Sanctius, & reuerentius visum,
 de actis Deorum credere, quàm scire.*

4. His igitur, tanquam ex condic-
 tecum stabilitis, videtur mihi prima
 eorum, atque validissima ratio, qui vi-

tam hominis certis quibusdam & fatalibus terminis astringunt, ex peruulgata illa & communi hominum sententia ortum duxisse, qui omnia, quæ in mundo sunt, non suis viribus, & facultatibus niti, agere, pati, subsistere, sed immutabilis Adrastix legibus, & Parcarum fufis, tanquam *neruis alienis mobile lignum*, ad suas operationes obcundas, non impelli modò, sed duci, imò verò cogi voluerunt; ita ut nihil ultra præscriptos sibi à fato limites progrediatur, nihil citra subsistat, aut extra, vel aliter fiat, quàm prout sumptæ rationi visum fuerit, qua mundum uniuersum regi, & Orpheus in

In vita Zenon.

hymnis, & Chrysippus, Zeno, Boethusque, ac Possidonius in libris de fato à Diogene laudatis voluerunt: quæ si hoc omne, quod ab illa decernitur Proconsulis tabella sit, quæ, ut inquit *i. Florid.* Apuleius, *semel lecta, neque augeri littera, neque minui potest*; aut Imperator, *ἑσφραγισμένον*, nonnunquam *χρονισμὸν*, *δημῶν*, sæpius *ἐπιδρασιμον*, & *ῥῆσον* non minò

minat, quia nempe

graue, & immutabile sanctis Stat. ad

Pondus inest verbis, & vocem fata sequuntur. Domit.
I. Theb.

Vt propterea Seneca fatum rectè defini-
erit, necessitatem rerum omnium, actio-
numque, quam nulla vis rumpat, & cum
ostendit, fatum expiationibus mutari
non posse, in istius definitionis confir-
mationem prudenter addiderit, *fata a-* Ibid. cap.
liter jus suum peragunt, nec ulla commo- 35.
uentur prece, non misericordia flectuntur,
non gratia, seruant cursum irreuocabilem,
ex destinato fluunt: quemadmodum rapi-
dorum aqua torrentium in se non recurrit,
nec moratur quidem, quia priorem super-
ueniens precipitat, sic ordinem rerum, fa-
ti eterna series rotat, cujus hæc prima lex
est, stare decreto. Neque ab hac senten-
tia multùm diuersus est Ammianus Lib. 25.
Marcellinus, ubi refert, Iulianum Im-
peratorem posthabuisse Salustij Gal-
liarum Præfecti consilium, obtestan-
tis, ne adeo intempestiuè, ac nondum
exorata pace Numinum, in Parthos
moueret, quoniam, scilicet, *nulla vis*

Lib. 9.

humana, vel virtus meruisse unquam potuit, ut quod prescripsit fatalis ordo, non fiat; Siquidem inauersibilis, immobilis, insolubilis, & quod habet Apuleius in Cosmographia, ineffugibilis est necessitas fieri: nec, ut idem inquit in Myleijs narrationibus, vel consilio prudenti, vel remedio sagaci, diuina providentia fatalis dispositio iuuerti, vel reformari potest. Quibus probatissimorum auctorum locis, puto me satis abundè demonstrasse id, quod leues, & pene dicam fatui homines, in fato primum esse contendunt, nempe decretorum constantiam duram, inexorabilem, & quam mutare nemo, ac ne flectere quidem possit.

5. Quamobrem consentaneum est, ut, quod ipsi alterum in fato esse dicunt, potestatem scilicet erga res omnes, quæ suo ambitu mundi compages amplectitur, ita ut quæcumque in ipso sunt, tamdiu permaneant.

Lucret.
Lib. 5.

*Indupedita suis fatalibus omnia vinculis
quandiu ex fatorum præscripto statutum fuerit, hoc ipsum, facta singulorum*

rum enumeratione, comprobemus. Et
 fanè quod ad molem ipsam uniuersi &
 machinam pertinet, quam Tullius li-
 bro de somnio Scipionis *Dei templum,*
 & tertio de finibus, *communem Deorum*
 & *hominum domum, ciuitatem, & ur-*
berem non ineleganter vocabat, tam ex-
 pressè Boëthius factorum in eam im-
 perium asseruit, ut sagacioribus inge-
 nijs, & *φιλαεισοτέλεισι* tantùm non im-
 ponat. sic enim ille: *series fati cælum,*
 & *sydera mouet, elementa inuicem tempe-*
rat, & alternam transmutationem trans-
format, eadem nascentia, occidentiâque
omnia per similes fœtuum seminumque
renouat progressus: actus autem, fortunâs-
que hominum indissolubili causarum con-
nexione constringit. quam sententiam si
 quis infringere velit rationibus ex cõ-
 tingentia petitis, & liberæ voluntatis
 in hanc, aut illam partem inclinatione
 labefactare contendat, *aduolabit conti-*
nùo uniuersus ille doctissimorum chorus,
 qui asseuerans, & comprobans fato fieri
 quacumque fiunt, eripiet nobis ex manibus
 opinionem istam, & inanibus nos arguet

4. de con-
solat.Arnob.
lib. 7. cõ-
tra gent.

persuasionibus fidere : quiquid in mundo, inquit, gestum est, & geritur, olim definitum, & fixum est, habetq; immobiles causas, per quas sibi res nexa inexpugnabilem conseruant prateritorum cum imminenti- bus necessitatem.

6. Et quidni res ita se haberet in rebus cœlo Diuorūmque imperio subiectis, cum eadem necessitas Deos ipsos alliget, & irreuocabilis Diuina pariter & humana cursus uehat, neque Iuppiter ipse fata peruertere, aut immutare possit, saltem ex Lucani mente, cuius ista sunt;

Lib. 2.]

Finxit in æternum causas, qua cuncta coërcet,

Se quoque lege tenens.

Nec ab eo quicquam dissident Philemon, & Seneca. Quorum ille dicebat, sunt Regibus serui, Rex seruus est Deus, Deus necessitati. Hic verò; grande solatiū est cum uniuerso rapi. ille ipse omnium conditor, ac rector scripsit quidem fata sed sequitur, semper paret, semel iussit. ex eóq; Martialis in hominum solatium epigramma de morte Sarpedonis, &

Libr. de
prouid.
cap. 5.

filii

filij Domitiani his versibus concludit,
*Numina cū videas duris obnoxia fatis,
Invidia possis exonerare Deos.*

7. Cū autem in Orbe præstātius nihil sit, postquam à Ioue, & Deorum turba discesseris, ipsa hominum multitudine, aut suis legibus viuentium, aut alterius melioris imperio subditorum, quæ duæ imperiorum formæ præ cæteris laudabiles semper existimatæ sunt; consequens est, ut has quoque durationis suæ periodos, & incrementi simul, ortusque, ac inclinationis causas, fatorum legibus debere ostendamus: non aduocato solum in assertionis eiusmodi confirmationem Luciano, dum inquit,

*In se magna ruunt, latis hunc Numina Lib. I.
rebus*

Crescendi posuere modum:

sed Liuius, Cicerone, Vopisco, hominibus compositæ mentis, nec tam Parnassi somnia, quàm maximarum rerum momenta, ad historicæ veritatis normam referentibus, quibus idcirco fidem non habere, tam piaculo vicinum

Lib. 10.

1. de Di-
uinat.

esset, quàm æquum est præclaros illorum conatus, quos ab antiquis omni exceptione majores accepimus, ita etiam approbatione nostra ornatiores ad posteros transmittere. Memorantur autem à Liuiio *decem viri fati faciendis, carminum Sybilla, ac fatorum populi interpretes*; & apud Ciceronem *narrant aliqui, ex fati quæ Vejentes scripta haberent, Vejores capi non posse*: & ipsemet ad Atticum scribens, *Omnes, inquit, qui ad illa arma fato sumus nescio quo, Reipublica misero, funestoque, compulsi*. Vopiscus denique initio vite Cæsaris amborum opinionem his verbis confirmat. *Fato Rempublicam regendamque nunc ad summum euehi, nunc ad minima retrahi, Probi Cæsaris mors præiudicat*. Atque hac persuasione ductus Vlpicus Syllanus, quemadmodum ab eodem Vopisco literis consignatum est, irrumpentibus in Imperium Romanum Marcomannis, ita in Senatu post multa locutus est, *agite igitur Pontifices, qua puri, qua mundi, qua sancti, qua vestitu animisque sacris commodi, templum ascendite,*

In Aure-
lian.

dite, subsellia laureata constituite, vetera-
nis manibus libros euoluite, fata Reipubli-
cæ quæ sunt æterna perquirite.

8. Verùm ab hominibus communi
societatis & Imperij vinculo simul col-
ligatis, mancipatísque melioris cujus-
dam aut potentioris arbitrio, cujus fa-
tis, tam ipsi in commune subditi sint,
quàm unius corporis membra, animæ
simul ipsa continenti, promouentique
ad suas singula quæq; actiones obeun-
das, parent; veniendum nunc est ad
eosdem, quatenus à supremis illis po-
testatibus liberi sunt, consideratos, &
executiendum diligentius, num Fata
separatim ab uniuersis, singulos etiam
gubernent. Quæ controuersia quam
in partem determinanda sit, non quis-
quam melius explicat quàm Herodo-
tus his verbis: *Ξεῖνε, ὁ, π δεῖ γλυκέας ἐν* Lib. 9.
τῆ δεῖ, ἀμύχανον ἀποξέψαι ἀντ' ἐξ ὀπω' & δὲ
ῥὸ πῶτα λέγουσι ἐδέλει πείθεας & δεις. id
est, *o hospes, quod diuinitus contingere*
debet, homo nulla à se arte dispellet, ac ne
verisimilia quidem dicentibus, fidem ha-
bebit. quæ postrema sententiæ pars mi-

rè illustratur exemplis Cassandræ apud Virgilium; & Hemonidis illius; qui apud Statium dicitur

2. The-
baid.

*Non veritus prohibere ducem, sed fata
monentem*

Prinauere fide.

Lib. 5.

Perbellè autem Herodoto concinit Quintus Curtius, dum ait, *eludant licet, quibus forte, & temerè humana negotia volvi, agique persuasum est, equidem æterna constitutione crediderim, nexique causarum latentium, & multò ante destinatarum, suum quemque ordinem immutabili lege percurrere. Quod videtur etiam Homero non improbatum fuisse, ut ex versibus illis apparet, qui ex Stobæo in exemplis de rerum natura referuntur.*

Titulo 7. *Nemo nocens, nemo bonus has in luminis oras*

Edit⁹, euadet fati quod lege paratur.

Vnde cum illud ipsum insinuare vellet, more tamen satyrico Iuuenalis rem à contemplatione in exempla domesticæ pertraxit, & alicubi dixit,

Satyr. 7. *Seruis regna dabūt, captivis fata triumpho*
Alibi

Alibi verò ;

Plus etenim fati valet hora benigni,

Satyr. 16.

*Quàm si nos Veneris commendet episto-
la Marti,*

[na.

Et Samia genitrix, quæ delectatur are-

9. Sed quid opus est tot congerere
testimonia in rem, qua nulla sermoni-
bus hominum frequentior interuenit?
quasi, aut minùs inter fatorum asseclas
certa esset, aut usu ipso, & experientia,
ad quam ipsi sæpissime prouocant, non
ita comprobata. Sanè tantum abest, ut
ex eorum mente fatalia illa decreta
hominibus inuertere liceat, ut iisdem
quoque subdantur animalia bruta, nec
ea modò, sed ædificia, lapides, atque
ut rem, quæ per se valde diffusa est, in
pauca contraham, omnia quęcumque,
seu animantes sint, seu viui stipites, e-
mortuique, aut ligna dedolata, mundi
ambitu continentur. Nam si Poëtæ *In Scorp.*
stellato fidem habemus,

Sors diuersa etiam arboribus contingit.

ab euro

Frangitur hæc, aut eruitur radicibus

illa,

Ceditur in varias partes, aut pabula
flamma, [ictu.]

Quedã fulmineo in præcep̄s detruditur
Piscibus, atq; feris, & rebus deniq; cunctis
Arbitrio fati sors est sua cuiq; tributa.

Aeneid. 4. Si autem Virgilio, quem ea de re Ca-
stelvetus audaciã postulat, naues ipse
Parcas habent durationis suã modera-
trices, ne dicam lanificas:

Ergo aderat promissa dies, & tẽpora Parca
Debita cõplerant, cũ Turni injuria matris
Admonuit sacris ratibus depellere talas.

*Lib. po-
ster. con-
tra Sym-
machum.* Quin etiam Romę in Hemicyclo tem-
pli sanctę Martinę, Secretarium amplif-
simi Senatus fatali igne subuersum fuisse
legitur: & multi, quemadmodum re-
fert Prudentius,

Adscribũt saxis Lachesis male fortia fata
Tectorumq; trabes fusis pendere rotas
Credũt, atq; ipsis tribuũt decreta tigilla.

Ac in summa, quantum ego longissimũ
possum in scriptores antiquos mētem
reflectere, videtur mihi, quasi signati
tabulis constare, quod, ut concludit
Lucanus,

Lib. 6.

præcep̄s agit omnia fatum.

10. Pro

10. Proptereaque non mirum est, Ad 8. Æ-
neid. si ejus nominis, quantumuis anile sit, & plenum superstitionis, tanta fuit apud veteres Romanos reuerentia, ut, veluti Seruius in Commentarios suos retulit, fato tanquam potentiori alicui Deo, vitæ mortisque imperiū concederent: itémque fata scribunda aduocarent; ultima primæ hebdomadis die, qua nomina pueris imponebant; sed eo tamen euentu, qui refertur à Tertulliano, scilicet, ut hæc postea, Lib. de a-
ni. cap. 30. crudelia, immatura, præpostera, acerba, turbata, indigna, dira, iniqua, male judicantia incusarent; mollia verò, benigna, fausta; rarò ab iisdem vocarentur. Quid plura? templum etiam illis dicauerant, quod licet mihi nondum apud probatos scriptores obseruatum fuerit, facile tamen est illud ex Procopio conijcere in historia Gothi- Lib. 1. ca, ubi in hunc modum de Iano, & ejus templo loquitur, *Ianus hic primus, & princeps est antiquorum Deorum, quos Romani sua lingua penates dicunt. habuit sacellum in foro, ex aduerso Curia, pau-*

lulum supra TRIA FATA. Ita enim Romanis *Parcas nominare consueverunt* Et si quis Procopio ad stipulationem dari postulet, Anastasium cedo testem hac in re summopere idoneum in vita Honorij. Fecit Ecclesiam B. Adriano Martyri in tribus fatis, quam & dedicauit, & dona multa obtulit. Sed de templis licet nondum satis apud me exploratum sit, quid statui debeat, de votis tamen, que fato nuncupabantur, dubium profecto nullum esse potest, cum in veterum inscriptionum Thesauro plura ejusmodi habeantur; & Valentiaæ præsertim monumentum esset, tribus mulierculis cingulo tenus exculptis, amictu pulchro, & ornamento capitis turbinato incisum, cum hac inscriptione,

Gruib.
pag. 94 &
1017.

FATIS

Q. FABIVS NYSVS

EX VOTO;

& Edimburgi in Cambria, hæc alia Epigraphæ similiter legeretur;

GENIO LOCI FORTVNÆ REDVCI
ROMÆ ÆTERNÆ, ET FATO BONO

C. CORNELIVS PEREGRINVS

TRIP

TRIBVNVS COHORTIS, &c.

II. Enimverò cum pluribus de cau-
 sis fatum tanta in veneratione penes
 antiquos foret, & utilitatis nō minus,
 quàm damni consideratione fluctuan-
 tes inter spem & metum homines, su-
 pensosque paribus, veluti momentis,
 in sui metu & obseruatione detineret,
 facile tamen mihi persuadeo, potio-
 rem apud Romanos omni spe emolu-
 menti fuisse, mortis acceleratæ timo-
 rem, quem, modo vietas uilas & rugo-
 sas anus vitæ hominum pro arbitrio te-
 xendæ præpositas, ustulatæ carnis ni-
 dore, voti que, & precibus sibi fauen-
 tes, haberent, non aliunde arbitaban-
 tur posse contingere: sic enim a æ fe-
 bii, & scabiei, positæ olim fuerunt,
 non tam eiusmodi numinibus demer-
 rendis, quàm placandis aueruncan-
 disque calamitatibus, quas in genus
 humanum immittere solebant, quo-
 tiescumque non bene ipsis cum illo
 conueniebat. Ut merito Prudentius ^{Hamar-}
 cultum hunc, nō tam religionis, quam ^{thigen.}
 furoris, & amentię nomine appellandū
 duxerit.

M ij

*Par furor illorū, quos tradit fama dicatis
Consecrassē deas febrem scabiemq; sac-
cellis.*

Mortem verò, aut si mauis, vitæ ter-
minum in fati potestate fuisse, tam no-
tum est ex supra laudatis variorum au-
ctorum locis, quæ omnia fatorum im-
perio mancipata ab initio fuisse decla-
rant, ut illud velle locupletiori testi-
moniorum apparatu demōstrare, pro-
pemodum sit cassæ & inanis operæ.
Nam si fatorum decreto singula vitæ
nostræ momenta continentur, necesse
proculdubio erit, ut mors, quæ vitæ
finis est, ex ipsorum etiam arbitrio de-
pendeat: & meritò poterimus cum

In decla-
mat.

Quintiliano dicere, *fato vincimus, lan-
guemus, conualescimus, morimur; medi-
cina quid præstas, nisi ut juxta te nemo
desperet?* Verùm quoniam in hoc ma-
ximè versatur præsens controuersia,
ut ostendamus, non modò contra vul-
gus imperitorum, sed aduersùs aliquot
Principes Philosophos, nihil esse ipso-
rum pronunciato inanius, quo fatalem
vitæ terminum inter *uicias dōctas* refe-
runt.

runt: & mihi ea de re dicturo tot in mentem veniunt, inciduntque, etiam sub acumen calami, ut timere non debeam,

Exigua ne frænaret materia impetum. Phædrus.

Age, Beuerouici, commoda mihi paululum fauentiæ, quo neutiquam, ut pedaneus iudex, sed veluti Tribunus aliquo militum præsidio stipatus, tuas in partes concedam. Et sanè res ipsa tam euidens est, *ut fato concedere probatissimis omnibus linguæ latinæ magistris, idem sit penitus, quod mortem oppetere.* Sic enim Plinius junior in pænegyrico locutus est: sic poëtæ omnes, apud quos tam frequens est fatorum appellatio pro ipsa morte, ut nulla æquè vox in eorum libris majori studio usurpata fuisse conspiciatur. quemadmodum unius Martialis exemplo constare potest, dum eo sensu dixit in Epigrammate de filio Siliij,

Festinata sui gemeret cum fata Seueri Epigram-

Silius Ausonio non semel ore potens. mat. 82.

& in alio, de Festo Domitiani amico, lib. 4.

Hanc moriẽ fatis magni præferre Catonis 74. lib. 1.

M iij

Fama potest.

ac tandem in elegantissimo de Portia
Bruti uxore,

43. lib. 1. *Conjugis audisset fatum cū Portia Bruti,
Et subtracta sibi quæreret arma dolor.*

Nēpe hæc verbi significatio inde pro-
culdubio petita est, quod crederent
veteres, quo temporis puncto quis na-
sceretur, eo etiam ipso fataliter consti-
tui, quando, & quomodo occumbere
deberet. hoc enim Manius dixit,

*Nascentes morimur, finisque ab origine
pendet.*

hoc Seneca in Oedipo censeat,

Primusque dies dedit extremum.

Lib. 1. In hoc denique Firmicus Maternus u-
nā cum pluribus alijs conuenit, quod
*fatum nobis vitæ januas pandit, finemque
uiuendi fatalis legis necessitas statuit.* At-
que ita certum est, viuere mortales
quamdiu fata sinunt, quamdiu cuius-
que fortuna bona, quamdiu mala pa-
titur, nec ultra: imo quod magis ad-
miratione dignum est, non ipsismet
dijs, que inquam mortalium ab hoc in-
equitabili decreto immunem præstare,
con-

concessum est. Nam Thetis apud Sta- *Lib. i. A-*
tium, non semel queritur quòd Achil- *chil.*
li filio

metuenda propinquant

Tempora, & extremis admota pericula
metis.

Sic inter Bionis Smyrnei fragmenta si-
mul collecta à Fulvio Ursino, legitur
carmen quoddam mirè festiuum, ac e-
legans, in hyacinthum puerum, qui, ut
in Æschylo quodam loco narratur, ab
Apolline amasio suo inter jaculandum
interfectus est; atque inde sumpta oc-
casionè narrat idem auctor, incredibili
mærore captum fuisse Apollinem, &
quæsisse omnia remedia, quin Medi-
corum opem implorasse, tandèmq̃ue
unxisse corpus, ac ipsum etiam vulnus
ambrosia, & nectare; sed cuncta hæc
incassum cessisse, quod, ubi fatalis in-
gruit necessitas,

Nil contra auxiliij ferunt

Herbæ, quas docuit suum

Phæbi cura Machaonem

Germanumque Machaonis,

Humanum miserans genus.

M iij

quemadmodū ex Euripide refert Sto-
bæus in excerptis de rerum Natura.
Neque alia videtur etiam fuisse Ho-
meri sententia, cum Iouem cruentas
guttas fundentem inducit, propterea
quod Sarpedonem filium à morte, re-
luctantibus scilicet fati, eripere non
posset. Ex eoque Horatius, ne sibi, aut
amicis quicquam de fatorum indul-
gentia deperiret, unius amœnioris vi-
tæ studium, velut pro stadio sibi pro-
ponit, magna animi voluntate, totis-
que viribus, & lacertis, grauius eme-
tiendo.

Ode 3.
lib. 2.

*Huc vina, & unguëta, & nimium breues
Flores amœna ferre iube rosa,
Dum res, & atas, & sororum
Filtrium patiuntur atra.*

Eoque tandem vanitatis opinio illa
deuenit, ut, si quis à morbo aliquo
Ausonius conualesceret, is fati ope, non medici, e-
uasisse diceretur, & accepti beneficii
gratiam soli fato deberet. quod Mar-
tialis Epigrammate ad Licinium fati
confirmat:

47. lib. 7. *Redderis heu quanto fatorū munere nobis
Gusta.*

Gustata letbes pene remissus aqua.

Si verè occumberet, eò minùs acerba mors illi videretur; quod *Iouis literariae archiviue caelestis custodes Parca*, ut à Martiano Capella vocantur, hanc vivendi metam posuissent, quod præterire mortalium nemo possit. Et in hùc sensum memini me legisse quosdam versus non indignos omnino, quibus hinc inter selectiores alios locus concedatur:

*Parce precor tristes questus effundere, vixi,
Nec erat in fatis longior hora meis.*

At enim præter has rationes, quæ cum amœnissimæ sint, tum etiam auctoritatis in se non minimum obtinèt; forsitan, aliquis hircosa illa de gente centurionum seueriores quasdam, magisque porticu vel Academia dignas in medium proponet. Cujusmodi sunt quas mutuari solent fatorum asseclæ ab exemplo Regis Ezechiaë, & solem- Cap. 14.
ni illa Iobi confessione, *Breves dies hominis sunt, numerus mensium apud te est, constituisti terminos ejus, qui præteriri non poterunt.* Aut etiam ab Aristotelis effa-

Lib. 4.
cap. 10.

tis. Inter quæ celeberrimum est illud quod in libris de generatione animalium habetur: *Εὐλόγως ἡ οἱ χρόνοι, ἢ τῶν γυρίσεων ἢ κινήσεων, ἢ τῶν βίων, μετ' εἰδῶν βέλονται καὶ φύσιν πελώδοις.* hoc est, *Ratione autem optima, tempora omnium, & generationum, & graviditatum, & vitarum dimensionem circuitibus sibi exposcunt re-*

lib. 1. cap. 10.

cipere. Itémque aliud ex libris de ortu, & interitu, quod si non verbis, saltem re ipsa majorem in modum prioris illius sententiam cōfirmat. *Διὸ ἢ οἱ χρόνοι, ἢ ἡ βίοι ἐκαστοὶ ἀειθρὸν ἔχουσι, ἢ τὰ τὰ διορίζονται. πάντων γὰρ ὅτι τάξις, καὶ ἀπὸ χρόνου ἢ βίου μετ' εἰταὶ πελώδω.* id est, *Itaque tempora, & vita cujusque rei, numero continentur, eoque desiniuntur: omnium enim rerum descriptio, & ordo est, omnéque tempus, ac vita certo quodam termino circumscibitur.* Denique trahunt

Lib. 1. fen.
1. doct. 3.
cap. 3.

etiam in partes suas Avicennam, & hæc ipsius verba, tanquam si difficultatis nodum refecare possent, plurimi ducunt, *est mors naturalis cuique individuo destinata, secundum suam primam complexionem, usque ad terminum, quem*

in sua potestate habet, ad suam humiditatem conseruandam. unumquodque enim eorum terminū prefixum habet. Sed quid Auicennam dico? cum nihil in poetarum fabulis, nihil in Stoicorum nugis, & affanijs, nihil in Astrologorum vanissimis observationibus, aut Platoniorum fumis intactum relinquant, quod sibi contra fatum deridētes, non Epicureos modo, sed Peripateticos, & naris emunctæ viros, auxilio esse possit: Idq; a leo, ut iustè, & legitimè concedant, quod frustra

Nos vitam, & causas viuendi ascribimus arti,

Aut medicis, famulisque, aut ipsis sæpe propinquis;

Obliti, quòd certus, & immutabilis ordo est

Rerum, quòd præscripta homini sunt tempora vite,

*Quæ fas corrigere, fas est producere nulli,
Seu iuuenis moritur, seu magno vir pius æuo.*

12. Enimvero, quam diuersa sit eorum sententia, qui acriori iudicio præ-

ti sunt, quique optimam veritatis frugem falsa & adulterina semente corrumpi non volupe ducunt, tempestivum est in præsentia demonstrare, ut, si fortè insana hæc documenta, quæ nostra credulitas excogitavit, quorundam animis imposuerint, illis ipsis in hac altera quæstionis parte, abundè suppetat, unde possint tot fabulis corticem detrahere, & miserè distractam inter

Martial.
lib. 9.

*Democritos, Zenonas, inexplicitosque
Platonas,*

veritatem hanc de Fato, ad sanio-
rem Peripateticorù sensum reducere. Nam
reliquæ Philosophorum scholæ, dum
nimis incautè, cum Poëtis, aut priscis
Theologis versatæ sunt, multa ab ut-
risque superstitionum inquinamenta,
multas falsitatum sordes contraxere,
quas postea dum in faciles aliorum a-
nimos instillant, idem profectò faciunt,
quod Marcellus, qui velis forum inum-
brasse dicitur, ut salubriùs litigantes
consisterent. Etenim nihil aliud, quàm
sifaxium turpibus fatiis prætendunt, vi-
tiisque

Plin. lib.
19. cap. 1.

tisq; licentiam faciunt, qui hæc, non voluntati hominum, sed fato, & rerum necessitati adscribenda fore, tam futilibus argumentis suadent, quàm fatum ipsum nullum est, & quæcumque de ipso dicuntur, aut vanitatis sunt, aut insanix proxima. Vt equidem maxima me teneat commiseratio tot hominum, qui loco sapientix, quam in Philosophorum hortis sectantur, in hæc monstra & portenta, licet nullo suo errore, incurrunt, si quidem, ut dicebat Quintilianus, *nulli venenum facilius dari potest, quàm qui accipit utique tanquam medicamentum.*

In Declam.

13. Vnde igitur hoc nomen fati, aut quibus ex oris ad nos tandem appulit? Profectò non aliunde venit, quàm ex antiqua dæmonum, & idolorum generatione, quam dum Sacerdotes populorum mentibus imprimere novis & incredibilibus miraculis subinde vellent, diuinationem seu *μαγνῆν* introduxerunt, id est, quemadmodum illam definiebat Chrysippus apud Ciceronem, vim quãdam cognoscentem.

2. de Diuinat.

tem, & videntem, & explicantem signa, quæ à diis hominibus portenduntur, quibusve prænosci possit, qua ipsi erga homines melle sint, quidve significant. Ab hac enim cognitione, & prænotione rerum futurarum, qua deorum sacerdotes dolis suis occultis mortalium vota in sui admirationem conuertebant, factum est demum, ut Philosophi, quibus velut à natura insitum est, ut nunquam sollicitè curent, an res, quemadmodum ab incautis, & plerumque fraudulentis hominibus refertur, ita se habeat, sed tantum quibus de causis ita se habeat, aut quod idem est, ut facile de effectu, nunquam verò de causis conueniant, cum viderent id, quod etiam Seneca præclare apprehendit, *Fortuita, & sine ratione vaga diuinationem non admittere: quoniam, ut inquit Nemesius, Contingens insitum est, infinitum autem incognitum.* Propterea in hanc opinionem deueniunt, quod ejus rei solummodo prædictio esse potest, cujus esset ordo sempiternus; ex eoque necessitatem finxerunt;

Libr. 2.
nat. c. 32.
Lib. de anima capit. 36.

deprehendit, Fortuita, & sine ratione vaga diuinationem non admittere: quoniam, ut inquit Nemesius, Contingens insitum est, infinitum autem incognitum.

Propterea in hanc opinionem deueniunt, quod ejus rei solummodo prædictio esse potest, cujus esset ordo sempiternus; ex eoque necessitatem finxerunt;

xerunt, siue casum dicas, aut Adraștiã,
& εἰμαρδύλω, quæ ordinis illius per-
petui, & implexæ rerum omnium se-
riæ causa esset. Atque hoc modo fa-
ctum est, ut ijdem sint apud Diogenem
Laërtium fatalis necessitatis, qui & di-
uinationum assertores. Nam postquam
in vita Zenonis Philosophos illos re-
censuisset, qui omnia fato fieri arbi-
trati sunt, subjunxit tandem hæc ver-
ba: *Sed & diuinationem omnem probant,*
siquidem prouidentia sit; quin etiam pro-
pter quosdam euentus eam artem esse di-
cunt, quemadmodum Zeno, & Chrysippus
duobus de Diuinatione libris, Athenodo-
rus, & Possidonius in xj. naturalis ratio-
nis, & libris de Diuinatione tradiderunt.

Eadêmque ratione Sosipatra apud Eu-
napium, cum vitam ageret ex fatalium
dearum placito, & immutabili oracu-
lorum sorte, Eustachium, quem matri-
monio sibi jungere volebat, omnésque
qui tunc præsentés aderant, hunc in
modum allocuta est. *Audi me Eustachi,*
vósque, qui adestis mihi, testes esse volo,
me ternos ex te liberos parituram, qui in

*In Æde-
lio.*

fortuitis quæ habentur inter mortales bonis, omnes infeliciter acturi sunt: at tu præclaram, teque non indignam sedem ante me occupabis, nec inferiorem fortassis & ego nanciscar; nam tibi ad lunarem globum secessus fato debetur, nec à quinto anno diutius diuino cultui operaberis. Ac è diuerso quicumque argutiores philosophi, fatum velut poëtarum fabulis, aut priscorum sacerdotum technis in mundi scenam introductum deriserunt, nihil etiam prius, aut antiquius habuerunt, quàm omnem penitus diuinationem è medio tollere; quoniam, ut sa-

Lib. 6. ad
uersus
mathem.

pienter notat Sextus Empiricus, *Εἰ γὰρ μὴ πάντα γίνεσθαι καὶ εἰμαρτυρίῳ, ἔκ ἐστι χάλδαικὴν, ἢ τὸ τῶν ἀστέρων καὶ εἰμαρτυρίῳ εἶναι.* Si omnia non fiunt fato, non est ars Chaldæ-

Libr. de
Fato.

ca, quæ fato hæc censet fieri. Et eodem fundamento innixus Carneades acer ille inuestigator, & diligens rerum, quæ cæteris inuolutæ videbantur, afferebat, ne Apollinem quidem futura posse dicere, nisi ea, quorum causas natura ita contineret, ut ea fieri necesse esset. Quamobrem Cicero, cuius

egregia

egregia in Philosophiam merita, hoc rudi & inculto Guilielmi Parisiensis encomio celebrantur; *Fuit ex Italicis Philosophis, cujus eloquentiam, usque hodie tota latinitas non immerito admiratur, & inter Italicos sapientiam ejus reputo & arbitror admirandam.* Cicero, inquam, qui librum de Fato contra Stoicos scripsit, alio item contra eosdem ostendit, nullam esse diuinationem. Qua in sententia fuerunt similiter Xenophanes Colophonius, Carneades, Epicurus, Alexander Aphrodisæus, & uno verbo, quicumque Philosophi, cum Platone & Chrysippo in decretis, ac pene dicam in nugis, & fabulis non conveniunt. Hinc igitur opinioni, quam, ut incautus, & inexpertus quisque est, facillimè de fato concipit, & pertinacissimè retinet, primam ego originem fuisse arbitror. Cui non minimum favore videtur nomen ipsum fati, cum à fando deducitur, quasi videlicet fatum sit, quicquid vicarij Aruspices, & de circo Astrologi, dementésque ventulæ, fati tanquam ex deorum adytis

1. part. de
uniuerso
part. 3.
cap. 24.

consueuerunt. Verùm quoniam Guilielmus Parisiensis episcopus paulò aliter explicat, quomodo fatum ex profanorum deorum cultu ad nos usque deriuatum est, neque tamen multum à mea opinione dissidet eius sententia, hanc idcirco referam, verbis ipsismet, quibus illam scriptis consignauit in prima parte librorum de uniuerso. *Nomen autem fati, vel fata, vel fatationis, apud utramque gentem, Christianam scilicet, & Hebraeam, sicut praedixi tibi, horrificum est, & abominabile, nec in alterutra dictarum legum legitur, vel auditur, & quoniam utraq; lege antiquior est mentio culturae deorum, atque deorum, & idolatria; velut reliquia quaedam, & sequela aliqua huiusmodi cultura remansit opinio fatationis; potissimum autem circa anus, seu vetulas, quae vel curiositate faciente, muliebrique leuitate, vel quaestuatione, qua mentiri non verentur, nondum recenserunt ab eis. Quare si creditur eorum historijs, credulitas utcumque tolerabilis eo tempore, quo colebatur multitudo deorum, hoc est, demoniorum pessimorum*

Part. 3.
cap. 27.

qui sicut permittebantur custodibus suis dare responsa, & multa alia facere, sic poterunt in multorum natiuitatibus colloquentes audiri, & prædicentes, quæ opinabantur de euentibus nascentium, & quæ ipsimet forsitan nesciebant, & suggererunt hominibus, colloquutiones suas huiusmodi esse fatationes, hoc est, firmas ordinationes euentuum illorum; similiter & facta quasi decreta irrettractabilia haberi.

14. His verò de prima fati origine hunc in modum stabilitis, consequens est, ut ostendam, præter laudatos à me paulò supra philosophos, longè adhuc plures in temporum decursu fuisse, qui fati nihil omnino tribuendum cèserunt, cùm existimarent, potiùs vigilantium insomnia esse, quæcumque de fato à fatuis hominibus dicerentur.

Nam ut Saducæos prætermittam, qui inter Hebræos paucos quidem asseclas ob Pharisæorum inuidiam, sed omnes dignitate conspicuos habebant, quæque fatum penitèns tollebant, asserentes, bonum vel malum in hominum electione atq; voluntate esse positum;

*Joseph.
antiq. lib.
daic. libr.
8. cap. 2.*

Anaxagoras Clazomenius, qui penes antiquos, *maxima*, ut inquit Tullius, *fuit, & gravitatis, & ingenij gloria*, unde *& ejus nomen, propter literatam veteratam*, ut loquitur D. Augustinus, *literatores libenter sufflant*, hic, inquam,

communi hominum opinioni de fato quantum potuit reluctatus est: quod licet ab omnibus recentioris ævi Philosophis proferatur, tamen quia nullum antiquorum auctorem laudant, qui Anaxagoram ea in opinione fuisse afferat; & verò, neque Diogenes in vitis, neque Cicero, Galenus, Plutarchus, Origenes, qui placita veterum philosophorum sedulò collegerunt, magis illius mentionem faciunt, quam

Lib. 1 de
fateo cap.
1. & lib.
de anima
cap. ult.

si nunquam Anaxagoras de fato cogitasset, fateor me suspensum diutissime ea de re fuisse. Sed obtulit se tandem Alexander ex Aphrodisiade, faciens que in his tenebris versanti prætulit quamquam eo scrupulo injecto, quod fide dignus Anaxagoras, dum istud assereret, minimè fuerit, non quòd præpositio ejusmodi vera nò esset, verum

quia in alterius opinionis suæ defen-
sionem, quam suscipere cogebatur, nõ
autem ex sola determinatâque volun-
tate aduersus fatum scribendi, illam
protulisset. Sequutus est Anaxagoram,
non minùs ratione temporis, quàm de-
cretorum quæ fatis aduersantur simi-
litudine, φιλοπονιάτος ἢ ἀρετικώτατος,

ut à Laërtio vocatur, Aristoteles. In ejus
vita.

cujus singulari præstantia si quis parum
magnificè sentiat, velim ipsum non
mihi, qui satis idoneus testis non sum,
sed Auerroï fidem habere, viro si quis-
quam alius in Aristotelis doctrina ver-
sato, & maximè digno cui hac in re
credatur, dum inter ejus multa elogia
hoc unum protulit, quod non injuria
aliorum omnium instar esse possit, quæ

plena manu Benedictus Pererius, Ju- Libr. 5. de
princip.

stus Lipsius, Georgius Trapezuntius, cap. 1. ma-
nuduc. li-

& Theodorus Angelutius non de tri- bro 3. dis-
sertat. 5.

uo præcones, partim suo marte, par-

tim ex Cicerone, Plutarcho, Arnobio

& ipsomet Auerroë collegerunt. Ari- De com-
par. Plat.
& Arist.
cõtra Pa-
trit.

stotelis, inquit, doctrina est summa veri-

tas, quoniam ejus intellectus finis fuit hu-

mani intellectus, quare bene dicitur de italo, quod ipse fuit creatus, & datus nobis diuina providentia, ut non ignoremus possibilia sciri. Hic igitur tantum abest, ut quidquam fato tribuendum censuerit, quod ejus nomen semel modò atque iterum, nec quidem eo sensu quo poetæ ac Stoici solent, suis in operibus, quæ subjecto varia, numero autè prope modum infinita sunt, usurparit. Nam cum hæc verba, in quinto Physicæ additionis libro protulit, sunt igitur generationes violentæ, & non fatales, quibus naturales aduersantur, atque etiam accretiones, & imminutiones violentæ, ut eorum accretiones, qui ob delicias celeriter pubescunt; certum est ex Alexandro Aphrodisiensi, Themistio, Simplicio, Bellarione, Zimara, & communi interpretatione, Aristotelem per fatales generationes eas intelligi voluisse quæ diuersæ à naturalibus non essent, quoniam in ipsis ordo à natura constitutus seruaretur, sicut in hominis generatione, quæ nono mense perficitur, & in fructuum sub autumnii tempore

Destruct.
destru.
disput. 3.
in solut.
dubij 3.

Cap. 6.
text. 57.
Cap. ult.
lib. de an.

In 5. Phys.
text. 57.

In 5. phys.
com. 44.
cap. 4. lib.
2. Apoll.
in tabul.

pus maturescentium productione, fieri amat, non autem in ranis, & serpentibus, cum ex medicata aliqua materia intra breue tempus excitantur, aut in floribus, qui aqua irrigati in eum finem feruefacta, confestim pullulant, quasi res ageretur in Adonidis pomarijs; de quibus Plato in Phædro, & Plutarchus, ubi tractat de fera numinis vindicta, multas eiusmodi *ἄγλαόδες* scriptis suis consignarunt. tales enim generationes, quemadmodum D. Thomas explicat, dici potius debent violentæ, & non fatales, quia vi naturæ illata, non autem ex consueto illius ordine, debitaque rerum & causarum serie, procedunt. Neque alio modo explicandus est locus alter primi Meteororum, qui de causis est, quamobrem terra in maria, & hæc vice versa temporum decursu in terras commutentur. Nam licet in eo Aristoteles hac forma loquendi usus sit, *ἀπὸ χερσῶν εἰσαρροδίων*, cuius occasione Petrus Aleyonius, Franciscus Vicomercatus, & Iacobus Carpentarius integram istius loci sententiam,

ita sibi reddendam putarunt, *Sed harum omnium causam censere debemus, quod per tempora, fato constituta, ut hyems anniuersarijs temporibus, ita magno quodam temporum circuitu hyems magna fiat, immensaque aquarum pluuia: Alexander tamen Aphrodisæus in commentario vocem hanc paulò laxiori significatione primus usurpauit, Τὸ δὲ τῶν χρόνων εὐαριθμῶν τε καὶ ὠσεριθμῶν, id est, per aliquot tempora fatalia, siue determinata: eumque postea secutus Metochites dixit, quibusdam fato decretis, seu definitis temporibus: & amborum exemplo audaciores facti Vatablus, & Perionius, hic quidem, statis temporibus, ille verò, elapsis certis temporū spatijs, potiùs quàm fatalibus, mentem Aristotelis interpretari maluerunt. Quod tamen non fecissent cùm antiqui illi, tùm recentes philosophi, non propterea tamen minùs verum fuisset, fatum hîc pro natura, aut certis recurrētibusque celestium motionum periodis, fuisse ab Aristotele usurpatum, præsertim cùm idem Alexander in libris de anima, &*

Bella-

*Lib. 2. de
Anim.
cap. ult.*

Bessarion in Apologia contra calum- lib. 2. cap.
 niatorem Platonis, qui certè alius à ^{9.}
 Georgio Trapezuntio non est, ac Iaco- Part. 2. di-
 bus Carpentarius in institutione ad do- gress II.
 ctrinam Platonis, Rodolphus Gocle-
 nius in Lexico, aliique, quorum no-
 mina sine tædio referri non possunt,
 ejusdemmet Aristotelis locum ex pri-
 mo meteororum proferant, asserendæ
 huic propositioni, de qua Peripatetici
 omnes tanquam de re certa explora-
 tâque conueniunt, nempe fatum apud
 Aristotelem non differre à natura, il-
 lúdque omne fati adscribi, quod na-
 turale est, & rerum naturalium ordi-
 nem institutionémque sequitur. eo e-
 nim sensu dicebat Theophrastus τὸ
 εἰμαρμένον ἐστὶ τὸ ἐκ τῆς φύσεως, *fatum esse*
uniuscujusque naturam, ut videlicet quòd
 homo hominem gignat, quòd moria-
 tur internis & sine vlla vi causis, cùm
 alioqui præter fatum sit, si Ajax Oi-
 leus *salsam bibat equoris undam*, gladió-
 ve pereat, aut, quod inquit etiam alius
 poëta,

Si mulier catulū, vel si bos ederet agnum.

15. Quod equidem cum ita sit, videtur mihi fatum Peripateticum, aut, si mauis Physicum illud appellare, ita ex Iusti Lipsij, & Pendasij sententia definiri posse, ut sit *ordo causarum naturalium, quæ nisi impediuntur, vi, & natura sua, certum, eundemque producunt effectum.* Neque operæ pretium esse existimo, multum, anxieque ad ejus definitionis explicationem inquirere cum Simone Portio, in quibus sit fatum; & num in æternis, num in cælestibus, num in mathematicis, aut tantum in rebus generationi & corruptioni subiectis, & quæ possint in diuersa ferri, reperiat; quandoquidem mihi non physicam hic, sed Iatrophilologicam quæstionem animo meditati, longè potior est atque commodior Federic. Pendasij nobilis Peripatetici sententia, afferentis, quòd *si qua ratione fatum ad Physicam pertinet, eatenus ipsius erit, quatenus causam aliquam naturalem determinatè, ac eodem semper modo, velut plurimum operantem representat.* Præsertim cum Theophrastus, Alexander, The-

1. de constant. cap. 28.

Libr. 2. Physicor. part. 25.

Cap. 18. Libr. de principijs.

Loco laudat.

Apud Alex. lex. 2. de an.

Lib. de fato.

In 5. Physicor.

5. Physic. com. 44.

5. Physic. Lib. 2. A.

pol. ca. 9. Lib. de fato.

Loco laudat.

Dialog. 4.

Lib. de fato.

Lib. de liber. arbit.

Themistius, Simplicius, Conimbricenses, & quotquot alij interpretes Græci, Latinique fuerunt, ac præter hos Bessario, Pomponatius, Simon Portius, Ioannes Bassadona, Hieronymus Baldinus, Calcagninus, Gianinus, Syrennius, atque ut compendium sermōnis faciam, omnes qui in Aristotelis doctrina nō perfunctoriè versati sunt, communiter doceant, nunquam fati nomen pro re, quæ non eadem cum natura foret, ab ipso usurpatum fuisse.

16. Quod sanè cum Pendasius tam notū haberet, quàm quod notissimum esse potest, causam inde summa à nonnullis voluntate quæsitam depromere, ac velut eruere de tenebris conatus est, ob quam Aristoteles, quod de casu & fortuna in secundo naturalis philosophiæ locutus est, non item de fato sibi dicendum esse putauit. de quo tamen vel eo nomine quædam in medium afferre debebat, quod siue illud in rerum natura existat, siue prorsus nomen vanum sit, & inane,

De quo quisque suo somniat arbitrio,

De cœli
natura
part. 2.
cap. 44.
Libr. 3. de
fato. cap.
41.
Alciat. in
Emblem.
I. de const.
cap. 18.
Libr. de
fato.
Lib. de fa-
to 3. c. 41.

multa quotidie succedant, quæ licet
 in aliam causam veriùs referri possint,
 & debeant, communi tamen homi-
 num consensu fato accepta feruntur:
 ut Lipsius propterea dicere non veri-
 tus sit, quamquam satis petulanter, &
 acerbè, *cor Philosophi qui fortunam ca-
 sùmque seriò numerare inter causas audet,
 non audet fatum.* Respondet ergo Pen-
 dasius, post Alexandrum, & Iulium Sy-
 renium, Aristotelem rectè sapienter
 que hoc loci mentionem de fato nul-
 lam fecisse, quoniam, si rerum causas
 in illud, quatenus solo nomine à na-
 tura distinguitur, retulisset, rem, quæ
 non semel ipsi dicta jam explicatã
 que fuerat, mutata tantùm appella-
 tione in scenam, quasi non alium, sed
 aliter tãtummodo personatum histrio-
 nem, iterum produxisset: Si verò Di-
 uinæ Prouidentia, aut æternæ rerum
 seriei, ac veluti catenæ causarum om-
 nium, vel tandem animæ mundi, dea-
 rùmque humanæ vitæ fila voluentium,
 quæ omnia fati nomine sæpius intelli-
 guntur, rationem habuisset, tunc sanè
 diua-

diuagatus non mediocriter fuisset extra materiae, quam prae manibus habebat, orbitam, & vel in Theologorum penetralia, vel in Stoicorum, Platoniorumque subsellia, aut poetarum sylvas, amoenaque fabularum vireta, tanquam semipaganus aliquis, irrupisset: quod Aristotele quam sit indignum, summo illo, & accuratissimo in omnibus philosophorum principe, iudicandum unicuique relinquo.

17. His igitur de causis non possum ego vehementer non obstupescere, & mirari, quasi in alium terrarum orbem delatus essem, quoties Ciceronem video, id nominis & doctrinae hominem, tam aperte in Aristotelem peccasse, ne dicam in se ipsum, ut hunc quoque inter Philosophos enumeret, qui censebant fato omnia fieri, diramque necessitatem summis hominum verticibus trabales clauos defigere, quos euellere nemo, ac ne quidem euitare posset. Sic enim ille: *ac mihi quidem videtur, cum* Lib. de *fa-*
dua sententia fuissent veterum philosopho- ^{to,}
rum; una eorum, qui censerent omnia ita

fato fieri, ut id fatum vim necessitatis afferret, in qua sententia Democritus, Heraclitus, Empedocles, Aristoteles fuit; altera eorum, quibus viderentur sine ullo fato esse animorum motus voluntarij; Chrysippus, tanquam arbiter honorarius, medium se ferre voluisse. Præterquam enim

Lib. x. cap. 2. lib. 2. cap. 5.

Lib. de interpret.

Lib. de libero arb.

re cum his, quæ ab ipsomet Aristotele dicuntur in Ethicis, de deliberatione, & electione in omnibus quæ ad vitam & mores pertinent, de quæ libera ratione virtutum omnium comparandarum, tum etiam eidem in doctrina de futuris contingentibus omnino aduersatur, præcipienti, scilicet, pro absurdo haberi debere, si quis dicat, earum enunciationum, quæ de rebus singulis in futuris contingentibus contradicunt, unam partem veram esse, alteram falsam, quia hoc modo tollitur rerum contingentia, & futura omnia ex necessitate futura erunt, omnisque è vita exulet deliberatio & actiones necesse est. Accedunt denique his rationibus, contrariæ celeberrimorum Aristotelis interpretum

terpretum discrepantesque ab hac Ciceroniana sententiæ, quibus tam lubens accedit Cælius Calcagninus, vir alioqui doctrina subactus, & iudicio, ut apertè dixerit, calumniam fuisse Aristoteli hac in re iniustam, & tot propositiones contingentes, tot possibles, tot præcepta ab eo prodita ad publicarum priuatarumque rerum administrationem pertinentia, tot in uniuersum ad mores spectantia, facile fidem facere, Aristotelem libertati magis animorum, quàm seruituti consensisse. En igitur, dicet aliquis paulò factus doctrina sua inflatior, maximi viri *ἡννομηκὸν ἀμείριμα*, en ἀνεπισία, en incogitantia, quæ Peripatericis juxtà, hominibusque accuratis, & nihil temerè proferētibus, ludibrium debeat. Verùm ut volet quisquis de Cicerone statuat, mihi profectò tam certum est, præclarè semper de tanti viri incredibilibus in rempublicam literariam meritis cogitare, ut in animum quoque lubenter inducam, si quid ille minus rationi consentaneum dixerit, totum hoc rationi potiùs, quæ nos lateat,

quàm errori alicui fore concedendum.

18. Et sanè videor mihi in præsentia valdè conuenientem modum inuenisse propositionis illius, quæ tot fluctus, motusque animorum in Peripato commouit, ad saniores sensum perducendæ; siquidem probabile est, librum de mundo ad Alexandrum, qui jam tum præfixo Aristotelis nomine, quasi verus esset γνήσιοςque maximi illius viri fœtus, hominum mentes in varios errores deducebat, Ciceroni

*Libr. de
curat. sue
car. affect.*

quoque imposuisse: aded enim diligenter factorum ordinem, & parcarum nomina atque officia, eo in libro complexus est, quisquis tandem auctor ejus extitit, ut Theodoretus Syrensis, &

*Libro contra
Celsum.*

Origenes Adamantius, hac, ut opinor, occasione ducti, quod Aristotelem titulo mentiretur, multa in hunc Philosophum dixerint eorum penitus similia, quæ paulò antè in Marco Tullio damnata à nonnullis fuisse diximus. Quamobrem excutiendum est diligenter, num Aristoteles hujus tractationis de mundo ad Alexandrum au-

tor

etor esse potuerit. Quod licet jam confectum videri possit à doctissimo & eloquentissimo viro Daniele Heinsio in Dissertatione de auctore libelli De mundo, quem hercle instructissimam rationum momentis, & accuratissimam cum orationibus suis edidit, ut probaret, nullo modo foetum hunc Aristoteli fore adscribendum: conabor tamen analecta quædam velut ex opiparo tanti viri conuiuio colligere, & siquid ab ipso, casu, aut iudicio, quod in meliorum delectu adhibere voluit, prætermisum est, illud bellariorum loco tibi, Beuerouici, offerre non verebor. Ac in primis, ut ab auctoribus incipiam, quorum de hac re sententiæ utramque in partem variæ sunt, fateor quidem, eorum, qui foetum hunc Aristoteli vindicât, tam locupletem censum institui posse, ut prima facie, & leuiter tantum in rem ipsam intuenti, videri possint contrarium asserentibus nullo negotio superiores, cum hos

Defendat numerus junctæq; umbone phalanges.

Horum verò tanquam dux, & antefi-
 gnanus proferri solet *Iustinus*, nobis
 æquè *Martyr*, ac Philosophus, & *Alexandri*
Aphrodisiensis æqualis, cuius
 verba in admonitione ad Græcos hæc
 leguntur. *Aristoteles* autem in eo, quem
 ad *Alexandrum* magnum scripsit libro
 breuem quandam *Philosophia* sua delinea-
 tionem proponit. Qua in opinione fuit
 etiam *Iustini* *ὄνυχρον* & *Apuleius* *Ma-*
daurensis, qui tractatū cosmographia,
 siue de Mundo, ad *Faustinum* filium,
 non Marte suo & proprijs cogitationi-
 bus elaboratum scripsit, sed exculpsit
 potiùs ab alijs. ejusdem argumenti li-
 bris, quos ipsemet *Aristotelé* & *Theo-*
phrastum composuisse, hunc in mo-
 dum testatus est; quare nos *Aristotelem*,
prudentissimum & *doctissimum* *Philoso-*
phum, & *Theophrastum* auctorem secuti,
 quantum possumus cogitatione contingere
 dicemus, de omni hac cælesti ratione natu-
 ras & officia complexi. Nec multum ab
 utroque dissidet *Themistius*, qui *Iustini*
 & *Apuleij* temporibus posterior inco-
 gro fermè sæculo fuisse deprehēditur,
 cum

cum Suidas vixisse eum sub imperio Iouiniani, & equalem fuisse Basilij magni, ac Gregorij Nazianzeni, demonstrat Ecclesiastica historia Socratis, 1-Lib. 4. c. demique confirmet Nicephorus Callistus. Verum quo in opere Themistiusso, 27. Lib. 18. c. librum hunc de mundo, sub Aristotelis nomine laudat, penes me tam incertum est, quam ubi serpentes senectam, aut cerui sua spolia deponant. etenim cum perlecta diligenter eius paraphrastica multorum librorum Aristotelis explicatio, quam ex Græco sermone in Latinum cōuertit Hermolaus Barbarus, simile quicquam nihil inuenirem; dubitavi non semel; an hæc ipsa Themistij declaratio in alia ejusdem paraphrasi librorum de cœlo & mūdo haberetur, quam Moses Matrimus Medicus Spoletanus, inclinante jam superiori sæculo, ex Hebræa Latinam fecit. sed cum Franciscus Pici 1. part. lib. de provid. cap. 6. eam videre non potuerit, longe consultius existimo, stare hac in re ipsius Francisci Pici Mirandulani, & Ludouici Viuis, ac Gesneri decretis, in censur.

operū A-
ristotel. in
Biblioth.
magna.

lib. 1. cap.
11.

Cap. 10.
lib. 3.

qui Themistio probatum hūc de matūdo librum fuisse asserunt, quā de eorundem fide dubitare, aut tempus ea in re inuestiganda texere, quā, si tam diligentes, quā eruditi fuissent, nobis particularibus quibusdam notis ejus loci, in quo reperitur, significare debuerunt. Themistium secutus est *Ioannes Stobæus*, qui ante *Nicolai primi summi Pontificis, & Photij Patriarchæ Constantinopolitani* tempora, *Eclogas* suas cū ex aliorum antiquorū libris, tum etiam ex *Epistola Aristotelis ad Alexandrum* *ὅτι τὸ πάντος* contexit, ac inter *gnomas*, quæ ab illa descriptæ sunt, eam etiam retulit, quæ *nugas* illas de fato continet, tam aduersas *Aristotelis* doctrinæ, ut si nihil aliud foret, satis profectò hæc in causa esse possent, propter quam indignus liber ille tanto viro haberetur. Eoque magis admiror, quomodo hac etiam ætate plures reperti sunt, qui fucum hunc, & fallaciam non deprehenderint. quo in numero fuerunt *Bessarion* Cardinalis *Nicenus* in apologia aduersus *calumniaco-*

niatorem Platonis: *Arsenius Nouemba-* In princ. operi.
sie Episcopus, in collectione Græcorū
 Apophthegmatū, quæ Leoni decimo
 dicata est: *Ioannes*, & *Franciscus Mi-* 1. part. cap. 6.
randulani Principes, ille quidem in o-
 pere contra Astrologos, hic verò in
 libris de prouidentia: *Ioannes Fernelius* Lib. 1. cap. 10.
 in elegantissima disquisitione de abdi-
 tis rerum causis: *Iacobus Carpentarius* Part. 1. di- sput. 3.
 in commentarijs ad institutionem Al-
 cinoti: *Augustinus Eugubinus* in opere de Deo, lib. 4.
 valdè pio & Christiano de perenni
 philosophia: *Franciscus Patricius*, acer Tomo 1. lib. 1.
 quidem ille discussionum Peripateti-
 carum auctor, in quibus, & , si rectè
 memini, in præfatione etiam ad ele-
 menta Theologica Procli, nec non in
 disceptationibus sub Francisci Muti
 nomine contra Theodori Angelutij Lib. 1. di- scept. 6.
 calumnias editis, librum de mundo
 Aristoteli tribuendum esse, velis & re-
 mis probare contendit. Denique fau-
 tores ejusdem sententiæ nominare pos-
 sem *Bonauenturam Vulcanium*, & *Ioan-* Interpr. in com- mentar.
nem Langium, quorum uterque episto-
 lam hanc Aristotelis ad Alexandrum

Lib. 1. de
causa Dei
cap. 29

In mete
oris.

Exercit.

aduers.

Patriciū.

Sect. 3. 5.

& 4. 1.

In com-
ment. ad
Cleom.

de const.
cap. 11. 18.

In epist.

de fato &
libero ar-
bitrio.

varijs notis & commentationibus ex-
plicandam suscepit : ac *Thomam Braun-*
uardinum : VVolfangū Meurerum, Theo-
doram Angelutium, Rabertum Balforem,
Iustum Lipsium, & quem omnium in-
star esse existimo, virum auctoritate
doctrināq; incomparabilem, verēque
nostri sæculi Philosophorum Princi-
pem, *Fortunium Licetum.* cujus ratio-
nes, si quandoque illas in lucem pro-
ferre voluerit, tanti fore confido, ut
facilè me, quod superiores illæ nō pos-
sent, à contraria sententia dimoueat.
quam interea dum urgere in præsentia
& munire modis omnibus contendo,
facilè mihi condonabit vir eximius, si,
cū ab obseruantia, & veteri necessi-
tudine, quam illi multis magnisque
nominibus debeo, nunquam sum di-
fcessurus, agam tamen cum ipso pro li-
bertate philosophica, cujus una hæc
inter cæteras maximoperè laudabilis
regula est, ut

Diuersum sentire duos de rebus iisdem,

Incolunt liceat semper amicitia.

Verū antequā ad illos auctores ve-
niam,

niam, quibus, nihil unquam huic libro commune & Aristoteli fuisse, persuasum est, videtur mihi non incōueniens fore, si, quanti faciendi sint contrariæ partis fautores, quicumque laudati supra à me fuerunt, breuiter ostendam: sic enim fiet, ut tota disputatio longè planior, explicatiórque procedat; & nullus mihi deinceps, nisi in aduersis testibus proferendis, labor subeundus erit. Quamobrem ut de ipsis primùm quidem in genere dicam, videntur mihi eorum tantummodo non despiciendæ rationes, qui in hoc præsertim incumbendum sibi duxerunt, ut, adhibita quadam césura & quæsitis hinc & inde rationibus, librum hunc, de cuius auctore, varias esse dissidentésque philosophorum sententias, minime nesciebant, Aristoteli tribuendum esse, probarent. cuiusmodi fuerunt Carpentarius, & illo multùm pugnacior Patricius. reliquos enim, qui vel ignari fuerunt eiusmodi controuersia, vel ad alia festinantes, ut Angelutius, nihil illam ad se pertinere iudicarunt,

*l. de gene-
rar. & cor-
rupt.*

vix tanti fore existimo, ut nobis multum laborandum sit, cujus tandem in hac quaestione opinionis fuerint; quoad quidem, ut inquit Aristoteles, *qui ad pauca respiciunt, de facili enunciant.* At enim, ut omnes hic sigillatim appellem, Stobæus, & Arsenius, cum ex quibusvis auctoribus gnomas suas colligerent, parum solliciti fuerunt tam in librorum delectu, quam eorum dijudicatione & censura, quorum nominibus libri illi circumferebantur. Iustinus verò Eugubinus, Miradulani princeps, & Cardinalis Nicenus, eum Religionis causam agi viderent; non secus ac Fernelius, Balforeus, & Iustus Lipsius Stoicæ philosophiæ, si liber hic compositus ab Aristotele diceretur, putauerunt, communi sententiæ, quæ id ipsum assererat, nullatenus esse reluctandum; nisi forsan de Lipsio dubitationem apud nonnullos faciant verba hæc, quæ varijs in locis, librum de mundo sub Aristotelis nomine laudaturus, velut sepia atramentum, præmittit, quo minus obuium sit, qualem se in

se in hac difficultate gerat, & quas partes sequatur, pronunciare. *Talis in diuinis ubique ferè Aristoteles est. libellum illum de mundo excipio, qui totus aureus ab aliena mihi videtur & magis celesti aura; & alibi, egregiè vel diuinè potiùs is, qui nō multa de diuinis, Aristoteles.* Nec Lipsio multum diuersus est Meurerus, cum librum de mundo ter aut quater absque ullo auctoris nomine compellat, quasi timore ductus, ne si cōtinuò illum sub Aristotelis nomine laudaret, in manifesto tandem errore deprehēderetur. Brauardini, hominis alioqui de Philosophia & Theologia benemeriti, iudicium de hoc libro ad Alexandrum, quanti faciendum sit, declarat manifestè quorundam aliorum librorum apocryphorum, aut penitus *νοδολογίων* citatio, qualia sunt Aristotelis *Secreta secretorum*, Vacca Platonis, Ouidij libellus de *Vetula*, Hermetis *Pœmander*, & aliæ id genus quisquiliæ: quamquam vitium hoc magnis alijs Brauardini virtutibus, ipsiq; ad eò temporibus, ut erant illa minime

Lib. 1. de
constant,
cap. 18.
cap. 13.

omnium Critica, condonandum sit; maximè cum librorum ejusmodi fidem, ipse etiam non semel in dubium reuocet. Quod autem ad Apuleium spectat, videtur mihi Heinsius in ejus explicanda sententia, paulò, quàm in reliquis soleat, fuisse obscurior, & impeditiior; proptereaque cum librum Apuleij de mundo siue cosmographia in manus sumpsissem, animaduerti ex ejus diligenti lectione, multis hercle, grauibusque de causis, nihil ex eo posse deduci, quòd opinioni meæ labefactandæ plurimum cõducatur. Nam tantum abest ut Apuleius, cum librum hunc è Græco conuertere vellet, sibi unquam inquirendum duxerit, Aristotelisne esset, an alterius; quòd potius occasionem præbet, ex verbis illis, quibus statim initio, se Aristotelem & Theophrastum sequi, profitetur, utrius tandem ille censendus sit, dubitandi. Imo verò si quis paulò ultra limen progrediatur, inueniet, Apuleium ex pluribus alijs auctoribus libellum hunc concinnasse. Nam quid aliud sibi vo-

lunt

lunt hæc verba, *nec sum nescius*, plerof-
que hujus operis auctores, terrarum orbem
ita diuisisse? quid etiam *Homerus*, *Vir-*
gilius, *Aristoteles ipsemet*, & *Cato in ori-*
ginibus laudati? quid denique *Vesunius*
noster, & experimenta illa, quæ de suo
profert, *vidi ipse apud Herapolin Phry-*
gia: vidi ipse in clypeo Mineræ; mul-
taq; alia ejus generis, significant, quàm
Apuleium diuersos auctores euoluisse,
ex quorum Symbolis libellum hunc
conficeret, illumque nihil aliud hîc e-
gisse, nisi quòd se de industria facere
solutum esse alibi testatur, nimirum in
Græcis auctoribus latinè conuertend-
is *in omnibus, aut omissa anquirere, aut*
defecta supplere. Ex quibus adeò clarum
esse autumo, librum hunc, quem Apu-
leius ad filium suum, non autem ad a-
micum, ut vir magnus arbitratus est,
scripsit, tam ad alium quemuis, quàm
ad Aristotelem referri posse, ut nulla
ulteriùs probatione indigeat. nam si
quid aliud concludit, totum hoc de-
mum ex vulgari opinione pendet, quæ
de hujus libri auctore, etiam Apuleij

in pte
libri

sæculo ferebatur : sed cùm hoc præ-
senti falsitatis conuincatur, certè ne in
illo quidè vera ullo modo esse potuit.
Denique Bonaventura Vulcanius, &
Ioannes Lágus, qui maximè omnium
patrocinari huic causæ debebant, tam
frigidè hoc officio defuncti sunt, ut hic
Iustinum tatummodo & Bessarionem
pro Achille suo proferat, tam supinus
alioqui in censura veri, ut fabulis om-
nibus bibulas aures accommodet, vel
ipsis quidem, quæ, de purgatorio San-
cti Patricij, vetulis tantùm, senibusque
deliris familiares sunt : ille verò tam
futili ratione sententiam suam firmet,
ut minùs lectori, in illa euertèda, quàm
in risu comprimendo laborandum sit;

In præfat.
notatum.

*cùm enim, inquit, tanta sit hujus libri
excellencia, ut nõ nisi à natura Genio scri-
ptus censerì possit, consequens omnino fue-
rit, ut, si Aristotelem ejus auctorem esse
negèt, alium præ Aristotele natura genium
statuant, utq; eum à præclari illius elogij,
quod docta antiquitas ipsi summo jure
tribuit, possessione, per vim, atque inju-
riam deturbent. Restat igitur Patricius,
& Car-*

& Carpentarius, quorum rationes etsi
majorum verborum apparatu profe-
rantur, non propterea tamen magis
veræ censendæ sunt. nam postremus
hic eadem licentia asserere librû hunc
Aristoteli potuit, in eo præsertim ope-
rè, quo Platonis cum Aristotele in u-
niuersa philosophia comparationem
meditabatur, quâ postmodum cujus-
dam Arabis naturalem Theologiam,
desumptam quidem, ut titulus ipse-
met indicat, ex Ægyptiorum arcanis,
eidem Aristoteli, licèt reclamantibus
cæteris, tribuendam censuit. Quem-
admodum etiam fecit Patricius, qui
dum Aristotelis scripta discutere, atq;
examinare non sine quadam æmula-
tione conatus est, ita non semel in ma-
nifestos errores incurrit, effecitque, ut
eadem mensura, qua vulgus apud Ho-
ratiû, metiri æstimarique ab omni-
bus bonis & eruditis debeat:

*Epist. 1.
lib. 2.*

Interdû vulgus rectû videt, est ubi peccat.
Etenim cum in multis alijs, tum verò
potissimum in eo grauitè peccare
censendus est, quòd contra omnium

Agellius
lib. 1. cap.
4.

Libr. de
principijs
cap. 9.
Lib. 3. in-
troduct.
cap. 9.

Contra
Patric.

Interpretum Aristotelis mentem, li-
brum hunc de mundo inter Acroama-
ticos referat; eumque esse contendat,
quem Alexander editum ab eo fuisse
querebatur: cum hic potiori jure, quam
quiuvis alius, exotericis annumerandus
sit: ut nullo negotio mille rationibus
& testimonijs probare possim, nisi rem
jam tum dilucidè probatam ab Octa-
uiano Ferrario in libro de sermonibus
exotericis, Mazzonio in pædia Ari-
stotelis & Platonis, Perrerio, Carbo-
ne, Angelutio, & similibus alijs, rui-
sum in controuersiam vocare, nihil o-
pus esset. illud tantum dico, cum fun-
damentum hoc nullo satis firmo tibi-
cine fulciri possit, reliquum esse, ut u-
nà simul pessum eant, quęcumque Pa-
tricius super ipso fabricare conatus
est, pro ea opinione, quam habebat de
auctore *dei re nōpus* ad Alexandrum,
stabilienda. Verum quàm diuersa sit
ab hac Patricij multorum senten-
tia, quorum de hac re iudicium eò ma-
jori fide dignum est, quòd præter do-
ctrinam, qua nemini fortè concedunt,
pecu-

peculiarem quoque diligentiam & *ἀ-
κρίβειαν* in eo ferendo adhibuisse visi
sunt, vel sola eorum recensione, suás-
que in classes ac veluti genera distri-
butione, liquidò constare potest. Ne-
que enim omnes uno, eodémque mo-
do in eruditorum senatu, quid sibi de
ejusmodi quæstione videretur, pro-
nunciarunt: Sed quosdam inuenio ex
veteri formula dixisse; *non liquet*; rem-
que magnis hinc & inde contentio-
num fluctibus agitatum, nullo verita-
tis præjudicio, aut partium injuria, in
dubio, quemadmodum illam inuene-
rant, reliquisse. quo in censu primas
facilè tenent *Gesnerus* in Bibliotheca: In Arist.
Tulius Syrenius in eruditissimo tractatu c. 10 lib. 2.
de fato: *Ludovicus Carbo*, auctor in Lib. 3.
introductionis in Philosophiam, quæ o- cap. 8.
mnium manibus teritur: *Conimbricen-* Attic. de
sis Academia Patres in proœmio ad octo distribut.
libros de naturali auditione: *Iacobus* philoso.
Zabarella in libro de naturalis scientiæ Cap. 15.
constitutione: *Cælius Rhodiginus* in le- Cap. 16.
ctionibus antiquis: *Casaubonus* in ani- lib. 8.
maduersionibus ad Athenæum: *Ioan-* Libr. 4.
3. cap. 2.
Lib. 2. &

Lib. 8. Ænes Bodinus in naturæ Theatro: Tar-
neidos, quinius Gallatius in vindicationibus:
loco 1. Vinetus in Sacrobosci explicatione: &
Petrus Alcyonius in præfatione ad Fe-
dericum Gonzagam Principem Man-
tuanum, quam huic libello Latine à se
reddito præfixit: licet in ea tam cautè
se gerat, ut, postquam tria notauit, in
quibus libelli hujus auctor minimè cõ-
sentanea dicit Aristotelis doctrinæ;
scilicet, dum terræ dimensum aliter
proponit, quàm in Peripato soleat; &
originem mundi Deo tribuit; statim-
que è terra certis temporibus erupen-
tem asserit mentem ita commouere,
ut eam prouidam rerum futurarum
efficiat, quem tamen effectum Aristo-
teles in Problematis citius ab atra bi-
le prouenire arbitratus est; nihilomi-
nùs postea difficultates ejusmodi amo-
liri tentet: atque ne suppositicium
hunc foetum, quem una cum legitimis
alijs elegantissimè de Græco Latinum
fecerat, agnoscere cogeretur, vertit se
in omnes partes, tandèmq; his ver-
bis concludit: *Sed morositatem ejus ge-
neris*

neris questionum Grammaticis relinqua-
 mus. Isti porro majori cum libertate
 pronunciant de eo libello *Possennus* in
 Bibliotheca selecta: *Hieronymus Gemu-*
sus in vita Aristotelis, & ejus operum
 censura: *Felix Accorombonus* in expli-
 catione obscuriorum locorum & sen-
 tentiarum Aristotelis: *Antonius Bouis*
 in Dialogo de terre motu: demumque
Ludovicus Viues, qui ut erat vir ætate
 judicioque maturus, ne loqui sine lege
 aut teste videretur, aliquos primū lau-
 dat hujus libri, tanquam si Aristotelis
 esset, fautores præcipuos, tandemque
 rationes addit sanè non pœnitendas,
 quibus adduci minimè poterat, ut i-
 dem cum illis sentiret. Iam verò si eo-
 rum rationem habere velimus, qui abs-
 que ulla hæsitacione contendunt, in-
 dignum esse Aristotelis gravitate hunc
 librum, prorsusque supposititium inter
 legitimos irrepsisse, res esset non ma-
 gni tantummodo, sed etiam infiniti
 laboris: siquidem, ut inquit *Gesnerus*,
liber de mundo ad Alexandrum, à pleris-
 que nostri sæculi doctioribus viris, non e-

Annotat.
 in eum
 libr.
 Numero
 29. & 37.

In censu-
 ra operū
 Aristotel.

In Biblio-
 thec. ma-
 g

xistimatur Aristotelis esse; imò, quem-
 Tom. I. admodum inquit Patricius, ab omni-
 lit. 3. dis- *bus, tãquam nothus reijcitur, praterquam*
 cussion. *ab uno Iustino.* Vnde quò promptius in
 Part. 2. de *re manifesta me expediam, Thoma Gio-*
 celo cap. *44.*
 Lib. de *nini, Simonis Portij, Petri Victorij, Thoma*
 princip. *Aldobrandini, M. Antonij Mureti, atque*
 cap. 18. *unius Danielis Heinsij, tanquam proba-*
 In varijs *tissimorum judicum decretis, mihi stã-*
 lectioni- *bus.*
 In not. ad *dum esse constitui: præsertim cùm hic*
 7. liber *tam exquisitè se in ejusmodi falsitate*
 Laert. nu- *detegenda gesserit, ut qui non eadem*
 mero 337. *cum ipso dicere velit, nec iterum re-*
 & 390 *petere, quæ Viues aut Alcyonius in eo-*
 Lib. 2 Va *dem libro multùm inconueniëntia no-*
 rior. cap. *taueret, is sanè non parum negotij sibi*
 3. *paratum esse reputare debeat. Atque*
 In appen- *ut ego fatear ingenuè quod res est,*
 dice ad *postquam librum hunc diligèter euol-*
 oratio- *ui, quòd si quæ doctissimorum ejusmo-*
 nem 10. *di virorum, diligentiam fugissent, ea*
tanquam mediastinus reliquias colli-
gerem, duo tantùm inueni, quæ miror
valdè, quomodo ipsi nõ viderint. nam
cùm Aristoteles veluti censoria maje-
state reliquos auctores proprijs nomi-
nibus

nibus, & nullo addito epitheto laudare, ac appellare soleat, adeoque constanter illud observasse videri possit, ut si opera ejus omnia peruoluas, nunquam aliter fecisse deprehendatur; hinc tamen paulò se ipso mitior, nescio quam ob causam, factus, *Platonem ex-* Cap. 5. 6.
mium vocat; & Empedoclem physicum, & 7.
Heraclitum dicit Scotinum ab obscuritate
fuisse cognominatum. quinetiam inue-
nies ibidem, ὡς φασιν οἱ γεωγραφῆσαιτες.
id est, ut quidam perhibuerunt auctores
rectæ & exquisitæ Geographiæ Quæ Rhe-
torum ornamenta quam digna sint ca-
sta & seuera Aristotelis oratione, cæ-
cus est profectò, aut certè in Aristote-
lis schola peregrinus, qui statim non
videt. Deinde verò cum Aristoteles,
parcus deorum cultor & infrequens fuisse
deprehendatur, suamq; Philosophiam
in quibusdam memorabilibus pronun-
ciatis optimè fundatam, nobis reli-
querit, quæ non modò religioni Chri-
stianæ è diametro contraria sint, ut a-
bundè post antiquos Ecclesiæ docto-
res, probavit M. Antonius Venerius.

dum in Philosophia, quam ante viginti supra centum annos in lucem edidit, utriusque antinomias omnes distinctis oppositisque capitibus diligenter persecutus est, sed etiam fictis illis ad occasiones imperiorum religionibus, que profanos homines tamdiu superstitionum vinculis irretitos detinuerunt, nullo planè modo consentiat; Hæc, inquam, cum ita sint, adeo tamè perbellè cum dijs, eorumque providentia, & miraculis in hoc libello agitur, ut, cum omnia in illo pietatis, summæq; in Deum venerationis plenissima sint, tum verò hæc verba, *vetustigitur sermo est, à maioribusque proditum inter omnes homines, uniuersa tū ex Deo, tum per Deum constituta fuisse, atque congruentata, nullamque naturam satis instructum ad salutem esse posse, qua citra Dei præsidium, sua ipsa demum tutela permiffa sit,* non obscure significant, Aristotelem, cum hæc scriberet, longè se ipso fuisse sapientiozem. Sed venit mihi præterea in mentem alterius rationis; quæ eò magis præfenti instituto conue-

Cap. 6.

conuenit, quòd à re ipsa desumpta est, cuius gratia disquisitionem hanc suscepimus. Auctor enim hujus libelli ad Alexandrum de fato tractat, & quidem verbis apertissimis; ergo non potuit is Aristoteles esse. Quid ita? Nimirum quia hic duobus tantum, aut ad summum tribus in locis operum suorum de natura, fati nomen usurpauit, & hercle diuerso planè sensu atque in eo libello sumitur. quod nisi quis ita se habere concedat, vades legitimos dabo Palamedis & Zimaræ indices, non minùs dictionum copia, quàm earumdem explicatione certissima, in pretio non mediocri huc usque ab omnibus habitos. aut si quis auctores illos ex communi hominum errore,

Qui redit ad fastos, & virtutem aestimat

Horat.
lib. 2. Epist. 1.

annis,

quia nobis sunt viciniore, minoris faciat; antiquiores dabo, & omni exceptione majores, Themistium Ecphrastem, & Alexandrum ex Aphrodisiade, Interpretes Aristotelis celeberrimos, qui præter librum quintum Phy-

Lib. 1. de
 anim.
 cap. 48.

ficæ auditionis & primum Meteororum, nullos alios profertunt, in quibus Aristoteles sermonem de fato habuerit. sic enim, ut missum faciam The-
 mistium, postremus ille; *Iam vero de nomine fati Aristoteles mentionem facit in primo Meteororum, hoc modo; Sed omnium horum causa censenda est, quia sunt per tempora fato decreta ac statuta, veluti in temporibus anni Hyems. ita ambitus cuiusdam magni pars est hyems. Videtur autem dicere, fatum naturam esse. hac enim sunt tempora fato decreta, ac statuta, hyems, & reliqua. quæ naturales cum habeant mutationes, non habent ipsas inevitabiles & coactas. Quin etiam in quinto naturalis auscultationis ita rursus meminit de fato, Nonne igitur generationes violenta sunt, & non statuta fato, quibus contraria sunt naturales. Quæ malum igitur fortuna fuit libelli istius de mundo? ut quatuor ejusmodi versatissimis hominibus in Aristotelis philosophia, nunquam persuadere potuerit, se dignum esse, cujus, in hac præsertim materia de fato, quam omnium copiosissime*

finē

simè tractauerat, ratio ulla haberetur. Profectò licèt alio indicio non constaret de ejus falsitate, satis tamen hoc ipsum in causa esset, ut nunquam inter legitimos Aristotelis partus reciperetur, quòd ab Alexandro, aliisque interpretibus, cum de fato ex Aristotelis mente tractarent, prætermisus fuit, indictus, innominatusque. Neque etiam Lucius Philaltheus, qui per fatu-

*Commēt.
in 1. de ca-
lo.*

*Proœmio
physic.*

*Proœ. lib.
de gener.*

*apud Pa-
triciū.*

*In 2. libr.
de ordine*

*P. al. 1303
Initio lib.*

*de ani-
ma.*

*Lib. de
natur. sci-*

*ent. con-
stit.*

cap. 17.

Procem. in
lib. de a-
nima.
Physic. lib.
4.
Præfat. in
lib. nat.

Locis lau-
datis.

Aristotelis ordine sententiã suam scri-
ptis consignarunt. Quod sanè argu-
mentum est, si non omnino necessa-
rium, saltem valdè probabile, librum
hunc de mundo, qui sub Aristotelis
nomine circumfertur, nec ad Aristo-
telem, nec ad ejus Philosophiæ natu-
ralis partem, ullo modo pertinere.

19. Hoc igitur postquam homini-
bus non vulgari doctrina præditis in-
notuit, ipsi sagaci mentis indagine co-
nati sunt inuestigare, quisnam alius ex
antiquorum Philosophorum cœtu li-
belli istius auctor esse potuerit. Sed
quemadmodum non omnes eadẽ con-
jectura ducti sunt, consequens etiam
fuit, ut non una eadẽque foret om-
nium sententia. Nam Cælius Rhodi-
ginus, & Petrus Alcyonius, ob laxum
dicendi genus, floridãque eloquen-
tiam, penè est ut *Theophrasto* illum at-
tribuant. Victorius autem, Heinsius,
& Portius, quia libelli hujus auctorem
sub Romanis, vel Augusti tempore,
aut paulò infra scripsisse existimant,
persuasum etiam habuerunt, nõ alium
cum

eū fuisse à *Nicolao Damasceno*, qui dum Augustus rerum potiretur, ipse quoq; plurimum in philosophia excellebat: Quamquam Mureto non tanti ratio illa videatur, ut quod ipsi concedunt, satis bellè confirmare possit. Aliam opinionem secutus est auctor Anonymus Notarum in Aristotelem, qui ex officina Iuntarum Lugdunensium pluribus, iisque multum exiguis voluminibus prodijt, non penitus meo iudicio spernendam. Inquit enim, *liber hic si Stagiritæ doctrinam, phrasimq; non sapit, ut fama est, illum fortè edidit, qui & Rhetoricam ad Alexandrum.* Quod profectò si verum est, sequetur ex eo, *Anaximenem Lampfacenum seniore*, qui Alexandrum Magnum comitatus est, eius libri verum parentem fuisse. nam Petrus Victorius in varijs, hujus *Anaximenis* esse æstimat libros *Rhetoricorum ad Alexandrum*, qui falsò Aristoteli tribuuntur: eamque conjecturam pluribus argumentis firmat, præfatione in gemina Aristotelis *Rhetorica*. quæ cum huic referre nihil neces-

Libr. I4.
cap. II.

se sit, satis est mihi digitum ad fontem intendisse, unde quoties opus erit, peti nullo negotio possint. Deniq; Thomas Aldobrandinus ex Iridis descriptione, quam iisdem verbis hoc in libello expressam fuisse animaduertit, quibus Diogenes Laërtius, Posidonium Stoicum ἐν τῇ μετεωρολογικῇ eandem circumscripsisse refert, non difficulter in hanc opinionem venit, ut hic eidem *Posidonio* potius quam Nicolao Damasceno, aut alteri cuiquam tribuendus sit. Quinimo Thomas Gianinus, cum videret, nulla in re discrepare definitionem mundi, quæ in hoc libro traditur, ab ea, quam Diogenes Laërtius sub ejusdem Posidonij nomine refert, in eandem cum Aldobrandino opinionem non inuitus descendit. quam hercle si quis alius confirmare velit, fateor illum insuper uti posse testimonio Strabonis, apud quem tam præclare Posidonio & auctori libri de mundo conuenit in assignanda marinarum æstuum reciprocationis causa, ut non injuria dubitari possit, num ipsa
ab uno

Initio ca-
pit. 2.

ab uno eodémque auctore, an à diuerso profecta sit. imò verò cùm Diogenes Laertius, multa alia Posidonij, dogmata ad Stoicæ philosophiæ illustrationem in vita Zenonis attulerit, non arbitror factu difficile, ut longè plura quàm à nobis cōmemorata sunt, istius Philosophi placita, cum auctore libri de mundo planè conuenientia, inuenire possit quisquis in illa paulò diligentius aduerterit. Verùm quominus in hac sententiarum diuersitate uni potius, quàm alteri adhæream, facit istius rei difficultas; quæ, cùm ipsa, propter discrepantes inter se tot literarum proceres, summa sit, tum verò locus difficilior redditur ex eo quòd præter enumeratos auctores à Philaltheo qui de mundo scripserunt. Inuenio etiam Antipatrum laudatū à Laërtio, & Philolaum à Stobæo in libris *περὶ τῆς κόσμου*, ac etiam Zenonem *περὶ τῆς ὄλης*, & multos alios *ἐν τῷ περὶ κόσμου γραφίας*, *περὶ φύσεως*, & id genus simili-

*In Zeno-
ne.*

*In eclog.
physic.*

tenebras afferre huic Quæstioni de auctore libri de mundo, quam mihi prorsus difficile est in hoc sermonis transcursu illas discutere.

20. Et verò satis mihi fuit, tam fusè, probabiliterque demonstrasse, nihil librum hunc ad Aristotelem pertinere, quoniã hoc pacto veritati, quod suum erat, reddidi. tum etiam ostendi, maximum Oratorem, non tam suo, quàm aliorum errore, qui jam tum forsitan inualuerat, deceptum fuisse, in assignanda Aristoteli ea de fato sententia, quam ipse ne per somnium quidem defendere cogitavit. Et hoc sanè multò convenientiùs fuisse arbitror Ciceronis dignitati, nostris que in illum perpetuis officijs, quàm miniatura cera memoriæ illius notam inurere, quòd hic nõ secus offenderit, quàm dum Ajacis loco Hectorem, & Vlyssis vice Agamemnonem loquentes inducit, Eupolímque pro Aristophane ponit, & Ganymedem Laomedontis filium fuisse, cùm nepos tantùm illius esset, asserit; non quidem rerum ignorantia

Apud A-
gel. 2. de
Divinat.

In orat.
Tuscul. 1.

ratione, sed negligentia; quam rectè etiam oculati & accurati rebus in omnibus, si velint effugere, non possunt, quoniam, ut sapienter à Liuiio dictum est, *exquisite cuncta perquirere, nec facile est, nec omnino possibile.*

21. Enimverò ut sermonis illius valdè prolixi, sed qui paucioribus tamen explicari non debuit, compendium faciam, patet ex illo, nullum Aristoteli commercium fuisse cum fato, neque ulla ratione ipsum adduci potuisse, ut ejus in scriptis suis meminerit, nisi consensu, quem paulò suprà designauimus, cum ea de re instituta dissertatio à nobis fuisset. Sequutus est postmodum *Alexander Aphrodisæus*, qui fatum quod Aristoteles silentio suo condemnare satis habuerat, totis viribus debellandum suscepit, edito in eum finem elegantissimo & doctissimo libello. quem si fati illius fatui & insulsi fatum extremum, aut si mauius mortem & perniciem fuisse quis dixerit, non erit, opinor, quòd petulantix, aut temeritatis damnari debeat: adeo nimirum est in-

uentione fœcundus, sententiam pondere grauis, argumentorum copia neruosus, Peripatetica methodo distinctus, dignusque omnino auctore Alexandro. de cuius inter Peripateticos auctoritate, si vel ab illorum æmulis iudicium quæras, Bessarionem Platonice Philosophiæ asseclam, statim audies, in hæc verba de illo loquentem,

Lib. 2. A
polog. *quæcumque tradit Alexander, non secus quam ab Aristotele acciperemus, iudicanda sunt, cum nemo omnium sit, qui libros Aristotelis, vel diligentius indagarit, vel exquisitiùs, ac rectiùs exposuerit. Ego verò, ut à proposito libello nõ discedam, tuebor me exemplo Aquilij Galli, qui de facto referetes ad Ciceronem mittebat, ut, si qui à me rationes innumeras, quibus fatum jugulari possit, audire velint, eos Alexandrum adire iubeam, qui tam doctè negotium illud absoluit; ut abuti potiùs tua, Beuero- uici, patientia, quam aliorum com- moda iuuare mihi viderer, si ex nitidissimis illius commentarijs, ubi maxima cum voluptate & facilitate legi possunt,*

possunt, eos in rudes hosce meos & incautos transferrem.

22. Præsertim cum mihi sacris Hygieiæ & Panaceæ initiato, subuereri nonnunquam contingat, ne satis legitime in ea Quæstione tractanda versari possim. de qua cum Aristoteles, & qui ab eo columina Lycæi fuerunt, tanquam de re, quæ nihil ad Physicam pertinebat, silendum duxerunt: multò minùs conueniens esse Medico videbatur, propter artis suæ cum Physica cognationem, ob quam fieri dicebat Aristoteles, ut *Physicorum plurimi*, initio lib. de Sensu, & Sensili, & *Medicorum elegantissimi*, illi quidem *desinant in præcepta medica*, hi verò ex *natura contemplatione Medicinam exordiantur*, si nouum considerandi modum usurparet, in disciplina alteri subdita, cuius ratio non ita facile reddi ex superiore illa possit. Hoc enim præterquam à Zabarella damnatù fuit, Libr. de trib. pract. cognit. videtur quoque artium inter se colligationem, & mutuù veluti respectum non mediocriter turbare. Ac nisi uterque nostrum, Beuerouici, tam scele-

stam opinionem, adeoque Medicinam
 infensam, pro viribus euellere homi-
 num ex ingenijs, penitusque amanda-
 re ad pannuceas baucides conareretur,
 non video profectò, quì fieri posset, ut
 ejusmodi nostris dissertationibus pa-
 trocinari satis honestè possemus: quã-
 doquidem, ut in rebus alijs, sic in sci-
 entijs quoque & artibus, sunt agora-
 nomi, qui nemini plus sumere permit-
 tunt, quàm ex æquo liceat; sunt me-
 tatores qui podismo dimetiuntur lo-
 ca in quibus singulis consistendum est;
 sunt certi denique fines, & termini,

Quos ultra citraq; nequit consistere recta.

23. Vtar igitur ea venia, quam pu-
 blicæ salutis procuratio unicuique fa-
 cit, ut fatum, quo nihil hominum li-
 bertati molestius, nihil Diuorum ho-
 nori, Religionisque nostræ decretis
 infensius excogitari unquam potuit,
 non meliori Iure à Stoicis & Platoni-
 cis causarum numero, quibus in dies
 rerum euentus accepti feruntur, ascri-
 bi demonstrum, quàm à Sinensibus,
 qui referente Trigautio quinque ele-
 menta

*Histor. Si-
 nar. lib. 4.
 cap. 3.*

menta numerant, & post ignē, aquam,
 terram, duorum aliorum loco metal-
 lum & lignum subiiciunt. Ecquid e-
 nim tandem fatum illud est? Deus ne?
 homo? an monstrum? Vbi etiam illā
 sedes? an in Cœlo commoratur? an
 in terra residet? an per uniuersi latitu-
 dinem dispergitur? Et, ubicumque
 demum sit, quæram cum D. Paulino
 non tantum à Iouio, sed ab omnibus, *Epist. 38.
 sub finem:*
 qui aliquo pietatis sensu ducuntur,

*Num Rex ille habuit fatum, qui morte
 propinqua*

*Oravit Dominū, quem leges nouerat unū
 Flectere posse suas, consumptum ut ten-
 deret æuū*

*Longius, & meruit tria ducere lustra su-
 perstes*

Annis ipse suis, & non sua viuere secla.

Nam si fatalis, ineuitabilisque consti-
 tutio, qualis ea est quæ vulgò propo-
 nitur de Ezechix vita, in nobili, si-
 diis placet, & seверо illo trium vetu-
 larum senatulo lata fuerat, quæ fieri a-
 mabò potuit, ut tam facilè, ipsa etiam
 æternitate inuita, rescinderetur? Si

Q

na
 ni-
 la-
 ur,
 ut
 pa-
 uā-
 ci-
 ra-
 it-
 ne-
 lo-
 est;
 i,
 ctū.
 pu-
 fa-
 n li-
 ho-
 cetis
 tuit,
 on-
 dies
 scri-
 bus,
 ele-
 centa

verò nusquam dicta, aut promulgata fuit, quid ipsi tandem his in nugis versantur? eamque necessitatem nobis ostendunt, quæ, si vera foret, quid intactum relinquit? quod non affert incommodum? quid in hominum regnorumque perniciem non molitur? serit impietatem *ἢ ἀθεότητα*: fidem, & justiciam aufert, præstantissima animi humani ornamenta, & charissima naturæ nostræ præsidia, diligentiam quoque, industriam, sedulitatem, prudentiam adimit, & è contrario inertiam, desidiam, socordiam, stultitiamque patrocina natur. Denique si nobis in utramque aurem dormientibus, omnia fatum vel necessitas, quasi diuina virgula, suppetat, si quicquid futurum est à necessitate proficiscitur, insanum est profectò, & furori proximum, labores sumere, euigilare, nervos animi, roburque corporis in rem aliquam intendere. Frustra patres filium erudit, monetque, ut ad regulam prava corrigat, si fata inexorabili lege omnia constringunt: frustra iudices pœnas facinorosis statuunt.

tuunt, si propulsare hæc à se mala fa-
 torum placitis prohibentur: perperam
 etiam homines admonetur, ut ferrum,
 hostes, insidias, venena, caueant, si
 mutari certa non possunt, aut parare
 quicquam præsidij aduersus incerta
 nobis est denegatum. Denique si quis
 Ciceronem, Alexandrum Aphrodi-
 sæum, Iulium Syrenium, Guilielmum
 Parisiensem, Bartholomæum Sybillam,
 aliosque diligenter euoluat, qui ea in-
 commoda, quæ à fatali necessitate,
 tâquam Pandoræ pyxide in hominum
 genus deriuantur, scriptis suis explica-
 runt, mirari sat scio nunquam desinet
 eorum amentiam, qui tam futili larua,
 tam rudi, & inepta fabula, tantam re-
 bus omnibus confusionem inducere
 conati sunt. Ecquid enim bonitatis, &
 misericordiæ in Deo, libertatis in ho-
 minibus, æquitatis in legibus, laudis
 aut vituperij in actionibus nostris re-
 lictum est: si ob immotas quasdam
 causas, quas declinare nemo possit, in-
 expugnabilémque ininter se earundem
 connexionem, uni tantummodo ne-

*Lib. de fa-
 10.
 Lib de fa-
 10.
 Lib. 3. de
 fato cap.
 38. Et se-
 quent.
 1. part de
 uniuers.
 part. 3. ca-
 pit. 21.
 Peregri-
 nar. qua-
 stion. de-
 cad. 1. quæ-
 3. dub. 4.*

Q ij

gata
 ver-
 is o-
 nta-
 in-
 re-
 tur-
 m, &
 nimi
 a na-
 quo-
 den-
 erria,
 croci-
 nque
 m vel
 appe-
 necef-
 rofe-
 fume-
 urque
 dende.
 etque,
 si fara
 agunt.
 is sta-
 tuunt

cessitati litandum est, ut bene velis, ut prospera sit? imò ne litandum quidem, sed expectandum, ut quod ipsa facere aliter non potest, hoc tandem inuitis hominibus diisq; faciat. nihilq; profusus iuuabit aut in agendo cōsiliū, aut in medendo pharmacum, aut in persuadendo eloquētia, aut rebus in cunctis diligētia, sed quòd homines rectè suis in negotijs versentur, quòd sedulò illa curent, quòd sanentur, quòd persuadeant, totum hoc præstabit

Sidus, & occulti miranda potentia fati.

Libr. de
fato.

Cui ignauæ rationi si pareamus, nihil est omnino, inquit Tullius, quod agamus in vita. Quæ. enti verò, quæ fieri hæc ita possint, cum, ex Seneca, si Deus efficeret, ut hæc particularis nostri pars, de voluntate autem illi sermo est, vel ab ipso, vel ab alio quopiam cogi posset, aut impediri, profectò pro Deo non esset habendus, nec sanè eo quo æquum erat modo nos curaret: respondebit, nec forsan sine risu, fatuus aliquis ex eorum numero qui fatum ponunt, malè nos cum deorum natura rationem posuisse, qui

fata ipsimet vitare non possunt: malè
item cum natura, in qua tot exemplis
jam usque ab antiquissimis tempori-
bus confirmatum fuit, quòd

— *Fatis mortalia cuncta reguntur;* Poëta
stellatus

Fatum dat mores, fortunam, & ter-
minat annos; lib.4.

Plus fatum quàm fama valet.

Vt illud probare velle idem penitus
sit, quòd solem ostendere pleno meri-
die. Verùm audiat quæso Ciceronem
quicumque tam molliter & incautè

in hunc errorem seducitur, *Quæro, in-* Libro de
Fato.

quit, si fati omnino nullum nomen, nulla
natura, nulla vis esset, & fortè, temerè, ca-
su, aut pleraque fierent, aut omnia, non

aliter, ac nunc eueniunt, euenirent: Quid
ergo attinet inculcare fatum, cum sine fato
ratio omnium rerum ad naturam fortu-

næve referatur? Sanè cum video,
quosdam homines fati tribuere, quòd
liberè electioni, aut rerum contingen-

tia, ac fortunæ potiùs acceptum fe-
rendum esset, venit mihi ejus in men-
tem, quòd narrat Seneca in Quæstio-
nibus Physicis, nimirum Cleonijs fuis-

Lib 4.
cap. 6.

se publicè propositos *χαλαροφύλακας*
speculatores grandinis: qui cùm signum
 dedissent adesse grandinem, tum sin-
 guli non ad penulas aut scortea discursu-
 rebant, verùm pro se quisque alius a-
 gnium immolabat, alius pullum: & qui
 majoribus hostijs exorare nõ poterat,
 ut grando se à proprijs agris auerteret,
 illud non secus quàm alij, puncto di-
 gito, vulneratâque parte alia corporis,
 unde sanguis auidis nubibus placandis
 efflueret, consequebatur. Venit insu-
 per & alterius veterum erroris, qui lu-
 nam, quoties interposito interjectuq;
 terræ deficiebat, Magico carmine cœ-
 lo deuocari, ruborêque præ verecun-
 dia suffundi credidere; adeoque, ne
 veneficarum verba audire posset, aris

Satyr. 6.
In Paulo
Æmylio.
In Hippo-
lyto.
6. Theba-
id.
Libr. de
consol.

tinnitu obstrepebant. ut præter Iuue-
 nalem, Plutarchum, Senecam Tragi-
 cum, & Statum, præclarè aduertunt
 Boëtius in his versibus:

*Quæq; fulgenti texerat ore,
 Confusa Phæbe detegat astra.
 Commouet gentes publicus error,
 Lassantq; crebris pulsibus aëra.*

& S.

& S. Maximinus in homilia, quæ inter D. Ambrosij opera legitur, multique alij, quorum de hac re testimonia passim in humaniorum literarum collectionibus haberi possunt. Quemadmodum enim grandinis auersio & obscuratio lunæ, quæ causis purè naturalibus fieri consueuerunt, superstitiosis & inanibus, cuiusmodi sunt pecudum mactatio, tinnitúsque quassati æris, & incognita vociferatio, stultè non Cleonijs tantummodo, sed Romæ in clarissima gentium omnium luce tribuebantur; ita usu venit etiamnū hisce temporibus, ut Stoici, quos magis fabulosa quàm Poëtas dicere, non frustra quidè Plutarchus, & Cælius Cæcagninus, editis in eam rem speciatim libellis, ostenderunt, *εἰς ἀρχὴν καὶ τέλος ἀποδοῦναι*. id est, *causarum ordinem præfixum serièmq; inoffenso tenore procedentem*, rebus in cunctis statuunt; quas tamen, ob earum contingentiam, quam

*Lib. 4 de
principijs,
cap. 11.*

Benedictus Pererius contra Stoicos ipsos multis rationibus defendit, longè magis consentaneum vero est aut ab

Q iij

2. Physico
rum tex-
tu 52.

electione nostra pendere, aut à casu, vel fortuna: quæ hanc ob rem ex ijs quæ Aristoteles in *Physicis* de ipsa habet, definiri potest, causa per accidens in ijs, quæ operatur ob aliquem finem ex electione, neque semper neque ut plurimum: cùm interim casus ab ea tantùm differat, quòd fortuna in rebus humanis, & ijs potissimùm, quæ agunt ex electione, locum habeat, casus autem in agentibus naturalibus, & in ijs, quæ naturaliter accidunt, versetur.

24. Et hercle si quis vellet præfractò contendere. quæcumque à Stoicis fato euenire dicuntur, ea solo casu, aut fortuna fieri, nescio profectò, qua tandem ipsi ratione tueri hanc fatorum vim, eamque ab aduersariorum contrarijs argumentationibus defendere possint. etenim cùm effectus eodem semper modo sequatur, siue à casu, aut fato contingat, videri quidem posset illa quæstio ex earum esse numero, que paribus utrimque rationum momentis librata neutram in partem satis probabiliter determinari possunt, nisi rationes,

tionem, quæ pro fato afferuntur, tam leues essent, adeoque ipsimet rationi & sensibus aduerſæ, ut si quis ex earum consideratione, voluntatis nostræ libertatem, aut fortuitarum rerû concursionem neget, is profectò melior sit *Anticyras sorbere meracas*, quàm ut in doctorum hominum confessu de liberis iudicet. Ac certè quoniam de libera hominis voluntate, quòd ipsa utramque ferme in actionibus nostris paginam faciat, res est adeo manifesta, ut nulla probatione indigeat: Age videamus si quid etiam in illis casui & fortunæ relictum sit. Hoc verò ut faciam, statuendum est mihi cum sapientissimis hominibus, hanc uniuersi molem, ita à summo rerum moderatore & architecto coagmentatam fuisse, ut ad ejus perfectionem alias causas necessarias, & indissolubili vinculo cum effectis colligatas, alias fortuitas, & sese mutuò impedièntes, quasdam liberas, & ad primi auctoris ac prototypi exemplum propiùs accedentes, esse voluerit. Hoc enim in eum modum

Lib. 2. de
patientia
cap. 6.

stabilito, consequens est, & casus, & fortuna, quorum appellatio ne Theologis quidem molesta est, suas in hoc mundo, & quidem splendidè, partes agant, Quoniam, ut inquit Baptista Mantuanus, *intellectui, qualis noster est, qui sibi, quæ euentura sunt, parum videt, præter propositum multa contingunt: nam fallax ista rerum mobilitas, & inconstans mundi fluctuantis ingenium, noua semper important: & bona, ac mala, sperata, & insperata, promiscuè ingerit nature nunquam ociosa fecunditas. & hæc causa est, ut in tanto rerum luxu, quærenti unum, aliud se offerat, sicut in foro, cum nundinae sunt, in tanta plebis frequentia ignoti plures quàm noti occurrunt. Tandemque concludit, quòd animo omnia intuenti, ut diuino, nihil; pauca cognoscenti, ut nostro, multa casu & fortuna contingunt. Quo sensu videmus, sacrorum librorum auctores minimè sibi indecorum putasse, si multarum rerum causas, in casum ipsum referrent. nam in libris Regum dicitur, quòd adolescens ille Amalecites, qui Saul occidit, casu venit in mentem*

montem Gelboe; & ibidem vir quidam ^{2. Reg. cap. 1. 3. cap. ult.} in incertum sagittam dirigens casu percussit Regem Israël inter pulmonem & stomachum: ac denique Ecclesiastis capite nono, *Verti me ad aliud, & vidi sub sole, nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientum panem, nec doctorum diuitias, nec artificum gratiam, sed tempus, casumque in omnibus.* Profani verò scriptores tam crebri sunt in casus commemoratione, ut si omnes eorum locos, quorum subit mihi in mentem recordatio, afferre vellem, dies me prius deficeret, quàm ejusmodi ad dicendum materia. Quamobrem unus mihi instar omnium erit Ovidius, qui in libro *Ὀὐδὴ τῆς κερνοτεχνίας*, non minùs casum furtiuus amoribus propitium fore contendit;

*Casus ubique valet, semper tibi pendeat
hamus,*

*Quo minimè credis gurgite, piscis e-
rit;*

quam alibi vim ejus in negocijs penè *De Ponto.* omnibus maximam esse his versibus declarat,

*Omnia sunt hominū tenui pendentia filo,
Et subito casu quæ valere, ruunt.*

*2. physicor. Nec plura addo in re notissima, & ex
In Physi- qua cum Aristoteles ipse, Algazel, A-
cis, de cor- uerroës, Boëtius, Lactantius Domani-
sol. nus, Brauardinus, Pererius, & alij fusè
De Prou differuerunt, tum etiam ego multa di-
lib. 2. cap. xi in Syntagmate de militari studio,
18. quæ mirabilibus exemplis confirmant,
De causa Dei, lib. 1. cap. 19. non perperam dictum fuisse à Corne-
Lib. 1. de princip. lio Tacito; *Casus, euentusque rerum, qui
Lib. 1. hist. plerumque fortuiti sunt.**

25. De fortuna verò, quæ amica va-
rietati, una omnium maximè factorum
constātiā respuit, non eo modo, quo
cæteri solent, mihi dicendum esse exi-
stimo, quoniam ille in tanta poëtarum
oratorumque frequentia, qui vim e-
jus, & incredibilem in rebus humanis
potestatem extollunt, infinitus esse so-
let, *toto quippe mundo, & locis omnibus,
Lib. 2. cap. 7. omnibusque horis, omnium vocibus fortu-
na, ut inquit Plinius, sola inuocatur, una
nominatur, una accusatur, una agitur rea,
una cogitatur, sola arguitur; & cum con-
uicijs colitur, volubilis à plerisque etiam*

cæca

caeca existimata; vaga, inconstans, incerta, varia, indignorum faulrix; huic omnia expensa, omnia feruntur accepta, & in tota ratione mortalium sola utramque paginam facit. At cum fati propugnatores ex eo potissimum ostendere conati sint, quanta ejus apud homines existimatio, & potestatis opinio fuerit, quod templum in urbe tribus Fatis dicatum olim fuisse, historiarum monumentis consignatum est; eodem certe argumenti genere, palam omnibus faciam, quantum fortunæ vis, & majestas, potiori apud omnes in veneratione fuerit; cum ipsi non sacellum aliquod in urbis angulo; sed infinita propemodum in singulis orbis partibus templa dedicata fuerint. Atque ut ex illis, quæ in sola urbe Roma obtinuit, numinis illius amplitudinem explicem; certum est ex Ludouico Viue, consecratas illic fuisse ædes, *mala fortune & detestata*, in Exquilijs; *fortis*, in Ripa Tyberina juxta Theatrum; *parua, virginis, primigenia, obsequentis*, ad portam Capenam; *priuata, publica, viscata, virilis, &*

*In lib. 4.
de ciuit.
cap. 18.*

conuertentis, in Palatio; *bene sperantis*,
blanda, *auertentis*, & *dubia*; in Auenti-
 no; *mammosa* denique in duodecima
 regione, & *barbata ac muliebris*. Quibus
 templis credibile est initium dedisse
 Seruium Tullium, quòd ab ipsa fortu-
 na ex seruo ad Regnum esset euectus;
 Incrementum verò iisdem accessisse,
 2. Histor. sub id tempus de quo dicebat Tacitus,
*Struebat jam fortuna in diuersa parte ter-
 rarum, initia, causasq; imperio*; Quando-
 quidem ita semper in fortunam affecti
 fuerunt Romani, ut non modò singu-
 la ejus beneficia noui alicujus templi
 dedicatione prosequerentur, sed ma-
 lè etiam secum agi putarent, si vel mi-
 nima injuriâ numen ejus violaretur;
 adeo ut aliquando, cùm Romæ fortu-
 næ templum conflagraffet, & ex mili-
 tibus, qui ad restringendum incēdium
 venerant, quidam contumeliosè ver-
 ba in falsum numen protulisset, is à
 plebecula superstitiosa confestim fue-
 rit interēptus; quemadmodum à Zo-
 simo Comite, & Exaduocato Fisci in
 historia Romana conscriptū est. Quin-
 imo

imo refert Sozomenus, non aliam ob causam dici infensum fuisse Cæsariensibus Iulianum Imperatorem, nisi quòd fortunæ Sacellum quoddam euertissent. Atq; ita, si communis hominum æstimatio conciliare rebus ipsis auctoritatem aliquam potest, procul omnino dubio est, magis illam in Fortunæ, licet volubilis & incertæ, partes, quàm in Fatorum constantissimas leges propendere. nec injuria sanè, cum ipsa non rectius quàm fortuna de rebus stant, ita ut si hæc cæco impetu rotam suam cõvertere dicatur, illa prorsus inconsulto, & insano, decreta sua promulgare existimanda sint. Quod Strabo quantumvis Stoicorum placitis addictus, & *ἀεγροίας* defensor, dissimulare tamen non potuit. Nam postquam ex Æschylo retulit, campum lapidosum, qui inter Massiliam & ostia Rhodani cernitur, ejusmodi saxi, quæ manum implere possint, ab eo tempore refertum videri, quo Jupiter, fato jubente Herculem destitui spiculis, cum aduersus Ligures pugnaret, lapi-

dibus pluit, quibus ille armorum loco
 uti posset; simulque Posidonij dicte-
 rium addidit, subfannatis Æschylum,
 quoniam præstabat saxa in ipsos inij-
 cere Ligures potius, iisque hos obrue-
 re, quàm eo periculi & inopiæ adigere
 Herculem, ut arma de cœlo expecta-
 re deberet: ipse demum in Æschyli
 purgationem subjungit, *Sed alias quo-
 que poëta, hæc ita in fatis esse dicens, non
 patitur in ea culpandi studio inquire: nam
 ἐν τοῖς περὶ τῆς προνοίας καὶ τῆς εἰμαρμένης
 λόγοις, ubi de providentia, & fato disputa-
 tur, multa inueneris alioqui in rebus hu-
 manis, & naturalibus, de quibus diceres,
 prestitisse alio, quàm hoc modo ea fieri: ut
 verbi gratia, imbris potius irriguâ Æ-
 gyptum debuisse esse, quàm ab Æthiopia
 humorem accipere: & Paridem, cum Spar-
 tam peteret, debuisse potius naufragium
 facere, quàm rapta Helena, pœnas post-
 modum sceleris dare auctorem tanta cla-
 dis Græcorum ac Barbarorum, quam Eu-
 ripides Ioui imputat:*

Ζῶς γ' ἠαυτὸν μὲν Τροῶσι πῆμα δ' Ἑλλάδι
 Θέλων χυέει, τὰ δ' ἐβέβησεν πατὴρ.

Jupiter

*Jupiter malum Troibus, & cladē Graciæ
Volens contingere, ita decrevit pater.*

26. His igitur rationibus, licet ejus opinionis vanitatem, quæ factorum decretis nihil in hoc mūdo non fieri statuit, propalasse meo quidem judicio satis videar: nihilo minùs cū maxima sit apud antiquos scriptores vocis illius homonymia, & non uno eodēque modo poëtæ, Astrologi, Philosophi, de fato loquantur, aut scribant, puto, mihi eam ob rem fraudi non futurum, si ex distributione fati in poëticum, Mathematicum, & Metaphysicum, per singulas ejusmodi differentias discurrendo, quàm ipsarum singulæ parum cum ratione conveniant, & quàm multa absurda atque inconuenientia dicant, sigillatim ostendam. Ac de Poëtis quidem res est ipsa leuis, adeoque nullius fermè momenti, quātandem ratione de fato locuti sint. Nam cum Ovidius dicat,

Exit in immensum fœcunda potentia vatum,

obligat historica nec sua verba fide:

R

additque ejus facultatis, quam habent,
 multa ad aurium voluptatem confin-
 gendi, sequentia exempla;

*Per te Sylla Patri canos furata capillos,
 Pube premit rabidos inguinibusque
 canes.*

*Nos pedibus pennas dedimus, nos crini-
 bus angues,*

Victor Abantiades alite fertur equo.

imò cum Aristoteles, Platonis in Phe-
 done opinioni subscribens, afferat, Τὸν
 ποιητὴν μᾶλλον ἢ τὸν μύθων ἐστὶ δεινὸν ποιητὴν
 ἢ τὸν μέτερον, id est, poetam magis oportere
 fabularum esse effectorem, quam ver-
 suum. nec ab utroque Proclus dissen-
 tiat, locum illum Platonis in Phædo-
 ne exponens. His de causis neminem
 puto valdè sollicitum fore, quibus de-
 mum lineis, & coloribus poëticis, fa-
 torum historia depingatur. Sed cum ex
 alia parte cōsidero, maximam esse de-
 lectationem, quæ sensim in hominum
 animos ex rebus novis, & insolitis, mi-
 risque fabularum inventionibus irre-
 pit, dixeritque in hunc omnino sen-
 sum Horatius,

Ficta

Ficta voluptatis causa sint proxima veris: In Arte
 rursus ferendos esse poëtas existimo ^{poët.}
 laudandósque magnopere, quòd fre-
 quenter in operibus suis fatorum me-
 minisse, eaque etiam, quasi solio Iouis
 affiderent, depingere consueverunt,
 tam constanti quidem & ingeniosa fi-
 ctione, ut hæc postea in oratores etiam
 ipsos dimanarit. nam Drepanus Paca-
 tus ex similitudine quadam à fatiis ipsis
 desumpta, in Theodosij panegyrico
 dicere non dubitavit, *an ut illi majestatis
 tue participi Deo, feruntur assistere fa-
 ta cum tabulis, sic tibi aliqua vis divina*
 subseruit, *quæ quod dixeris scribat, & sug-
 gerat?* Nempe volebât, ut inquit Mar-
 tianus Capella, fata Iouis esse senten-
 tias, atque has excipi à tribus Parcis,
 quæ sint veluti Superùm scribæ, ac li-
 brariæ, archiuique cælestis custodes.
 Sed multa insuper alia de ipsis fingere
 soliti sunt, quorù summam cum Phor-
 nutus, Fulgentius, Placides, Bocca-
 cius, & cæteri mythologi fecerint, nõ
 diutiùs in his referendis immoror; sed
 omnium loco Parcarù descriptionem,

Lib. i. phi-
 losophiæ.

Lib. de
 deor. nat.
 i. Mythol.
 i. de Ge-
 nealog.
 cap. 32.

qua nulla unquam elegantior, aut à
poëta magis exculto nitidoque visa
est, in medium proferam, certè luben-
tiùs, quòd licèt Catullus omnium ma-
nibus teratur, nulli tamen eorum, qui
de fato scripserunt, hætenus in men-
tem venerit eorum versuum, in quibus
ille Parcas tam scitè graphicèque de-
lineavit, ut ne quidem Apelles diuino
suo penicillo, illud maiori cum arte
vel fortuna præstare unquam potuif-
set. Sic enim ille,

*Cùm interea infirmo quatientes corpora
motu,*

*Veridicos Parca cæperunt edere cantus:
His corpus tremulum, complectens undi-
que vestis*

*Cædida purpurea Tyrios excinxerat ora.
At roseo niuea residebant vertice vitta,
Æternumq; manus carpebāt rite laborē.
Læua colū molli lana retinebat amictū,
Dextera tū leuiter deducens fila supinis
Formabat digitis, tum prono in pollice
torquens*

*Libratum tereti versabat turbine fusum:
Atq; ita decerpens æquabat sēper op' dēs,
Læua-*

*Leuag^q aridulis hærebant morsa labellis,
 Quæ prius in leni fuerant extantia filo.
 Ante pedes autem candentis mollia lanæ
 Vellera virgati custodibant calathisci.
 Hæ tum clarifona pellentes vellera voce,
 Talia diuino fuderunt carmine fata,
 Carmine perfidia, quod post nulla arguet
 atas.*

Dedit autem huic opinioni causam vulgata quorundam hominum, & præsertim mulierum, narratio de fatiis, aut fatiis, siue albis deabus; de quibus cum antiqui multa fabulosè retulissent, tum verò longè plura excogitata sunt ab iis, qui Romanenses libros, ut eos quidem vocamus, siue magicas, & incredibiles, atque fatatas equitum quorundam actiones sub Caroli Magni tempora fingere ex ingenio, & in historiis referre sunt aggressi. Ac ne quis posterioribus quoque sæculis, idem uenisse dubitet, facit Guillelmi Patris Episcopi de eadem re testi-

monium. *Sed & usque hodie, inquit, a- Part. I. de
 et multas nationes, est huiusmodi opinio, uniuers.
 forsitan apud omnes, & multi sunt ex part. 3.
 cap. 24.*

egregijs militibus, quos fatatos sic dicunt, id est, magnos euentus eorum à dijs, vel deabus, antequam euenirent, præfatos fuisse siue prædictos. Sed, quemadmodum dixi, poëtarum hæc inuenta sunt, & nugamenta, quæ tam libenter in Homeri, & Ariosti carminibus leguntur, quàm à philosophorum libris procul abesse debent, tanquam omnino indigna Peripati grauitate, & absurda otiosorum hominum gratitamenta, quibus nihil est cum veritate commercij.

27. Sequitur in nostra diuisione fatum *Mathematicum*. Cujus opinione imbuti Chaldei & genethliaci, omnem ferè Astris rerum gerendarum prærogatiuam transcribunt: atque ita statuunt,

Propert.
eleg. 5.
lib. 2.

Quæ sit stella homini cõmoda, quæq; mala.
Vt magnum proculdubio illis hominibus cum cœlo commercium fuisse oporteat, qui tam enucleatè syderum naturam rimari, aspectuum diuersitatem indagare, & singularum positiones, latentésque virtutes, etiam earum, quæ

quæ semel duntaxat obseruatæ sunt, & deprehendere potuerint. Et nihilominus ita res ipsa apud Plinium certa est, *Lib. 1.* ut is in historia sua naturali pronunciare non dubitarit, quod *singulis sydera tributa sunt nobis, clara diuitibus, minor pauperibus, obscura defunctis, & pro sorte cujusque lucentia ad munera mortali- bus.* Quibus ex Astrologorum decretis, quoniam non aliud fatum impendet, quàm cœleste illud à Saturno vel Ioue defluum, propterea non temere dictum à Iuuenale fuit,

Distat enim, quæ

Satyr. 7.

Sydera te excipiant, modò primos incipientem

Edere vagitus, & adhuc à matre rubentē. Et sanè præter diuinaculos illos de circo qui arti suæ modis omnibus suffragati conati sunt: video etiam, quosdam non ineptos artium censors, in eiusmodi fatum tam propensos fuisse, ut, locum ei inter physicas causas tribuendum esse, multis rationibus docuerint. quod certè quàm sit indignum hominis, bene de rerum veritate, &

Q iij

totius mundi ordinatione conscij, iudicio, pluribus nunc ostenderem; nisi mihi, jam antea laborem hunc preuerissent cum Patres fermè omnes, qui prioribus sæculis in Ecclesia à profanorum hominum superstitionibus eradicauda desudarunt; tum verò Picus Mirandulanus, Alexander de Angelis, & tres in eodem nomine multum fortunati homines, Sixtus Senensis, Sixtus ab Heminga, & Sixtus Pontifex Maximus, quorum hic non libris, & rationibus, ut priores, sed diris, execrationibusque, artem hanc omnium vanissimam, & maximè in Deum hominèque injuriam, procul à Christianorum animis, procul à Scholis, & communi illo usu, qui maximum sensim abusum inuexerat, quasi deuotam inferis, exulare voluit. Quamobrem cum è more, institutòque meo non sit,

Quæ sunt dicta alijs, iterum sermone referre;

Apud Euseb.

Apud Photium.

non solùm ab his omnibus, quæ Scriptores illi in Astrologos dixerunt, calamum temperabo; sed etiam Bardesanis

fanis Chaldæi, Diodori Tarfi Episco-
 pi, Nemesij, Brauardini, Guillielmi
 Parisiensis, Bartholomæi Sibyllæ, alio-
 rumque non de plebe scriptorum ar-
 gumenta, quæ forsan cum aliqua lau-
 de meum in succum conuertere pos-
 sem, prorsus indicta relinquam; & u-
 nica tantum ratione, atque ingenua
 ejusdem recentis Astrologi confessio-
 ne, satis habebō, illud probabiliter o-
 stendisse, quod Marinus Mersennius,
 & Petrus Gassendus, viri publico ho-
 minum bono, & nobiliorum discipli-
 narum incremento nati, nouis, graui-
 busque argumentis demonstrarunt;
 scilicet totum id, quod Astrologorum
 arte continetur, nulla neque ratione,
 neque obseruatione fulciri, sed rem
 esse omnino, de qua non aliud ferri ju-
 diciū conuenientius possit, quàm il-
 lud D. Ambrosij in Hexaëmero, non-
 nulli tentauerunt exprimere natiuitatum
 qualitates, qualis futurus unusquisque, qui
 natus sit, esset, cum hoc non solum vanum
 sit, & inutile quærentibus, sed impossibile
 pollicentibus. Ratio autem, qua fatum

Lib. de a-
 nim. cap.
 35.

Libr de
 causa Dei
 cap. 28.

Lib. de le-
 gibus, cap.
 25.

Peregrin.
 quaest. De-
 cad. 1. qu.

3. dub. 5.

Astrologicum nullius esse momenti confirmatur, procedit ab hypothetica materiæ necessitate. quoniam illa ut benignos vel malignos cœlorum influxus recipiat, debet esse certo modo præparata. alteratio enim præcedit ortum simplicem, & antequam oriatur substantia, materiam ex qua fit, alterari, & variè præparari, necesse est. præparatur verò à secundis causis, & perficitur à primis. Vnde viri semen, siue, ut vocatur à Plutarcho, ἀφ' ἑσῆς τῆς χρυσολάτρης αἵματος, quantumuis fecundum sit, nisi sanguinem maternum inueniat, ea qua decet quâtitate & qualitate præparatum, suo fine procul dubio frustrabitur. In Ægypto, quia Nilus ἀψαυεός nihil euaporat, Terra, quia exsucca, nihil exhalat, eam ob rem cœlum illic serenum est, & quantumuis astra pluuiam minentur, quia tamen nubes illic nulla est, fit ex consequenti, ut pluuiâ, aut admodum his in locis rara, aut prorsus nulla sit, sed unius fluminis exundatione rota Ægypti fœcunditas contineatur, ad quam
Tibul-

Tibullus cùm respiceret, idcirco dixit;
Te propter, nullos tellus tua postulat im-
bres,

Arida nec pluuio supplicat herba Ioui.

Eodem igitur modo, nisi planeta, genituræ dominus, subjectum idoneum inueniat fato huic cælesti recipiendo, quod in homines immittere dicitur, tã incassum profectò laborabit, quàm si plastes lapidem fundere, aut sculptor candens metallum in statuam fingere vellet. atque ita, cùm eiusmodi materiæ præparatio à causis sublunaribus & determinatis pendeat, verissimum semper erit cum poëta quodam asserere, quòd

Libera stat nobis mēs nulli subdita cælo.

Denique ingenua illa, quam dicebamus, confessio, nudè, & absque ullo verborum ænigmate, facta fuit ab Hilario Altobello seniore, in tabulis regijs diuisionum duodecim partiũ cæli, quæ Maceratæ primùm editæ sunt, sub annum Domini MDCXXVIII. Etenim postquam in illarum præfatione, multos veteris Astronomiæ errores

recensuit, sermonem demum de illis hunc in modum concludit: *Cum igitur per tot secula fluctuarit Astronomia, & mendax tanto tempore peragravit totum orbem, quot modis, quot locis, quot viribus, quot cum temerarijs vel ignavis auctoribus, inuerecunda, fronte perfricta, fornicata est? nunquam, nullibi, nullis, (ante Tychonem, & à Ptolemaeo post aliqua secula,) annuam veracem reuolutionem dedit, neque euentuum verum tempus consignauit, non ipsa, non sua dilectissima filia Astrologia. utraque enim pauit curiosos mendacijs & adulationibus. si autem interdum mendaces non fuere, sors fauit, vel casus, vel per accidens congruentia syderum ad illa puncta, & non docta ac naturalis coniectatio. Qua opinione quantum vulgatis de Astrologiae veritate exemplis, experimentisque praedicti inferatur, cogitandum unicuique relinquo, illudque tantum addo, quod M. Tullius in libris de Diuinatione sapienter omnino, & in hunc meum atque Altobelli sensum protulit, ut quam vana sint & ridicula Astrologo-*

Lib. 2.

logorum iudicia ostēderet. quàm multa ego Pompeio, quàm multa Crasso, quàm multa huic ipsi Cæsari à Chaldeis dicta meminī, neminem eorum nisi senectute, nisi domi, nisi cum claritate esse moriturum, ut mihi permirum videatur, quemquam extare, qui etiamnum credat ijs, quorum predicta quotidie videat re & eventis refelli.

28. Iam verò Mathematico huic Fato succedit *Metaphysicum*, quod duo celeberrimi homines cùm in Academiam, tum etiam in Porticum intulerunt, Plato nimirum, quem Theologi nostri à philosophandi modo, qui pietatis in se multum habet, diuinum appellant, & Zeno Cytieus, non minus ipse quàm Plato, diuorum prouidentia amicus. Verùm cùm de Stoicorum sentētia circa fati naturam nemini non sit exploratum quid tandem statuendum sit: non item de Platonis opinione iudicandum est: quæ tam variè à nonnullis refertur, ut, quemadmodum Arellius Pictor de earum imagines ad dilectarum speciem effinge-

Disput. de
fato in
Alcin.
Lib. de ca-
linat. par.
2. cap. 43.

bat, ita sanè videri possint Platonici omnes, pro ea opinione, quam singuli de Fato habebant, præceptoris sui mentem explicasse. Quod ne gratis dictum à me fuisse quis æstimet, vades ecce fisto Iacobum Carpentarium, & qui paulò cæteris diligentius hac in disquisitione versatus est, Thomam Gianinum; apud quos videri nullo negotio potest, quàm parum inter se cõueniant Maximus Tyrius, Iamblichus, Proclus, Alcinous, Apuleius, Plutarchus, Chalcidius, Nemesius, Georgius Trapezuntius, Sebastianus Foxius, & quidam alij, in ejusmodi Platonis opinione explicanda. De qua si vellem inter tot discrepantes sententias aliquid certi statuere, profectò non minus conatu ipso & labore, qui viribus meis impar est, quàm voluntate de rebus tam abstrusis pronuncianti, forem ridiculus. Quamobrem tuebor me potius vulgato illo Virgilij carmine,

Non nostrum inter vos tantas componere lites.

Simúlque, priusquam à Platone discendam,

dam, monebo te, Beuerouici, non satis accuratè fecisse D. Paulinum, cùm ita in ipsum, quasi poëtarû fata, deâsque albas, aut vetulas mentes, in Academiam suam introduxisset, his verbis, paulò, mea quidem sententia, acerbioribus, & inconsideratis, inuehitur: *nec minore mendacio fata simulantur* Epist. 38.
uitas hominum nere de calathis, aut trutinare de lancibus; quod deliramentum, ad Iouiû.
ne vulgo imputemus, aut nimium philosophos admiremur, à Platone etiam delirante narratur, qui in gremio anus pensum necessitatis exponit, & tres ei filias addit, concinnantes & versantes fusum, & per fila ludentes, hoc scilicet lanificio autumâs eas conficere res hominum, & tempora cuique signatè detexere; tantum abusus est humanis auribus arrogantia inanis facundie, ut ridiculam anilis fabellæ cantilenam non erubesceret scriptis suis, quibus de diuina etiam natura quasi conscius disputare audebat, inserere. Siquidem tantum abest, ut Plato in his, quæ de tri-

lud non possit, si non tam fati ipsius,
 quàm eorum, quæ fati nomine intelli-
 gere voluit, ratio habeatur. Ecquid e-
 nim vel inuentione pulchrius, vel nar-
 ratione iucundius, quàm animã mun-
 di tres in partes distrahi? scilicet in
 sphæram non errantium syderum, in
 planetas vagos, & mobiles, ac in sub-
 dita illis elementa, quæ passione inter
 se, actionéque perpetuò concitantur:
 ex quibus fixarum stellarum orbis ἀ-
 τροπος nuncupetur, quoniam scilicet
 nullo pacto flecti, aut ordinem suum
 mutare consueuerit: planetarum verò
 globi, qui non uno modo reuolutio-
 nes suas peragunt, κλωθώ: & natura
 demum rerum sublunariũ λάχσις vo-
 centur. At hoc modo Platoni conue-
 nientius visum est, Parcarum nomina,
 & officia, ad fati naturam explicãdam
 conuertere, quàm ad triplicem cog-
 nitionis modum, quemadmodum fecit
 Xenocrates, qui, referente sexto Em-
 pirico, Atropon dicebat eorum esse,
 quæ sub intelligentiam cadunt, Clo-
 tho autem sensibilibium, & Lachefim
 intel-

Lib. 7. cõ-
 tra Ma-
 them.

intelligibilium : aut ad pariendi tempora ; quæ cum duo tantum commoda traderentur , hinc Parcis appellationes, *Nonæ, Decimæ, & Mortæ* à quibusdam inditæ sunt: aut denique aliud comminisci , quo forsan non ita convenienter mysterijs , quæ sub illarum vetularum fabula latere prisci Theologi voluerunt , fecisset satis. Cæterum quomodo Simon Portius ex illo dilemmate , quod prouidentia secundum Platonem eadem cum fato sit , aut ab illo diuersa , in ejusdem opinionem de fato insurgat , & quot illam rationibus Peripateticis expugnatum eat , pluribus hoc loci dicerem, nisi me puderet omnino certaminis illius personati, in quo Patroclus sub Achillis clypeo pugnare solet ; maximè cum adeò non sum digladiationum avidus, ut, quoties proprijs armis non possim, alienis illas aggredi vehementer desiderem. Superest igitur Stoicorum opinio. Quæ non minùs & ipsa quàm superiores aliarum reprehensioni obnoxia est. Nam cum nobis proponat Anum quandam

S

Pronæan nomine, sagacem admodum, ac peruigilem illam; quæ hoc omne quod cursu inenarrabili cælestes secum rapit anfractus fabricavit; quæ solem, lunam, elementa, architectata est; quæ suis illis rugosis manibus, summa hæc imaque perfecit; cui tandem omnia debeamus: ecquis, rogo, hæc non rideat, tam diuersa à *Sphæra* Platonis, vel *dijs* Epicuri *monogrammis*, qui neque ipsi habent negotium, neque alijs exhibent? aut quis una tantum voce immutata, illud meritò non usurpet, quod à Cicerone de Epicuro

Libr. de Fato sub fin. ipso dictum est? *Ita cum attulisset nullam causam, qua istam Pronæam efficeret, tamen aliquid sibi dicere videtur, cum id dicat, quod omnium mentes aspernentur, ac respuant.* Verùm quo meliori fide cum Stoicis agatur, nolo, si quæ ab eorum aduersarijs petulantius in *Pronæa* illam jactata sunt, ea denuo, quasi nullum aliud argumentum mihi suppeteret, in medium reuocare, aut quatuor rationibus uti, quibus violentum illud Stoicorū fatum à modesto pioq;

Lipsius

Lipſius abjunxit ; quia nimirum plus ex ea crambe recocta tædij quàm voluptatis in legentium animos proueniret ; ſed trita philoſophorum via incedam , aduerſus ignauam illorum rationem , cui ſi pareamus , ut inquit Cicero , nihil eſt omnino quod agamus in vita .

Lib. I. de
constant.
cap. 20.

Lib. de
fato.

In quæſt.
natural.

Cum igitur Seneca , cujus auctoritate Stoicorum porticus etiamnum hodie potiffimùm ſuſtentatur , fatum definiert , rerum omnium , actionumque neceſſitatem , quam nulla vis rumpere poteſt ; Chryſippus autem in libro *de* *ἀεὶ ὄντων* quarto illud eſſe dixerit ſempiternam quandam & indeclinabilem ſeriem rerum , & catenam voluentem ſemet ipſa ſeſe , atque implicantem per æternos conſequentiæ ordines , ex quibus apta connexaq; eſt : Vnde multi fatum quod *εἰς ἀρχὴν* dicitur , *ἀπὸ τῆς ἀρχῆς* , hoc eſt , à ſerie , nomen accepiffe tradiderunt , quia ſcilicet , ut canit poëta ſtellatus , conſtat ,

— Eſſe aliquid primum à quo maximus ordo

In Scor:
pione:

Cauſarū incipiat , qui à ſummo tendit ad

1. de pla-
cit. cap. 28

Libro 6.
cap. 2.

Nec verò idem Chrysippus in tribus alijs fati definitionibus, quæ à Plutarcho referuntur, quicquam ab istis superioribus diuersum sentiat: Eam ob rem, quemadmodum inquit Aulus Gellius, aliarum opinionum disciplinarumque auctores his definitionibus ita obstrepunt, si Chrysippus fato putat omnia moneri, & regi, nec declinari, transcendique posse agmina fati, & volumina: peccata quoque hominum, & delicta, non sustentanda neque inducenda sunt ipsis voluntatibusque eorum, sed necessitati cuiusdam, & substantia, quæ oritur ex fato, omniumque sit rerum Domina, & Arbitra, per quam necesse sit fieri quicquid futurum est, & propterea nocentium pœnas legibus iniquè constitutas, si homines ad maleficia non sponte venerunt, sed fato trahuntur. Quibus objectionibus licet apud eundem Agellium respondere Chrysippus multis conatus sit, non potuit tamen adeo se distinctionibus suis munire, quin quæstio illa obscurissima & implicatissima remanserit, etiam Ciceronis iudicio, qui ab ea Chrysippum

quo

quoque Philosophum non se expedif-
se, his verbis testatus est. *Chrysippus æ-*
stuās, laborānsq., quonam pacto explicet, &
fato omnia fieri, & esse aliquid in nobis, in-
tricatur. Quamquam & ipsi Tullio, qui
contrariā omnino Stoicis sententiam
tutari cōsuevit, non magis cum Chri-
stianę, quàm cū doctrinę Stoicę profes-
soribus cōueniat. si quidem æquē pec-
cant Ciceroniani, dum prouidentiam
diuinam circa actiones humanas è me-
dio sustulerunt, ut sua voluntati hu-
manæ libertas afferatur; ac Stoici, qui
prouidentiam concedentes, mentem
hominis voluntate libera spoliata,
fato deuinciunt. voluntas enim ita af-
fecta est ad intellectū etiam diuinum,
ut Rex ad cōsiliarios, qui honesta qui-
dem consulunt, eaque tantū suadent
quæ sunt virtuti & rationi consenta-
nea. Sed voluntati tamen liberum est
bene monentibus non parere. impe-
rant enim volenti, ut Rex, non inuito,
ut Tyrannus: admonētque, suadent,
incitant, non verò cogunt, aut necessi-
tant. Et fanè quod ad intellectum diui-

*Cap. ult.
lib. 2. de
rer. princ.*

num spectat, non est quòd aliquis ve-
reatur, ne aliquando sua in cognitione
vacillet, postea ejusmodi voluntatis li-
bertate, quoniam eodem prorsus mo-
do res omnes cognoscit, quo sunt, aut
fieri possunt, possibiles nempe, ut possi-
biles, & quæ hoc aut alio modo eue-
nire possunt, quatenus minimè sunt
ad hunc aut alium modum determi-
natæ: neque interim hæc differentia
indicat, mutationem in Deo aliquam
reperiri, quia semper cognoscit rem
possibilem: multòque minus conclu-
dit, Dei scientiam non fore rectam,
determinatamve, quoniam, ut bene
aduertit Simon Portius apud Philoso-
phos, res eo modo cognoscuntur, quo
fiunt, & existunt; aut denique scien-
tiam Dei non esse causam rerum, con-
trà quàm Aristoteles in duodecimo
primæ Philosophiæ docuit, quia si
Deus in Aristotelis schola res cogno-
scit, debet profecto illas eo modo quo
sunt ac fiunt cognoscere, hoc est, in u-
niuersali, & quatenus à motu suo, me-
diisque corporibus proueniunt; quo
sensu

sensu nemo, ut opinor, inficias unquã
 iuerit, Dei scientiam causam esse re-
 rum. Sed omissis eiusmodi difficulta-
 tibus, quæ pleniorẽ habent in Theo-
 logorum scholis explicationem, simul-
 que rationibus, quæ ab Alexandro A-
 phrodisæo, in eo libro, quem de Fato
 conscripsit, aduersus Stoicorum præ-
 fertim Fatum, magna argumentorum
 serie proferuntur, quorum sanè unum-
 quodque ejus est præstantiæ, atque di-
 gnitatis, ut, etiam si nullum aliud in
 hanc rem allatum esset, fati tamen ra-
 tio apud homines, qui sola ratione du-
 cuntur, constare satis non possit. Di-
 cam hîc quod Seneca, *permitte mihi il-*
lam rigidam sectam tueri eorum, qui ex-
cipiunt ista, & nihil aliud esse existimant,
quàm agræ mentis solatia. & ad Peripa-
 teticum seu Aristotelicum fatum me
 conuertam, quod jam antea solum
 dumtaxat atque legitimum esse osten-
 dimus, ut ex eo scilicet innotescat quid
 de fatali vitæ termino consequenter
 statuendum sit.

*Secund.
 natural.
 quest. cap.
 25.*

29. Et certè quemadmodum idem

S iij

Seneca dicebat, quod *sui juris rerū natura est, nec ad leges humanas componitur, modo properat, modo vota præcurrit, modo lenta est, & demoratur*: ita nos de vita humana dicere non immeritò possumus, quòd ea non ad factorum leges componitur, ut certis statisque periodis occidat: sed partim ab externis causis dependet, quæ violentam plerumque mortem inferunt: partim etiam ab internis, quarum symmetria ut tuendæ conseruandæque valetudini peropportuna est, sic ametria humanam œconomiam penitus corrumpit, & labefactat. Illud quippe discrimen

*Lib. de
vita &
mort.*

videtur Aristoteles inter utriusq; mortis genus constituisse, quòd *mors violenta sit, quando principium corruptionis extra fuerit; secundum naturam autem, quando est in ipso animali*. Vnde cùm ex fundamentis, quæ jacta in præcedenti sermone fuerunt, fatum in Aristotelis doctrina non ab eo sit diuersum, quòd naturale est: rectè propterea concludere possumus, quòd fato quidem homines mori possunt; sed non mathematico-

maticorum cœlesti ; non Stoicorum fatuo, non Platoniorum diuino, aut Epicureorum incerto, verùm eo duntaxat, quod nobis ex communi illa moriendi necessitate inditum est, quam sensim inferunt partium nostri corporis sanitas ; continua, substatiæ, liquorisque viuifici, ἐμφοῦτον δερμῶς, pabulum & dissipatio ; & excrementorum proventus : quemadmodum à Galeno in primo de sanitate cōseruanda demonstratum est. Atque eo modo explicandum esse celebratum hunc ab omnibus, qui de fato scripserunt, Maronis versum.

Nam quia nec fato, merita nec morte Æneid. 4.
peribat,
Sed misera ante diem.

Tam constans est eorum omnium sententia, quibus exploratum est, quid Aristoteles ipse de fato censeat, ut, cùm in eo conueniant non solum Virgilij interpretes, Donatus, & Lacerda, sed etiam philosophi prope omnes, qui attentius in rem ipsam aduerterunt, ut Riolanus Syrenius, Gianinus, &

mille alij, tum verò nō repugnet etiam Pomponatius, hostis alioqui juratus Peripateticæ libertatis, quam Stoicorum necessitati subdere nescio quibus de causis non veritus est. Sic igitur Tullius in prima Antonianarū, quasi Virgilij sententiam in mente habuisset, dixit: *multa autem impendere videntur præter naturam præterque fatum.* Sic Plinius junior in ea epistola, in qua Corellij Ruffi voluntarium obitum propter longam & intolerandam pedum ægritudinem deflet, imitatione quadam utriusque locutus est in hæc verba: *Decessit Corellius Ruffus, & quidem sponte, quod dolorem meum exulcerat, est enim luctuosissimum genus mortis, quæ non ex natura, nec fatalis videtur, nam utcumque in illis, qui morbo finiuntur, magnum ex ipsa necessitate solatium est, in ijs verò, quos accersita mors aufert, sic insanabilis dolor est, quòd credantur potuisse diu vivere.* Quinimò Ovidius tam manifestè duas illas mortis, violentæ, scilicet, & naturalis, differentias constituit, ut de Virgilio dubitare quin eadem

lib. I.

dem mens ejus fuerit, fit omnino à ratione alienum. Ouidij autem versus sunt:

Est aliquid, fatoq; suo, ferròve cadentē, Eleg. 3.
lib. 1.
Insolita moriēs ponere corpus humo.

Hinc Velleio Paterculo *fatali morte* extingui, & Tibullo, *fatales annos expleuisse*, est, naturali morte cadere. quod Vopiscus cū animaduerneret, eandem vocis illius proprietatē retinuit, dum Probi Imperatoris mortē, quam Romanus ei miles in paludum exsiccatione plus nimio fatigans subito furore intulit, his verbis refert, *quare*

addam illud, quod precipuē tanto viro fatalē properavit necessitatē. In Ti.
mæo.

Denique faciunt etiam pro hac explicatione ipsemet Aristoteles, & Plato. Quorum hic, *Dolorifica*, inquit, & *violenta mors* In lib. de
Repub.
est, quæ accidit ex morbis, & vulneribus:

Secundū naturam, quæ in senectute ad finem venit. Ille verò de hoc mortis discrimine, paucis ita transigit, & eodem fermè modo, quem suprà ex libro de morte & vita retulimus, *θάνατος δ' ἐστὶν ὁ ὑπὸ βίαιου, ὁ ἢ καὶ φύσιν.* id est, *mors an-*

tem, aut est violenta, aut secundum naturam. Et sanè adderem quoque his duobus viris pari cum illis facundia præ-

Lib. 13.

cap. 2.

In Orat.

de corona.

Lib. 1. de

jure man

cap. 3.

ditum Demosthenem, quem Agellius, & quidam eum secuti contendunt nihil aliud intellexisse per τὴν προφη-

μίαν ἢ τὸν αὐτοῦ μὲν θεῶν, quàm fata-

lem hunc, & naturalem vitæ terminum,

de quo nobis in præsentia sermo est;

nisi Iacobus Grutherius præfractè con-

tenderet, falsos in ea re fuisse cum A-

gellio nonnullos Demosthenis inter-

pretes, qui violentum potius, & temera-

rium interitum reddere debuissent, quo

scilicet mortis genere Decij, Brutus,

Cato, & veterum permulti, fama apud

posterios meliori celebrantur. Enimve-

rò cum hæc celebrium auctorum testi-

monia mirificè Virgilij mentem illu-

strent, eamque non aliam fuisse, quàm

ut à nobis supra dictum est, fati super-

que restentur, tum præsertim ad istud

comprobandum faciunt in primis hæc

Loco lau-
daro.

Agellij verba, illud tamen non præter-

mittendum est, quod Virgilius quoque id

ipsum, quod Cicero, de fato opinatus est,

cum

cum in hoc quarto libro dixit de Elisa, que mortem per vim potita est,

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat:

tanquam in faciendo sine vita, qua violenta sunt, non videantur à fato venire.

In disput. Camold,

Et certè Virgilius, qui, Christophoro Landino teste, præclare fuit in Philosophorum omnium sectis versatus, earumque placita sæpius in diuinæ suæ Æneidis ornatum transtulit, cum in decimo libro ex Stoicorum sententia dixisset,

Stat sua cuique dies, breue & irreparabile tempus

Omnibus est vita;

eandem alibi occasionem nactus de vitæ termino dicendi, Peripateticum agere voluit; cum sub persona Didonis ita aduersus Æneam concitata,

Lib. 4.

Sed cadat ante diem, mediâque inhumatus arena;

tum verò dum ipsemet de eadem Didone loquitur, vulnerata jam & cum morte luctante: propterea que Seruius argutè in hujus loci explicatione, Non

est contrarium, inquit, quod dixit in decimo, Stat sua cuique dies; nam, ut sæpè diximus, secundùm sectas loquitur. Quod ne, semel tantùm ab ipso factum fuisset, quis sibi persuadeat, en quomodo in Georgicis fatum ex Aristotelis opinione pro natura cuiusque animalis sumit,

4. Geor-
gic.

Haud equidẽ credo, quia sit diuinitus illis

Ingeniũ, aut rerũ fato prudẽtia major.

Scilicet illis ingenium diuinitus concedi voluit in præsentatione futurorum, aut maiorem inesse prudẽtiam ea, quæ conueniret ipsorum naturæ, quam *Fatum* appellauit. Vnde cùm absurdum videretur, animantes brutas hominibus præstare in reconditorum euentuum prænotione, quod tamen multi falsò putabant, idcirco decernit, aues ipsas, de quibus illi sermo tunc erat, ex aëris qualitate dumtaxat moueri, & concentus suos edere. At verò ne lōgius à proposito, diuagemur, si quot modis fatum à Virgilio usurpatum fuerit inquirere velimus, certum est, eum, cum de Didonis morte loqueretur, dupli-

duplicem vitæ terminum statuisse: *Naturalem* unum; quæ ex Aristotelis doctrina *Fatalem* vocat, quoniam, ut in quinto *Physicorum* generationes dicuntur fatales, quæ more naturæ consueti fiunt, haud secus mors, quæ, ut inquit Princeps medicus, *unicuique* I. Can. *individuo destinata est, ratione primæ complexionis, quam suapte vi continet ad intimam humectationem conseruandam, fatalis* dici possit. Alterum verò *ante diem* euenire dixit, & *violentum* esse, quia præter naturam est, tanquam ambustio respectu putrefactionis; cum scilicet hominẽ *fulmen Iouis occidit*, quem admodum in Festo legendum putauit Scaliger; aut eundem sicarius jugulat; vel prætor pendere ex infelici arbore iubet; ac uno verbo quoties is casus mortem alicui infert, qui ritu ipso funeris à fatali & naturali morte antiquitus distinguebatur; nam quo tempore Pontificum leges inualuerunt, si quis naturæ jus persoluerat, & jã multo senio confectus decesserat è viuis, receptis de more funerum legibus ef-

In Meta-
morph.
Lib. 42.
& Annal.

ferre batur, cum interim βίαιος δάνατος, qui
tumultuoso mortis genere, ut inquit Apu-
leius, aut *facdo & informi exitu*, quem-
admodum Livius & Tacitus locuti sunt,
vel denique ferro, aut laqueo, præcipi-
tæ corporis jactatione, vitam finie-
rant, omnesque violenter extincti, le-
gibus alijs, religionæque prorsus diuer-
sa, continerentur. Vnde nihil frequen-
tius est in veterum libris, quàm *homi-
cidam sui insepultum abjicito*; *Homo si
fulmine occisus est, ei iusta nulla fieri oportet.* & ejusmodi leges aliæ, quibus mors
fatalis à violenta in ritualibus libris di-
stinguebatur. Cæterum quod Virgi-
lius perire *ante diem* dixit, hoc idem A-
ristoteles in quætionibus encyclijs,
quæ tamen sub problematum nomine
magis innotuerunt, dum rationem as-
signat, cur morbi acuti ex orgasmo &
redundantia bilis concitati, hyeme,
quàm æstate, periculosiores sint, *ὑπερ-
φύσιν* appellat, id est, *præter naturam.* &
Hesychius *ὑπερφύσιν*, *ante fatum.* ac So-
phocles denique, cum id ipsum expri-
mere vellet, his vocibus usus est, *ὑπερ-
φύσιν*

In Anti-
gon.

ἡρώς ἀγάθην δαυμάι, id est, *obeo ante*
tempus. Neque verò prætermittere hoc
 loco possum, quod, cum alienū à præ-
 senti tractatione non sit, tum verò plu-
 rimum in se habet elegantis doctrinæ
 & voluptatis, nimirum, voce unica,
 quæ ἀέμοιρος est, eum significari ab
 optimis auctoribus, qui *immatura mor-*
te obit; quamquam si violentia aliqua
 fatum properauerit, tunc βίαιος δάνατος
 rectiùs usurpetur, aut, quemadmodum
 Tertullianus, nominis illius deriuatio-
 nem secutus, quæ fit à βίαιος, aduer-
 bio græco, quod *violenter* significat, &
 nomine δάνατος, latinè reddit *biaotha-*
natus, ut in libro de anima sub hac ver-
 borum formam videre est. *In* *sinuo-*
cantur quidam Alori, & Biaothanati, sub
illo fidei argumento, quòd credibile videa-
tur, eas potissimùm animas ad vim & in-
juriam facere, quas per vim, & injuriam,
seuus & immaturus finis extorsit, quasi ad
vicem offensæ demones operentur subostē-
tu earum. Siquidem manifestum est,
 vocis hujus significationem longè me-
 liùs intellectam fuisse Tertulliano,

Cap. 33.
sub fin.

In Astrol.
In Helio-
gabal.
In ortho-
graph.

Libr. II.

cap. 35.

Lib. I. ge-
nealog.

cap. 22.

Dial. 4.

Libr. 10.

Æneid.

loco 2.

Philip. I.

quàm Iulio Firmico aut Ælio Lampridio vel Tortelio Aretino, nonnullisq; auctoribus alijs, qui *Biothanatum* dicere, non omnino satis conuenienter, sed minùs vitiosè tamen quàm illi, qui vocem hanc tot modis inuertunt, atque deprauant, ut intelligi nisi forsan ab Oedipo aliquo non possit. Verùm cum nihil huc usque in Virgilij sententia turbatum sit, & Coelius Rhodiginus, Boccatius, Bassadonia, Gallutius, omnesque Virgilij scholiastæ, videantur in hoc cum superioribus à me laudatis auctoribus esse concordēs, quòd *is fato & debita morte* non dicatur, qui resoluta corporis tēperie naturali occumbit; it^s ut quod in illo versu secundo loco positum est, ejus, quod in priori dictum fuit, expositioni subserviat; *ante diem* verò mori illis propriè contingat, qui gladio confossi, vel humi præcipitati, aliòve casu violento extremum diem clauserint: Video tamen nonnullis aquam hæere ob similem in Tullio locutionem, *multa autem impendere videtur præter naturam etiam, præter-*

præterque fatum : de quo cum Agellius Libr. 13;
 dubitet, an utrumque idem valere Cice- cap. 1.
 ro voluerit, fatum, atque naturam, &
 duas res ἀπὸ ἐνὸς ἰσωνειδύς, πρὸς ἑαυτὸν
 ἰσὺσιν, id est, pro uno subjecto fatum
 & naturam usurparit; an verò diuiserit,
 separaritque, ut alios casus natura ferre
 videatur, alios fatum. Ipsi quoque ean-
 dem dubitationem ad Virgilij de Di-
 done versum pertinere voluerunt: Eá-
 que in sententia pertinaciores existunt,
 quod Seruius in ejusdem loci explica-
 tione, tribus quidem humanam om-
 nem vitam contineri docet; *Natura*
 scilicet, cui ultra centum & viginti sol-
 stitiales annos concessum non est diu-
 turniore frui luce; *Fato*, cui nonagin-
 ta anni, hoc est, tres Saturni cursus exi-
 tum creant, nisi forsan aliarum stella-
 rum aspectu benigno longius aliquan-
 tusper protendatur; *Fortuna* denique,
 & casu, qui ad omnia pertinent, quæ
 extrinsecus accidunt, ut ad ruinam, in-
 cendium, naufragium, venena, vim,
 fatique diem occupatum; Quæ tria
 cum Virgilius in Elisæ morte infinua-

re vellet, hanc non ad fatum aut naturam retulit, quia *nec fato, merita nec morte peribat*, sed ad fortunam, quæ violentæ mortis causa fuit: unde ipsa met Dido inquit,

Vixi, & quem dederat cursum fortuna peregi.

Ac certè quo minùs illa mihi sententia probetur, facit auctor incertus de vita Pythagoræ, quem è Plotij Bibliotheca doctissimus Lucas Haustenius unà cum Porphyrij ejusdem argumenti libro noua versione illustratum edendum curauit: quandoquidem hic planè in illa causarum, quibus mundus regitur, explicatione diuersus est à Seruio, longèque meliùs, & rerum naturæ conuenientiùs, ea de re, quàm quicquam aliorum, quos unquam viderim, philosophatus est. unde non absurdum duxi, verba illius, & expressam in ipsis Pythagoræ mentem, quæ præclare facti naturam explicat, in medium adferre. *Sed quæ infra Lunam sunt, ea à quatuor causis regi dicunt, scilicet Pythagoræ, Deo, fato nostro, consilio, & fortuna.*

verbi

verbi gratia, nauem ipsam conscendere vel non, in nostra est potestate: at tempore sereno, procellas, & tempestatem subito oriri, ex fortuna pendet: nauem submersam præter spem seruari, id diuina fit providentia. Caterum fati multi & diuersi sunt modi: differt autem à fortuna, quoniam illud seriem, ordinemque, atque sequelam habet, fortuna autem casu temerario contingit: exempli causa, è puero iuuenem euadere, & reliquas deinde aetates ordine transigere, fati modo accidit: quibus postremis verbis nescio an aliquid haberi in tota antiquitate possit, quod Aristotelis doctrinam de fato magis illustret: prioribus verò certum est eam distinctionem causarum labefactari, quæ Seruio magnum in explicatione Virgilij momentum obtinere visa fuerat. Sed non minùs aberrat à scopo Iacobus Carpentarius, qui locum Ciceronis jam adductum, simul cum hoc Virgiliano in testimonium profert, ut ex illis concludat, dari aliam à communi & vulgata fati significationem, quæ eadem cum ipsa natura dici non po-

Digress.
II. in Al-
cin.

test; quippe quæ à diuino cōsilio pendeat, & in Dei partim præscientia, partim prouidentia posita sit: ut scilicet hoc modò *naturale* esse dicatur, quod pendet ab ordinatis uniuersæ communisque naturæ principijs: *fatalis* verò, quod præter & supra communes naturæ causas, diuina voluntate contingit. Ratio autem cur mihi cum Carpentario in hac explicatione non cōueniat, ex eodem Aristotelis textu sumitur, quo ille suam sententiam fulcire conatus est: siquidem, cū Aristoteles in primo de cælo dixit, ὁ ὃ θεὸς οὐκ ἔστι φύσις ἀδὲν μὲν τῶν ποιεῖν, id est, *Deus & Natura nihil prorsus faciunt frustra*, tantum abest, ut, quemadmodum Carpentarius inquit, naturæ ea tantummodo tribuat quæ ordinata sunt, Deo verò, quæ præter naturæ ordinem accidunt, ut natura ipsa, si in indiuiduis tantummodo spectetur, perperam agere in multis deprehendatur; ut in Philelpho, quem Ἐιόρην fecit, aut in Timarcho Cyprio, cui præter solitum dentium ordinem, alium insuper, nulli, quod

Text. 32.

li, quod sciam, usui futurum, addiderat. Propterea que in speciebus, aut pluribus tantum indiuiduis, non autem in omnibus, ordinis sui leges constanter obseruat. quemadmodum Beda, cui venerabilis nomen inditum est, rectè in hunc Aristotelis textum animaduertit. Sed videre præterea Carpentarius potuit, quòd nullo modo cum explicatione sua conueniat. Diui Thomæ aliorumque Aristotelis interpretum sententia. quam etsi compendij causa missam hinc facio, non tamen prætermittam dicere, quòd Aristoteles, non tam usus est distinctis illis vocibus *Dei* & *Nature*, ut ordinem illum in causis rerum ordinarum, & earum, quæ præter naturam sunt, seruaret, quàm ut obuiam iret quorundam Philosophorum sermonibus ambiguis, qui Deum, & Naturam, veluti res inter se minimè distinctas, usurpabant. Vnde, licet magna sit apud me virorum eiusmodi, qui tales in Virgilium explicationes commenti sunt, auctoritas, nihilominus, cum hæc non mediocriter à scopo ve-

Libro 13.
aduers.
cap. 8.

Lib. 11.
cap. 38.

ritatis deflexisse mihi videantur, & quod rei caput est, Turnebus, magnus ille & insignis criticorum coryphæus, Marcum Tulliū, Cœlius autem Rhodiginus, qui variarum & optimarum rerum congeſtione, maximam Italico nomini eruditionis famam conciliauit, Virgilium nihil *fati & nature* nomine diuerſum ſignificaffe, ſed alterius vocabuli additione, prioris vim, & naturam, quæ forſan obſcurior videri potuiſſet, explicaffe, concludant: propterea mihi ab eorum ſententia recedendum eſſe non exiſtimaui; præfertim, cū longè honeſtius, & nature meæ, quæ prorfus eſt ab omnibus fabulis & commentis aliena, conuenientius ſit, in ea maximorum hominum opinione permanere, quàm cum leuibus ingenijs *egroti veteris meditari ſomnia*, aut cum ijs potiùs conuenire, qui cucurbitas pingere & fumos vendere didicerunt, quàm cum Ariſtotele, & Alexandro, qui res omnes diligenter examinant, neque deliris mulieribus fidem habere ſolent, in ijs quæ
de fa-

de factorum natura tam stultè decernunt quàm Socrates, non satis, ut mihi videtur, consideratè, virum, qui vero illo nomine dignus esset, earum de hac re sermonibus audientem esse voluit, *ὃς πρὸς τὰς γυναῖξιν, ὅτι πλὴν εἰμαρμόνων εἰδὲ αὐτῶν φύροι.* In Gorg.

30. Neque tamen vellem, ut mea hæc perpetua constansque voluntas, singula quæque ad Critolai lancem examinandi, quibusdam malè feriatis hominibus suspicionem iniiceret, me plus meo sensui tribuere, quàm reliquorum hominum opinionibus, quæ plurimum huc usque sapientes inter & plebeios inualuerunt. Quandoquidem, sicut in Philosophicis rebus, quæ libertatem faciunt, de illis, prout unicuique videtur, pronunciandi,

— *mihî flectere mentem*

Poëta
stellat.

Sola solet ratio; ratio dux fida bonorum.

Et Peripateticorum ἀρεῖα, quæ profectò singularis, & admiranda est, totum me cœpit, abduxitque à Platonicorum & Stoicorum sectis, quæ plurimum fæcis & lutulentæ commixtio-

In Serm.
In differ-
rent. me-
dicis.
In errori-
bus popu-
lar.

1. reg. cap.
20.

Exod. 12.

nis fabularum populariumque narra-
tionum admixtum trahunt. Ita, quo-
ties postulat obsequium, quod Theo-
logis debemus, ut eorum de vitæ ter-
mino placitis subscribam, tam luben-
ter istud faciam, quàm Nicolaus Flo-
rentinus, Conciliator, Ioubertus, ali-
que præstantes medici, ante me fece-
runt. Ex quorum opinione triplex ille
vitæ terminus statui potest, *metaphysi-
cus*, scilicet, siue diuinus, *physicus*, & *ac-
cidentarius*; ita tamen, ut *metaphysicus*
à sola Dei voluntate pendeat, cum ni-
mirum mortem in peccati, quod pri-
mus parens commisit, pœnam statuit,
aut Ezechix verbi gratia ætatem pro-
cit in quindecim annos sequentes, &
è diuerso percutit omne primogeni-
tum Ægypti in una nocte; *physicus* ve-
rò, qui & idem naturalis dici potest,
eò usque perduret, quo naturalis calor,
& humidum primigenium, sub debita
quantitate in corpore persistit. Quan-
doquidem uno illorum, aut ambobus
simul concidentibus, deficiunt etiam
homines, extinguunturque, morte ut
vocat

vocant naturali. Qualem sibi ac suis precari solitum fuisse Augustum Cæsarem, memoriæ à Suetonio consignatum est. *Sortitus, inquit, erat facilem exitum, qualem semper optauerat; nam ferè quoties audisset, citò ac nullo cruciatu defungi quempiam, sibi & suis ὁδυνασίαν similem precabatur.* Etenim qui longa jam ætate, viribus simul, & humido primigenio, quod à calore naturali sensim consumitur, exhausti abeunt è vita, nullum in morte dolorem percipiunt, quia naturaliter illa & sensim aduenit; dolor autè ἀφροῶς, καὶ ἀβροῶς, *affatim, & subitò, ingruit.* Quamquam ad hunc etiam terminum referri debet morbus, qui propterea vocatur à Dureto *μοίρα βίης*, hoc est, *fatum vitæ*, quia homo, licèt emendatissimum sit melioris naturæ opificium, ac veluti cæterarum canon; à supplicijs tamen, ut notauit Plinius, vitam exorditur, & innumeris morborum, tanquam hostium crudelissimorum, copijs continenter patet: imo si credimus Hippocrati in Epistola ad Damagetum, ὁλθ

*Proem.
lib.7.*

αὐθροπος ἐν ἡμετέροις νόσος ὅτι, totus homo
à natiuitate morbus est. cuius rei causa
 est operosior in illo, quàm in animalibus
 cæteris, organorum apparatus, unde
 sanguis qui in eo elaboratissimus
 est, facillimè corrumpitur, & semen,
 cùm regi à natura & conseruari ampliùs
 non potest, citissimè in venenum
 degenerat. Pari modo caput, quod in
 homine amplum esse oportuit ad animalium
 functionum operationem; & erectum ad
 corporis speciem, ac maiestatem: eadem
 ratione factum est *μητέροπολις τῆς ὕλης, ἢ ψυχροῦ,*
 è qua innumere fluxiones & obstructions
 scaturiunt, non item cæteris animalibus,
 atque homini, molestæ. Vt interim
 omittam reliqua incommoda, quæ
 veluti per sequelam agnata esse, raræ
 tenuique ossium capitis texturæ, præclaris
 rationibus demonstrarunt Plato in
 Timeo, & Chrysippus apud Agellium,
 ubi, inter alia, hæc habet, adeo sermo-
 ni nostro conuenientia, ut cùm *αἰπολο-
 γίαν* medicam plurimùm quoque illu-
 strare possint, peccatum sit, non paulò
 diutiùs

Libr. 6.
 cap. 1.

diutiùs in his consistere: *Æstimat autem Chrysippus, non fuisse hoc principale natura consilium, ut faceret homines morti obnoxios. nunquam hoc conuenisse nature auctori, parentique rerum omnium. sed cum multa, inquit, atque magna gigneret, pareretque aptissima, & utilissima alia quoque simul agnata sunt incommoda, ijs ipsis, que faciebat, coherentia, eaque non per naturam, sed per sequelas quasdam necessarias facta dicit, quod ipse appellat* *ἡ ἀνομιὰ τῆς φύσεως*, sicut inquit; cum corpora hominum natura fingeret ratio subtilior, & utilitas ipsa operis postulauit, ut tenuissimis minutisque ossiculis caput compingeret; sed hanc utilitatem rei majoris, alia quedam incommoditas extrinsecus consecuta est, ut fieret caput tenuiter minutum, & ictibus offensionibusque fragile, proinde morbi quoque, & aegritudines parte sunt, dum salus paritur. Deniq; summum vitium tam finitimum est summæ integritati, ut homo, qui cæteris animalibus perfectiorem laudabiliorémque à natura temperiem obtinuit, eò etiam faciliùs pateat morborum

Libr. de
Natur.
hum.

Cap 8.

omnium causis, siue ille priuata & domestica sint, ob diuersa elementa, que difficile est unita simul atque contemperata diutissimè permanere, ex diuini senis effato: quod sanè video, peropportunè etiam à Niceta Choniata, initio proœmij librorum suorum orthodoxæ fidei aduersùs temporis sui hæreses, translatum fuisse; *Ego autem dico, si unum esset homo, nunquam doleret: neque enim esset unde doleret, ubi unum tantùm foret.* siue denique causæ morborum ejusmodi externæ sint, & ex earum genere quæ necessariò corpus nostrum immutant, ut aër, cibus, potus, somnus, vigilia, motus, quies, & aliæ res cõmuniter à Medicis non naturales appellatæ, quarum cognitione, & usu moderato sanitatis tuendæ Methodus tota quasi certis limitibus coërcetur, ut rectè Galenus in arte parua, & medici omnes cum illo cõcedunt. ad eademque pertinere existimo Cornelij Galli de vitæ incommodis querelam; *Iam pœna est totum quod viuimus, urimur aestu,*

Officiunt

*Officiunt nebula, frigus, & aura nocet.
Res laedit, medioc̄ etiā corrūpitur imbre,
Veris & Autumni laedit amœna dies.*

nam alioqui ad *Accidentalem* vitæ terminum, de quo nobis hoc loco dicendum restat, referrem ego lubentiùs causas omnes externas, quæ non ex necessitate, sed fortuitò potiùs, contingentérque corpus nostrum immutant, adeóque vitari quodammodo possunt, si operam in hoc homines sedulam impenderit, ut minimè ab illis afficiantur. hoc est; ne se hostilibus gladijs obijciant; ne irato tempestuosóque Mari personas suas committant; ne infesta sicarijs & latronibus loca perambulent; ne venenosos serpētum ictus; dirósque belluarum impetus excipiant; ne cum ægrotis, laborantibusque ijs morbis, qui facilè virus suum in sanos transmittunt, versentur; ne loca inhabitent quæ Galenus *Xaepveis* *Βαεάδεγο* nominat, Plinius verò *Charroneas scobes mortiferum spiritum exhalantes*; quoniam, ut inquit Lucretius,
—*ea cum casu sunt fortè coorta,*

Cóment.
i. lib. i.
Epidem.
Libr. 2.
cap. 43.

Procem.
lib. 7.

Et perturbarūt cælum, fit turbidus aër;
denique ut omnia declinent sedulo,
quæ vulnerant, diuellunt, contundūt,
lacerant, pungunt, inficiunt, & similia
nocumenta, quæ, ut meritò Plinius
conqueritur, *Hercule plurima, homini
ex homine sunt*, inferunt, aut eidem tam
mirè plerumque, & inopinatis casibus,
accidunt, ut vel Medicorum iudicio,
ars de ipsis constitui nulla possit.

31. Ex quibus satis, ut mea quidem
fert sententia, constare potest, quòd
extremus vitæ terminus, si in commu-
ni hominum specie consideretur, cer-
tus quidem est, & fatalis etiam, siue
naturæ consentaneus, quoniam, ut sa-
pienter ab Horatio dictum est, *ocys,
tardius, omnium mouetur urna*, eadē-
que nascendi & denascendi lege tene-
mur. Si verò in singulis indiuiduis; mi-
nimè præfixus sit, sed tam incertus e-
xistat, quàm reuera ineluctabilis est.
Vnicus enim ad vitam ingressus cum
sit, exitus tamen & vita multiplex esse
potest, nec eodem modo vel tempore
determinatus. Vnde, si ab *justicia diui-*

na im-

na imminet, præsidium ab vitæ morumque innocentia aduersus cælestes minas petendum est. Si fortuna, rerumque humanarum volubiles causæ, violentum accelerare fatagunt, pericula ejusmodi, quantum artibus prudentiæ fieri potest, declinanda sunt. Si denique natura exsucca, præceps, tardigrada, sanguine cassa, se ipsam regere amplius ob inclinantem ætatem non potest, sed viuifico suo nectare spoliata, fatiscit spõte, aut ex vitiata hominum *δυσέξια*, laxatâque membrorum compage, atque alijs de causis,

Circumsistit agmine facto

Morborum omne genus, quorum si nomina quæras,

Promptius expediam, quot amauerit Hippiæ mæchos:

Tunc ad *ιατέγων παύδας* recurrendû est, quorum omnis in eo præsertim verti debet industria, ut sacrum illud vitæ nostræ pignus, calorem, scilicet, natuum, de quo Liuianum istud usurpari Lib. 28. haud injuria posset, plus omnibus, aut nunciatis peregrè, aut visis domi prod-

Iuueni.
Satyr. 10.

gijs, terruit animos hominum, ignis in a-
 de Vesta extinctus, exquisitis, solenni-
 búisque remedijs conseruare, aut ingru-
 entes, diffusóisque, tanquam ex Pan-
 doræ pyxide, morbos profligare con-
 uenientibus auxilijs possint. Etenim si
 dare vitam proprium Dei munus est,
 non fati; certè datam tueri, jámque
 fugientem retinere, Medici, qui in
 hoc operis à Deo ordinatus est; ne-
 quaquam verò fati istud erit officium.

*s. de tuéd.
 sanit.*

ex eóque Galenus non temere gloria-
 batur, se ijs, qui prius assiduis preme-
 bantur morbis, ea sanitatis præcepta
 tradidisse, quibus cùm paruíset, pror-
 fus morbi expertes multis annis per-
 manserunt. quinimo illud etiam spon-
 dere audebat, ne bubone quidem la-
 boraturos eos, qui sanitatis tuédæ præ-
 cepta seruauerint. quod exemplo suo
 postmodum confirmat. Percussus, in-
 quit, certis corporis partibus, unde alij in-
 flammationibus, bubonibúisque contractis
 febricitarunt, nunquam phlegmonem bu-
 bonémve sensi, nec febre laboravi, non a-
 liunde certè, quàm ex seruanda sanitatis
 arte,

arte, tanta commoda consecutus, cum alio-
 qui nec salubrem corporis statum ab ortu
 ipso sim nactus, nec vitam plane liberam
 sortitus.

32. Verum cum medicina recte ab
 eodem Galeno definita fuerit, in eo
 eleganti libello quo diligenter exami-
 nat, num sanitatis tuendae ratio magis
 ad Medicum, quam ad Gymnastam
 pertineat, *Ars tuenda & restituenda sa-
 lutis humanae*. Et jam exemplis confir-
 matum sit, quanta sit in tuenda sanita-
 te medicinae vis, atque potestas: con-
 sequens est, ut non minorem esse in
 profligandis morbis, hominibusque, si
 fas ita loqui, ab Erebi faucibus reuo-
 candis, praestantiam ostendam. Qua in
 re cum feliciter ante me multi versati
 sint, ac inter alios celeberrimus Pari-
 siensis Academiae Medicus Renatus
 Moræus, tuque, Beuerouici, pracla-
 ram, ex illustri quorundam exemplo-
 rum collectione, laudem tuleritis; in
 ipsis duntaxat immorabor, quae de Aesculapio referuntur. Cujus ea fuit me-
 dendi peritia, ut deploratos homines,

Commēt.
 in schol.
 Salernit.
 animad.
 In Epist.
 1. de vitæ
 term.

conclamatos, in pristinam sanitatem reduceret. unde vatibus, qui omnia fingunt, & exaggerant, eadem occasio percommoda visa est, ut hunc, quasi mortuis hominibus vitam restituisset, carminibus suis, tanquam Deum, aut diuinos honores promeritum, celebrarent. quemadmodum, ut alios omitteram, fecit Gordiani Imperatoris præceptor, nec minùs in arte medica, quàm in metrica, versatus Quintus Serenus:

In proœ.
lib. de
medicin.

*Tuq; potēs artis, reduces qui tradere vitas
Nosti, atque in cœlum manes reuocare
sepultos,
Qui colis Ægeas, qui Pergama, quiq;
Epidaurum.*

At certè, cùm diligentius in fabulas, quæ de Æsculapio feruntur, inquirerem; tres ex pluribus apud Auctores nomine designatos inueni, quos diuerso genere mortis extinctos, ipse rursus vitalibus auris restituit. Androgæam, videlicet, Minois filium, de quo Propertius:

Lib. 2. E.
leg. 1.

*Et Deus extinctū Cressis Epidaurius herbis
Resti-*

Restituit patrijs Androgeona focis.

Tyndaridem, cujus casum narrat Plinius in nono & vigesimo libro historiz naturalis, ubi *ictum fulmine Æsculapium refert, quoniam Tyndaridem re-* Cap. 1.
uocasset ad vitam, & Hippolytum, quem in causa fuisse, ut Æsculapius de cælo percussus interierit, non verò Tyndaridem, auctores sunt Pausanias Lib. 2.
in Corinthiacis, & Virgilius in his versibus septimæ Æneidos:

Tum Pater omnipotens aliquem indignatus ab umbris

Mortalem infernis ad lumina surgere vita,

*Ipsè repertorem Medicinæ talis, & artis,
Fulmine Phæbigenam Stygias detrusit ad undas.*

Quamquam D. Cyrillus citra fabula- Lib. 6. ad-
uersus Iu-
lian.
rum inuolucra, rectius existimare videtur, Æsculapium fulmine apud Epidaurus ictum cecidisse, quòd artis suæ peritia cõfusus, diuinos honores, quemadmodum postea fecit Menedemus, affectabat, eoque *insanientis sapientiæ* venerat, ut se mortuos ab orco reuo-

care posse imaginaretur. Sed quid opus est fictis de Æsculapio fabulis ostendere, quàm liber sit à Fatorum lege hominum interitus, si Iapyx ille Virgilianus, licet ab Apolline ad augurium, cytharâmq; & cognatas artes, inuitaretur, nihilominus

Æncid.

*Scire potestates herbarum usumq; medendi
Maluit, & mutas agitare inglorius artes.
non certè aliam ob causam, nisi ut
Depositi proferret fata parentis.*

33. Hoc autem fieri nullo negotio potuisse, & etiamnum quotidie præstari à medicis, cum Petrus Aponensis, cui à conciliatis inter se repugnantibus in arte medica sententijs Conciliatoris nomen inditum est, certissimis rationibus probasset; Hinc Marsilius Ficinus audaciam sumpsit, quantumvis esset Platoniorum commentis addictus, subsannandi faceret quæcumque de Parcis in antiquorum Theologia dicebantur, & alias multò magis rationi consentaneas earum loco suffi-

*Lib. 2. de
vit. ca. 20.*

*ciendi. Tres Parcas, inquit, ferè omnes
poeta canunt, tres quoque nos non Poeta
canit.*

canimus. prudens quidem in omni victu
 parcitas vitam nobis longam inchoat: con-
 stans quoque in curis subeundis parcitas,
 producit vitam: parcitas verò in cælo, id
 est, aëre libero fruendo negligens, vitam
 occat. & cum antea dixisset, Tria nobis
 ad seruandam iuuentutem pater ille liber,
 qui amat colles, Bacchus, affert; apricos
 primùm quidem colles; in his autem colli-
 bus suauissimum præcipuè vinum; & per-
 petuam in vino securitatem. tria quoque
 Phæbus Bacchi frater pari benignitate lar-
 gitur; diuinum primò lumen; sub fomen-
 to luminis herbas suauiter redolentes; ad
 luminis hujus umbrā, cytharam, cantum-
 que perennem: demum verò, quasi nul-
 lam homini, nisi ab eiusmodi rebus e-
 numeratis, impendere perniciem, aut
 salutem, concludere vellet, hæc pro
 corollario subjungit; His ergo pensis po-
 tissimùm, his staminibus; Clotho nobis,
 jam non parca, longa vitæ fata producet.
 Valeant igitur Parcæ illæ, & homines
 quærant

Veruecums in patria crassoque sub aëre
 natos,

aut *Abderitana pectora plebis habentes*, quibus ista stamina nere possint, & longam aut breuem ætatem dispensare de calathis. Nam, siue illarum fautores, Platonicos numeros, in auxilium euocent, quos *fatum, & fatalia uita tempora*, idcirco vocabat Macrobius, quoniam ex Plautino eorum certam constitutamque rationem animas sociare corporibus didicerat: siue ad *Ægyptiorum* obseruationem recurrat, qua Dioscorides Astrologus assererat, cor hominis ad annos usque quinquaginta crescere, duabus scilicet drachmis quolibet anno, & à quinquaginta usque ad centum decrescere, totidem nimirum drachmis; ex quo perspicuum erat, referente Censorino, *cor centesimo anno redire ad anni primi pondus, nec longius vitam posse produci*: siue denique ad aliquod aliud ignorantia suæ asylum confugiant, ut rei, quæ nulla est, & à nullo, qui clarè & absque fabularum ambage loqui velit, capi potest, pro viribus patrocinentur: Nunquam tamè efficient, ut fatis plus quàm fabu-

Cap. 17.
de die natali,

fabulis, & fatuis ipsis, credatur.

34. Et sanè, dummodo ipsi etiam, communi sectarum affectu deposito, & mente ita ad veritatis indagati-
nem composita, ut nihil, nisi quod so-
lidum crepet, admittat, propiùs in le-
ges istas fatorum ineuitabiles inquire-
re velint, eaque incommoda & incon-
uenientia diligenter examinare, quæ
vel ex uno tantum certo, determina-
tòque vitæ exitu, non in medicinam
modò, sed in homines ipsos, & res om-
nes proueniunt: nullus equidem du-
bito, quin mecum futuri sint, veteri-
bus illis auis depositis, in ea opinione
constantes, quòd calori nostro natiuo,
ut *Vesta, quæ custos erat rerum intima-*
rum, fatalèque imperij pignus conti-
nebat, potiùs quàm fato ipsi, *omnis &*
precatio, & sanificatio, extrema esse de-
beat. Nam, ut aliqua ex illis incommo-
da per faturam afferam: Si certum est,
nos ex morbo conualescere aut interi-
re fatorum arbitrio, Medicus

Frustra vincere morbum

Nititur & medicas exercet inaniter artes:

Lib. de
nat. deor.

Ouid. de
Metam.
lib. 2.

Libr. de
morbis.

sed eorum negotium fatorum decretis
permittendum est; quæ eodem perin-
de recident, siue Medicus reluctari
venientibus morbis voluerit, aut eos-
dem liberè in hominum perniciem
grassari permittat: & ex consequenti
perperam etiam Hippocrates scripse-
rit, quod *exquisitam morborum cognitio-
nem habere Medicum oportet, siquidem
morbos abigere velit, & sanitatem eorum
loco restituere.* quinimò longè sua opi-
nionem falsi omnes illi Medici fuerint,
qui vel producendæ vitæ præcepta
tradidere, ut Cardanus, Lessius, Cor-
narius, Thomas Philologus, Ferdinan-
dus, Eustachius, Epiphanius, Zephy-
rius, Panfa, Ficinus, Verulamius, Dio-
datus, & mille alij, qui hoc potissi-
mum in libris suis contenderunt, ut
homines, quos *ἀγμεασία*, siue, ut ita
loquar, *in senescentia* donare non pote-
rant, *πολυχρόνιοι* saltem efficerentur:
vel qui continuo, ut chymistæ *κεχτισο-
χειρργήματα* sua jactant, viuidos nimi-
rum latices, olea incombusta, hieras
hermeticas, panaceiam, mumiam ma-
gneti-

gneticam, aurum potabile, pulveres vipereos gemmatos, befoardicos, the-riacales essentias, tincturas, aliptas di- uinas, nectareasque, & id genus reme- dia, quibus nihil minus homines illi, quamquam meo iudicio, in hoc tan- tum, quod Fatis nihil concedunt, sa- pientibus annumerandi, pollicentur, quam vietos omnes, & ætate cassos, tam facile reuicturos quam Medea Æ- sonem fecit,

Quem medicamentis, & suis venenis Plaut. in
dicitur Pseud.
cap. 3.

Fecisse rursus ex sene adolescentem. Scen. 2.

Præterea cum Iuuenalis dixit,

Quot Themison agros Satyr. 10.
Autumno occiderit uno,

dubitatur meritò, quodnam hac in- strage fatum culpandum sit; Themis- onis scilicet tot homines *illuc unde* negant redire quemquam, errore pro- prio demittentis; an ægrorum, suo maligno sydere, non autem Medici culpa, pereuntium. Sed utrouis tan- dem fato mors contingat, certè cum hæc ab antecedentibus causis ducat

originem, oportebit homines fato largioribus poculis indulgisse, fato comedisse quæ noxia sunt, fato deabus *Prema*, & *Pertunda*, ideóque *Subigo* litasse frequentius: & nihil demum in vita atque in hominũ actionibus erit, quod non sit fato tribuendum. Enimverò, si ea vis est fatorum, & potestas; cur illam non cognouit Philo Iudæus, dum asseruit, quòd multum abest ut ἀνοσιόγητα morbos iunet; remedijs enim, chyrurgijs & dietis morbos curari? Cur ad hanc non se conuertit Herodotus, potiùs quàm in temporum constitutiones, quæ in Ægypto non mutantur, ut causam redderet, cur Ægyptij sint omnium post Libyas virorum sanissimi, Αἰγυπτίους μὲν Λίβυας ὑγιέσατο πάντων? Cur Seneca intemperatiæ mauult ea remediorum genera tribuere, quæ multum ab antiquis diuersa nouorum subinde morborum seges in Medicorum Tabernas intulit. *Medicina*, inquit ille, quondam paucarum fuit scientia herbarum, quibus sisteretur fluens sanguis, vulnera coirent. paulatim deinde in hęc peruenit multiplicem

Libr. de
congress.
erudic.
gratia.
In interp.

Epist. 95.

cem varietatem. nec est mirum, illam tunc minus negotij habuisse, firmis adhuc, solidisque corporibus, & facili cibo, nec per artem voluptatēque corrupto; qui postquam cœpit, non ad tollendam, sed irritandam famem, quari, & inuenta sunt mille conditurae, quibus aviditas excitaretur; quæ desiderantibus alimenta erant, onera sunt plenis. inde pallor, & nervorum vino madētium tremor, & miserabilior ex cruditatibus, quàm ex fame, macies. inde incerti labantium pedes: &c. quæ multis vir ille sapiētissimus prosequitur; cùm paucioribus longè potuisset fatorum inclementiam, quàm hominum ingluuiem accusare. Præterea quid causæ fuit Tyberio, ut sexagenarium rideret, qui Medicum consulebat, si equè peccant alij, dum in florente, aut nondum adulta ætate plus medico, quàm fato confidunt? Quid Hippocratem impulit, ut sub cane, & ante canem difficiles esse purgationes, & temporum mutationes morbos efficere diceret, tótque alia nobis traderet Medicinæ, certis temporibus, & locis, atque personis, aliter atque

aliter faciendæ, præcepta, si sùsque de-
que illa habenda sunt, & fatorum ta-
bulis, nullo discrimine res humanas
habentium, administrantiùmque, non
autem Medicinæ legibus, sanitas ipsa
subdita est? Quid demum Pyrrho Re-
gi, post Alexandrum virtute bellica
nulli secundo, in mentem venit, ut to-
ties dijs vota faceret perpetuæ valetu-
dinis adipiscendæ causa, si fati, non
deorum, fuit, τὸ ὑγιαίνειν hominibus
concedere? Sed lubens quoque pete-
rem, an casu, vel fato contigerit, quod

*Libr 7. Phalereus aut (si Valerio Maximo po-
cap. 50. tior, quàm Plinio fides est habenda)*

*Lib. 1. cap. Phæreus Iason tum deploratus à medicis
de mirac. vomica morbo, cum mortem in acie quære-
ret, vulnerato pectore Medicinam inuenit
ex hoste. Itémque num Aulus Tyrre-
nus, quem*

*Lucan. Torta caput retro dipsas calcata momor-
dit,*

sponte sua fatalibus causis adductus,
venas sibi omnes reserari iussit, cum si-
tis ardentissime cruciatum longè mor-
te ipsa toleratu difficiliorem judicas-
set?

set? Atque fieri eadem quæstio potest
de Corellio Rufo, qui diuturna, sum- Plin. E-
mèq; molesta pedum valetudine con- pist. 12.
flictatus; admonentique medico, ci- lib. 1.
bum ut caperet, *nè exire*, id est, *statui*,
inedia, scilicet, finem ejusmodi dolo-
ribus afferre, respondit. de Festo, quem
Martialis eo potissimum nomine ce-
lebrat, quòd

Indignas premeret pestis cū tabida fauces, Epigram.

Inq; ipsos vultus serperet atra lues, 19. lib. 1.

Siccis ipse genis flentes conspectus amicos

Decreuit Stygios Festus adire lacus.

de Catone Uticensi, de Brasida, de
Bruto, de Servo Lacedæmonio, & mil-
le alijs *ἀποχρηστικὰ* malis suis remedium
quærentibus. quorum omnium frustra
laudatur animus fortitudine ad mira-
culum usque imbutus, nisi à voluntate
libera hunc fuisse, non autem à fato,
perspicuum sit. Denique si fatum de
vitæ hominum termino statuit, cur
tanta in illo diuersitas, & aliqui in ipso
infantiæ aditu pereunt,

Ostentati, raptique simul, Ausoniu

Solstitialis velut umbra solet? in pari

alijs verò, ut inquit Seneca, *ne centesimus quidem annus atas extranea est?* Cur petulci, & falaces viri, tum succi melancholici plurimum habentes, corpore parui & in locis planis degentes, faciliùs senescunt, quàm illi, qui diuersa cōditione præditi sunt? Cur pisces minùs, quàm cætera animalia, viuere di-

*Libr. de vit. diu-
turnit.
cap. 2.*

*Libr. 4. de
causis.*

*Plut. cap.
4.*

cuntur Aristoteli, & Theophrasto? & ipsi inter se comparati, magis viuaces in falsis, quàm dulcibus aquis existunt? Cur animalium vita finibus tam varijs & incertis concluditur? & elephantes, verbi gratia, trecentos annos superant? cameli infra centesimum consistunt? equi ne ad quinquagesimum quidem accedunt? boues, & canes, infra duodecimum viribus relinquuntur? & generatim loquendo, mascula fœminis, syluestria domesticis, grandiora pusillis, tardiùs in utero conformata, citiùs eodem in vase perfectis, atracutè potiùs quàm alba, & exiguo quàm magno capite prædita, pilis denique munita glabris; & carnibus crudis potiùs quàm herbis, glande aut alijs rebus

bus

bus pasta, vitam in longiores annos protrahunt? Tandemque cur in plantis, quarum, scilicet, eadem est cum animalibus ratio vitæ aut mortis, syluestribus diuturnior est ætas quàm cultis; ut oleastro quàm oleæ, ac pinastro quàm pino; & acidis, quàm dulcibus amygdalis; ac in arentibus locis, quàm quæ in humentibus proueniunt? Sanè cum tot quæstionibus, sola ad factorum tribunal, ita res humanas pro arbitrio disponentium, prouocatione, fieri satis possit, miseret me profectò tot Philosophorum, qui istud in plantis contingere volunt: quoniam culta vim suam in fructuum ubertatem exerunt, inculta verò in frondes & ramos, quorum virorem gratissimum multæ in maxima frigorum & regionum asperitate diutissimè conseruant: tum etiam quia ars ipsa, & cultus arborum, naturam mollicie quadam violare, & laxare solet. Neque felicius item in animalibus cœli clementiam considerant, aut firmam robustamque corporis temperiem, re-

gionum situs, aëris, & aquæ qualitates, principum membrorum naturam, victus ciborumque rationem, & alia ejusmodi: quibus si casus inopinatos addideris, vulnera, inquam, ruinas, venena, lapsus, incendia, penuriam extremam, eluionemque, aut naufragia, pestem, grassantesque nullo discrimine morbos, meritò quis dixerit, nugari probos illos & doctos homines, qui in re, quæ, modò non à fati separetur, manifesta est, tam anxie versantur, totque ambages & tenebras ostendunt, ut cæteros omnes, etiam in meridie, cæcutire faciant.

35. Nimirum patere jam opinor existis quod

Horat. O.
dyf. 4. lib.
Epod.

Lupis & agnis quanta sortitò obtigit,
tanta fati & rationi discordia est, ita
ut simul

*Non bene conueniant, nec in una sede
morentur.*

Quæ illorum, aut hominis, sunt confectanea; quoniam, ut dicebat poëta quidam non illepidus,

In Scor.
pio.

*Ratio est ubicumque profectò,
Est ibi*

*Est ibi & arbitrium, semperq; hæc jun-
cta coherent.*

atque, ut idem paulò post subjungit,

*Est ratio lumen quoddam, atque ani-
mi vis*

*Qua curuum à recto discernimus, atque
ab honesto*

*Turpe; oculisq; solet mentis quandò-
que vocari.*

Fatum verò ita suas actiones peragit,
ut causam earum nemo intelligat, ne-
mo rationem videat, ac ne modum
quidem assequatur, quasi omnes in
Democriti puteo fierent, aut in Pla-
tonis antro, ubi nec indagini philoso-
phicæ locus est, nec ullus homo, quan-
tumlibet aciem ingenij intendat, con-
jecturis suis eò demum peruenire po-
test, ut quamobrem adeò dispares er-
ga genus humanum factorum actiones,
cognoscat. Nec mirum sanè; cùm res,
que sola quorundam blennorum ima-
ginatione constant, non ratione à sa-
pientibus deprehendi, sed supina tan-
tùm credulitate opinionem aliquam
sui apud incautos excitare soleant.

Hierem.
cap. 21.

36. At interim, dum fatorum asse-
clæ, sacrum illud diuinæ vocis oracu-
lum, quo certo certius constat, vitæ
nostræ terminum, non in fati, sed in
nostra situm esse potestate, conuenien-
tialiqua explicatione, sibi suisq; dog-
matibus non esse contrariū, ostendent,
hæc dicit Dominus: *Ecce ego do vobis
viam vitæ, & viam mortis. qui habitau-
erit in urbe hac, morietur gladio, & fame,
& peste: qui autem egressus fuerit, & trās-
fugerit ad Chaldaeos qui obsident vos, vi-
uent, & erit ei anima quasi spoliū. Posui
enim faciem meam super ciuitatem hanc in
malum, & non in bonum. Age, Beueroui-
ci, quod mihi in hoc opere supremum
est, ut quasdam, scilicet, cum ex sacris,
tum ex profanis auctoribus allatas fu-
pra in hanc meam determinationem
de vitæ termino auctoritates, nullo
modo ipsam labefactare posse demon-
strem: & tu quidem, hæc cogitatio-
nes meas legendo, & ego illas chartis
sub tuo nomine æternū victuris con-
signando, perficiamus Cum igitur di-
ctum illud Iobi, *Breues dies hominis, &
numerus**

Cap. 14.

numerus

numerus mensium apud te est ; constituisse
 terminos ejus , qui præteriri non poterunt ;
 magna spe , & ostentatione victoriæ ab
 aduersarijs proferatur : non video ta-
 men , unde tantum ex illo fiducia con-
 cipere debeant . nam fateor quidem ,
 mensium numerum apud Deum liberè
 agentem designatum , & terminum vi-
 tæ nobis præfixum esse : non tamè ab-
 solutè aut fatali quopiam decreto , sed
 habita ratione causarum secundarum ,
 quarum operationes ita nonnunquam
 Deus promouet , ut cū necessarijs con-
 currat necessariò , cum contingentibus
 contingenter , & cum omnibus eo mo-
 do , qui consequendo earū fini accom-
 modatus sit ; quemadmodum docent
 Theologi in primum sententiæ scri-
 bentes , & præsertim Diuus Thomas ,
 ubi rationes affert , quamobrem Dei
 concursus cum causa necessaria , neces-
 sitatem efficiat , & cum contingentibus
 contingentiam , atque ita vitam ipsam
 proferat , aut coarctet , prout eandem
 causæ naturales producere , aut corri-
 pere , debebant . Qui modus explicandæ

Distinct.

18 39.

1. part.

summ.

quest. 14.

art. 8.

Quest. de

verit. art.

3. ad 7. &

8.

præscientiæ, certissimus est juxta, acceptissimûsque Theologis omnibus. Sed contingit etiam aliquoties, ut Deus eorumdem causarû naturales cursus immutet, promoueat, impediaturque, prout ipsi visum fuerit indulgentem se aut seuerum meritis nostris præbere. Atque ut specimen aliquod utriusq; illius diuinæ actionis in Questione de vitæ termino, quæ nobis præmanibus est, exhibeam: Sic hominibus vitæ tempora ex naturali rerum ordine determinata à Deo fuerunt, ut tamdiu homo sospes, & vitæ securus degat, quamdiu calidû ejus innatum per medicamenta, cibosque conuenientes, & laudabilem viuendi modum reparari potest: cui uni actioni perficiendæ, elementa simul & alimenta: laborem, & quietem; diem, & noctem; ejusq; generis præsidia multa, Deus ipse preparauit: quibus si homo vota, precésque adjungat, & omnibus uti rectè nouerit, vitæ suæ spacium, & terminum, juxta promissionem Dei, complebit, sic dicētis in Exodo, *Seruietis Domino Deo vestro,*

vestro, ut benedicam panibus tuis, & aquis,
 & auferam omnem infirmitatem de medio
 tui: & numerum dierum tuorum cōplebo:
 quod item pollicetur in Decalogo pa-
 rentes venerationi habētibus, dum in-
 quit, *Honora patrem tuum, & matrē tuam,*
ut sis longæuus super terram. Si verò quis
 Stoicorum deliria, nugāsque, secutus,
 ea relinquat, quibus ad gratiā obtinen-
 dam opus est, cultūmq; Dei negligat,
 ille ut temeritatis suæ pœnas aliquan-
 do ferat, justiciæ diuinæ cōsentaneum
 est. Proptereaque Regius Psaltes dice-
 bat, *Viri sanguinum & dolosi dimidiabunt*
dies suos. & Moyses his verbis populo
 Israëlitico Dei voluntatem significa-
 uit; *Si autem auersum fuerit cor tuum,*
audire nolueris, atque, errore deceptus, a-
doraueris deos alienos, & seruiers eis, præ-
dico tibi hodie, quòd pereundo peribis, &
non prolongabis dies super terram. Quæ
 loca, etsi statim initio hujus discepta-
 tionis, nihil mihi cum Theologis futu-
 rum diuerim, eo tamen confidentiùs
 attuli, quia præterquam manifestè po-
 nūt ob oculos, qualis sit diuinæ volun-

Exo. cap.

20.

Deu. cap.

30.

tatis cum naturali rerum dispositione
 consensio, tum verò luculenter etiam
 demonstrant, quo sensu accipiēda sint
 verba illa Iobi, quæ ab aduersarijs pri-
 ma omniū in certamen producta sunt,
 quasi magnopere contraria foret huic,
 quam supra tulimus, in fatalē vitæ ter-
 minum sententiæ. Sequuntur Aristote-
 lis testimonia, hominis quidem tanta
 iudicij & eruditionis laude præcellen-
 tis, ut, cum ea dictare auditoribus suis
 consueuerit, quæ ad discutiendas erro-
 rum tenebras, prauarumq; opinionum
 euertenda monstra, sola, sublatis alio-
 rum auctorum Commentarijs, poste-
 ritati sufficeret, mirum esset profectò,
 si in hac quæstione aded sibi dissimilis
 fuisset, ut fati, cui nullum in natura lo-
 cum reliquit, plurimam demum vim
 esse ad hominum exitus pro arbitrio
 suo temperandos concederet. Dicam
 igitur potius, mentē summiphilosophi,
Natura nunquam verba cui potuit dare,
 his in locis fuisse, ut de animalium om-
 nium genere constitutis, pariendi, &
 viuēdi, temporibus, loqueretur, eaque
 regi

Phæd.
 Fab. 42.
 lib. 3.

regi certa mēsum periodo persuasum haberet ; ita ut , licet aliqua diutiùs uterum ferre , & tardiùs parere , aliqua secus facere soleant, eodēque modo vitæ periodus non sit omnibus æqualis, omnia tamen certis legibus, & terminis, fines suos consequantur; non aliter profectò quàm , sub finem primi meteororum , idem dixerat, mutationes terrarum in aquas, & econverso aquarum in terras, fieri *ἵνα χερύων εἰμαρμόνων.* quæ verba, quomodo ad Peripateticorum mentem explicanda sint, jam ante docuimus. Avicenna quoque eo loco, quem aduersarij proferunt, illud tandē probare contendit, quod unumquodque indiuiduum, pro ea temperamēti nobilioris, aut debilioris, proprietate, quam à natura adeptum est, validiùs etiam egritudinibus resistit, & tardiùs, aut procliuiùs, tendit ad interitū. Denique versibus illis qui triariorum loco extremi in aciem producuntur, *ἀντίμαχον* ego Galenum opponam. qui in primo de sanitate tuenda, cū duos præcipuos scopos conseruandę sanita-

tis attulisset, effluentis nimirum nobis
 substantiæ, cibo, potu, nouique aëris
 attractione, reparatione, & excremen-
 torum euacuationem; tertium tãdem
 addit, non tam valetudinis tuendæ,
 quàm prorogandæ vitæ scopum. *Ter-
 tius, inquit, qui huc spectat, ne animal præ-
 properè senescat, duos jam dictos necessariò
 comitatur, hoc est, ut vigoris, & iuuen-
 ta, seu florentis ætatis tenorem quàm lon-
 gissimè seruet. Prohibere autem, ne quis
 citò senescat, atque ut in flore ætatis
 diu permaneat, numquid hoc est, vi-
 tam salutaribus artis medicæ præfidijs
 extendere, & prorogare? Licet enim
 temperamentum laudabile, & exqui-
 situm, perfecta sui ipsius cognitio, fir-
 ma corporis compages, origo à paren-
 tibus validissimis, & inculpata sanita-
 te præditis, habitatio in regionibus
 temperatis, & grata, florénsque per-
 petuo, quasi verè, cœli clementia, vitæ
 longissimæ & saluberrimæ in homini-
 bus causæ sint longè potētissimæ; fru-
 stra tamen illis confidit, qui non æquè
 sollicitus est de proba & legitima vi-
 ctus ra-*

ctus ratione : quam Galenus adeò necessariam esse diutissimè viuere volentibus existimabat, ut aliquando conceptis verbis dixerit, *qui salubrem viuendi rationem ignorant, hos citiùs quàm pro natura ratione interire.* quoniam, ut Poëta grauissimus & hominum moribus fingendis apprime conducens Horatius dicebat,

Lib. de san.
nit. tuéd.

*Frustra vitium vitaueris illud
Si te aliò prauum detorseris.*

37. Vnde neque Platonis effatis, neque Stoicorum commentis, in vitæ ratione fidendum existimo; quorum partim ficta manifestè, partim effutita temere, nūquam, ne mediocribus quidem ingenijs, tantum abest ut prudentibus viris, probata sunt; sed libera voluntate, quam nobis Deus indidit, & medicina, quàm idem ex cœlo creauit, rationeque & consilio, ac in omnibus moderatione, utendum, si velimus rectè, confidenterque, in sanitatis & vitæ longas in ætates producendæ negotio, versari. Reliqua enim, quæ secus consuluntur, fabulæ sunt ex Poë.

2. De di-
uinat.

tarum numeris contextæ, & quisquiliæ Platoniorum, & nugæ de Stoicorum porticu. *Quæ, ut inquit Cicero, delectationis habeant quantum voles; verbis, sententijs, numeris, cantibus adjuentur; auctoritatem quidem nullam debemus, nec fidem, commentitijs rebus adungere.* Quamobrem ego te, Beuerouici Clarissime, majorem in modum rogo, hortorque, licet minimè omnium hujusce admonitionis meæ indigeas, ut quemadmodum alacriter cœpisti homines fatorum compedibus & metu vanissimo liberare, ita in posterum constantissimè pergas, non minùs tuæ, quàm mortalium omnium dignitati, consulere; quæ nunquam nisi à calcato fato amplissima, & numeris omnibus absoluta esse potest.

Prudent.
lib. post.
contra
Symmac.

*Spirat enim majora animus, seq̄, alius effert
Sideribus; transitq̄ vias, & nubila fati,
Et momenta premit pedibus, quacumq̄ putatur
Figere propositam natali tempore sortem.
Libera Secta patet, nil sunt fatalia: vel si
Sunt aliqua, opposito vanescunt irrita Christo.*

INDEX